T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI İNCELEME-METİN-DİZİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
TARIK DEMİR

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FİLİZ KILIÇ

ANKARA-2006

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarık DEMİR'e ait EDİRNELİ FÂİZ DİVANI İNCELEME – METİN -DİZİN adlı çalışma, jürimiz tarafından Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)
Başkan Prof. Dr. Cemal KURNAZ
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)
Üye Prof. Dr. Filiz KILIÇ
Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)
Üye Doç. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Divan Edebiyatı çalışmaları, temeli tarihsel metinlere, bilhassa yapısı itibariyle manzum metinlere dayanmaktadır. Bu gün için dahi çok geniş bir alan sayılan büyük bir coğrafyada, irili ufaklı pek çok devlete bölünen eski Osmanlı coğrafyası, tam olarak tespit edemediğimiz sayıda yazma eser barındırmaktadır. Her geçen gün zengin kültür mirasımızın ürünü olan yeni yazma eselere ulaşılmaktadır.

Hazırladığımız Edirneli Fâiz Divanı, Türk edebiyatında Mahallîleşme, Klasik çizgi ve Sebk-i Hindî'nin yan yana ilerlediği bir zaman diliminin ürünüdür. Bu dönemde yazılan divanlar arasında yeni bir gelenek oluştuğu görülmektedir: Hacim bakımından küçülmek, dil ve mana açısından derinleşmek. Örneğin Nâilî, Neşâtî, Vecdî vbg. şairlerin divanları. Ancak incelediğimiz şairin divanı, Sebk-i Hindî özellikleri göstermemekle birlikte bazı mahallîleşme unsurlarını barındırır. Aslında bu divana bir bakıma *divançe* demek de mümkündür. Edirneli Fâiz'in divanının yedi nüshasından dördünün mecmualar içinde yer alması da bu düşünceyi kuvvetlendirir. Ancak her şeye rağmen onun şiirlerinin içinde bulunduğu eserler gerek tarihî kaynaklarda gerekse kayıtlarda *divan* olarak gösterilmektedir.

Yaptığımız araştırmalarda Edirneli Fâiz Divanı'nın toplam yedi nüshasına ulaştık. Metnin hazırlanmasında ise dört nüsha kullanılmıştır. Müellifin elinden çıkmış tam bir divan nüshası yoktur. Bu çalışmanın inceleme kısmında şairin hayatı, edebî kişiliği, divanın şekil ve mıuhteva özellikleri, dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuştur. Edirneli Fâiz Divanı'nın karşılaştırmalı metninin ortaya konulduğu çalışmamızın sonunda alfabetik dizine de yer verdik.

Çalışmamın her safhasında değerli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Filiz KILIÇ'tan büyük yardım gördüm. Kendisine teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

III. BÖLÜM

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI KARŞILAŞTIRMALI METNİ

KISALTMALAR

C. Cilt
s. Sayfa
vd. ve diğerleri
vbg. ve bunun gibi
d. Doğum Tarihi
ö. Ölüm Tarihi
H. Hicrî
a.g.e. Adı geçen eser
İ1 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü No. 2881
İ2 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü No. 391
İ3 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü No. 5562
P Millet Kütüphanesi Pertev Paşa Kitaplığı No. 397
L. Molla Murad Kütüphanesi, Lala İsmail Kitaplığı No. 741
A. Ali Emirî Kütüphanesi, Manzum Eserler Kısmı No. 319
AT Atıf Efendi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü No. 2116
Mad. ta. Maddî Tarif
EFD Edirneli Fâiz Divanı
ND Nâbî Divanı
K Kaside
G Gazel
M Murabba
DTCF Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
Kt. Kıta
Mt. Matla
Ms. Mesnevi
Mf. Müfred

GİRİŞ

Bu çalışmada öncelikle 18. asır divan şairi Edirneli Fâiz Divanı'nın karşılaştırmalı metnini hazırladık. Metnin hazırlanmasında, önümüzdeki en büyük engel, şairin kendisine ya da yaşadığı döneme yakın tarihli bir nüshaya rastlanmamasıdır. Ancak diğer nüshalara göre çok az şiir barındıran L nüshası hariç, bütün nüshalar, şairin ölümünden sonra kaleme alınmıştır. Doğum tarihi ve ailesi-varsa çocukları hakkında net bilgilere ulaşılamayan şair, genç yaşta ölmüş olabilir. Bu sebepten şair, şiirlerini hayattayken bir araya getiremediğinden, daha sonraları sevenleri veya dostları tarafından bir araya getirilmiş olabilir. Böylece onun divanının nüshaları oldukça dağınıktır. Divanın bütün nüshalarına İstanbul’daki muhtelif kütüphanelerde yaptığımız araştırmalarda ulaştık. Kaynaklarda divanın altı nüshasından söz edilirken yaptığımız araştırmada toplam yedi nüsha elde edilmiştir. Bugün söz konusu nüshaların bulunduğu kütüphaneler ve kayıt numaraları şöyledir: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2881; T. 5562 ve T. 391/9; Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Kitaplığı T. 2116/2; Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Kitaplığı T. 397/2; Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Efendi Kitaplığı Manzum Eserler Kısmı T. 319; Süleymaniye Kütüphanesi Murad Molla Kitaplığı T. 741. Metin oluşturulurken dört nüsha kullanılmıştır. Bu nüshaların dışında şairin bazı şiirlerine yer veren birkaç mecmua ile karşılaştık. Ancak bu şiirler şairin divanında bulunan şiirlerdendir. Mecmuaların numaraları şöyledir: Yazma A 1998, Milli Kütüphane; FB 263, Milli Kütüphane; İ. Saib 1, 3726 Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi; İ. Saib 1, 3491 Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi; Ali Emiri Manzum 602.

Yaptığımız araştırmalarda Edirneli Fâiz’in Nâbî ve Sırrî’ye yazdığı nazireler tespit edilirken Nazîm ve Râzî’nin de kendisine yazdığı nazirelere ulaşılmıştır. Yaşadığı dönemde Edirne ve çevresindeki şairleri etkilediği anlaşılan Edirneli Fâiz, edebî sohbetlerin de itibar gören ve sevilen bir iştirakçisidir. Kaynaklarda özellikle âşıkâne gazelleriyle tanıtılan şair klasik çizginin bir takipçisi olmuştur.

Bu çalışmada Edirneli Fâiz Divan'ında geçen teşbihler tespit ve tasnif edilmiş, özgün teşbih örnekleri dikkatlere sunulmuştur. Divandaki XVIII. asır başlarının Edirne'sine ve bazı önemli şahsiyetlerine dair bilgi ve yorumları da teşbih özellikleriyle birlikte muhteva bölümünde ele aldık.

EDİRNELİ FÂİZ'İN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

A. Hayatı

1. Adı, Doğum Tarihi, Doğum Yeri, Mahlası ve Ailesi

Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Edirneli Fâiz, Edirne'de doğmuştur[1]. Şair hakkında bilgi veren kaynaklarda doğum tarihiyle ilgili bir bilgiye rastlanmaz. Asıl adı Mustafa olmakla birlikte *Börekçizâde* lakabıyla meşhur olmuştur[2]. Şiirlerinde büyük oranda *Fâiz* mahlasını kullansa da çok az sayıdaki gazelinde *Feyzî* tahallus eder[3]. Şuarâ tezkirelerine göre Edirneli Fâiz'le birlikte edebiyatımızda Fâiz mahlasını kullanan on şâir vardır[4].

Edirneli Fâiz'in ailesi, babasının mesleği ve varsa evliliği ile çocukları hakkında da bir bilgiye rastlanmaz. Ancak *Sicill-i Osmânî'de* hangi kaynaktan alındığına işaret edilmeden babasının adının *Hasan* olup müderrislik yaptığı belirtilir[5]. Şairin *Börekçizâde* lakabıyla tanınması, babasının esnaflıkla uğraştığını düşündürebilir. Şeyhülislâm Feyzullâh Efendi'ye sunduğu bir kasidesinde, aile efrâdıyla birlikte maddî sıkıntı içinde olduğunu belirtmesi[6] şairin evlilik yaptığını, hatta çocuk sahibi de olduğunu gösterebilir.

---

[1] Mustafa Safâyî Efendi: *Tezkire-i Safâyî*, yayına hazırlayan: Pervin Çapan (Ankara, 2005), 485; Sâlim Efendi: *Tezkire-i Sâlim, yayına hazırlayan: Adnan İnce (Ankara 2005), 531*; Saadettin Nüzhet ERGUN: *Türk Şâirleri* (Ankara, 1940), C. III, s. 1421.

[2] Mustafa Safâyî Efendi: *a.g.e.*, 485; Saadettin Nüzhet Ergun: *a.g.e.*, 1421; Rıdvan CANIM: *Edirne Şâirleri* (Ankara, 1995), 354.

[3] Osman Nuri PEREMECİ: *Edirne Tarihi* (İstanbul, 1939), 264.

[4] .Diğer Fâiz mahlaslı şâirler şunlardır: Abdullah Fâiz (ö. 1133/1720-21), Halil Fâiz (ö. 1134/1721-22), Şâmlı Ali Ağa (ö. 1142/1729-30), Mehmed Fâiz (ö. 1145/1732), Heratlı Fâiz (1145/1732), Seyyid Mehmed Fâiz (ö. 1207/1792/1793), Abdurrahman Fâiz (d-ö ?), Esadzâde Fâiz (d-ö ?), Abdürrahim Fâiz (d-ö ?). Bakınız: Haluk İPEKTEN vd.: *Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Ankara, 1988), 123-125.

[5] M. SÜREYYA: *Sicill-i Osmânî* (İstanbul, 1315/1897), C. IV, 417.

[6] Kaside 5/25 : *Fakîre kayd-ı ıyâl oldı pây-bend-i azîm/Olurken âlem-i ıtlakda senâhânun*

2. Öğrenimi, Mesleği, Ölüm Tarihi ve Kişiliği

Şairin hangi medreselerde, kimlerden ne gibi dersler okuduğu konuları meçhul kalmakla birlikte gençliğinden beri iyi bir öğrenim görerek ilimden ve marifetten mahrum olmadığı[7] ve aldığı eğitim neticesinde hat sanatında makbul bir kişi olarak tanındığı hususları kaynaklarda vurgulanmaktadır[8].

Öğrenimini tamamladıktan sonra 1100/1688 yılı Recep ayında kırk akçe ile medreseden mazul addedilerek Edirne'de yeni yaptırılan Abdülvâsî medresesinin ilk müderrisi oldu. Bu göreve ilave olarak 1105/1693 Cemâziyelevvel'inde, Şeyh Halilzâde Ahmed Efendi yerine Bîduhân medresesi müderrisliği de kendisine verildi. Daha sonra sırasıyla, 1107/1695 Receb'inde Kadı Abdî medresesi, 1108/1696 Ramazan'ında Lütfizâde İbrahim Efendi yerine Şeyhî Çelebi medresesi, 1111/1699 İbrahim Paşa medresesi, 1113/1701 Rebiülahir'inde Çuhacı Hacı medresesi, 1115/1703 Şabanında Mîrimîrân medresesi, 1121/1709 Cemâziyelevvel'inde Sirâciye medresesi, 1124/1712 Zilkade'sinden Zekeriya Efendi yerine Üç Şerefeli medresesi, aynı yıl Cemâziyelevvel'inde Edirne dârülhâdisi ve son olarak 1128/1715 Muharrem'inde, Edirne Beyazidiye medresesi müderrisliği görevlerinde bulundu[9].

Edirneli Fâiz, 1130/1717 tarihinde Edirne'de Sultan Beyazid medresesinde görevine devam etmekteyken vefât etti[10]. Şâir hakkında en eski bilgiyi veren Safâyî tezkiresinde ise ölüm tarihi olarak 1129/1716 tarihi gösterilir[11]. Ancak bu tarih, Safâyî dışında bir kaynak tarafından doğrulanmaz. Edirneli Fâiz, Edirne'de *İstanbul Yolu* Mezarlığı'na

---

7 . Mustafa Safâyî Efendi: *a.g.e.*, s. 485.
8 Sâlim Efendi: *a.g.e.*, 531.
9 Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1421; Rıdvan CANIM: *a.g.e.*, 354.
10 Sâlim Efendi: *a.g.e.*, 531; Sicill-i Osmânî: C. IV, 417.
11 Mustafa Safâyî Efendi: *a.g.e.*, 486.

defnedilmiştir[12]. Saadettin Nüzhet, şairin ölümü üzerine Edirneli Kâmî'nin şu tarihi düştüğünü belirtir[13]:

Fâiz Efendi sad hayf nakl etti bu cihandan
Oldu hakîkatinde mevt-i mecâz ârız

Ol zât-ı mûşikâfın tab'ında oldu hemzâd
İnşâd-ı İbn-i Ubbad irfân-ı İbn-i Fâriz

Levh-i zamîr-i pâki mecmûa-tül-maârif
Gün gibi oldu rûşen fazlında bahs-i gamız

Yâ Rab inâyetinle eyle naîmi ihsan
Afv eyle olmasunlar cürm ü güneh mûarız

Gördükte hûr-i cennet târîhini edüb yâd
Birbirine desünler geldi Naîme Fâiz

Safâyî, Edirneli Fâiz'i, ilim ve edepten nasiplenerek "cumhurun teveccühünü kazanmış" marifet ve kemal ehli olarak nitelendiriyor[14]. Şairin bu yönü, Sâlim tezkiresinde de vurgulanmaktadır. Ayrıca Sâlim'e göre Edirneli Fâiz, anlatılmakla bitmeyecek nazik latifelere sahip bir kimseydi. Hatta Sâlim, bu mealde şâirin şu latîfesine yer verir: "o dönemde Edirne'de, sesi ve tarzı her yerde meşhur olan Nâzim adında bir şarkıcı vardı ve Gırbâl (kalbur) adında bir câriyeye vurgundu. Birgün bir eğlence meclisinde, kendisinden ısrarla münasip bir fasıl geçmesi istenir. Nazim, her ne kadar direndiyse de sonunda dostlarını kıramayarak çok hoş bir fasıl geçer. Herkes bu fasıldan büyülenerek kendisini takdir ve tebcil ederler. Edirneli Fâiz ise sözü ele

[12] Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1421; Rıdvan CANIM: *a.g.e.*, 354.
[13] Şiirin yazımında alıntı yapılan metne sadık kalınmıştır. Bakınız: Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1421.
[14] Mustafa Safâyî Efendi: *a.g.e.*, 485-486.

alarak Nazim'in hakkının asla inkar edilemeyeceğini belirttikten sonra, onun insafla bakıldığında kalbur üstünde kalan sanatçıların en âlâsı olduğunu söylemesi çevredekileri tebessüme hatta kahkahaya boğmuştur"[15].

3. Tarikatı

Şairin Kadirî tarikatına mensup veya Kadiri-meşrep olduğu tahmin edilebilir. Nazım türlerine göre tertiplenen divanında tevhit ve naattan sonra Şeyh Abdülkadiri Geylânî'yi vasfeden bir gazeli yer almaktadır. Bu gazel şöyledir:

Zihì cÀy-ı mübÀrek mehbiù-i envÀr-ı YezdÀnı
Zihì devlet-serÀy-ı ùÀlibÀn-ı feyø-i SübóÀnì

Zihì bÀà-ı maèÀrif feyø-baòş-ı ùÀlib-i maènÀ
SezÀdur dirsem aña ehl-i èirfÀnuñ debistÀnı

ÒoşÀ gülşen gül-i ãad-berg anda óalúa-i tevóìd
Ki õÀkirlerdür anuñ èandelìbÀn-ı òoş-elóÀnı

MaúÀm-ı şÀh-ı evreng-i velÀyet server-i èÀlem
CenÀb-ı á avå-ı Aèôam yaèni Muóyiddìn-i GeylÀnì

Yüzüñ sür òÀk-i dergÀhına FÀéiø óaøret-i şeyòüñ
Kerem ãÀóibleri zìrÀ esirger derdmendÀnı

(K 4)

---
15 Salim Efendi: *a.g.e.*, 508.

Edirneli Fâiz, Kadirî şeyhi Muhammet Efendi'nin ölümü için yazdığı tarihte onun halk içindeki mertebesine dikkat çekmekte ve ölümünden duyduğu üzüntüyü şöyle dile getirmektedir.

Óüsn-i òalú ile cihÀn olmuşdı anuñ bendesi
DÀmen-i èafv ile òod-èayb ü úuãÿruñ sÀtiri

(T 79/3)

Düşdi bir tÀrìò FÀéiø dil-nişìn ü Àteşìn
Gitdi ãad Àh cihÀn úuùbı Muóammed ÚÀdirì

(T 79/7)

B. Edebî Kişiliği

1. Şâirin Edebî Kişiliği Hakkında Kaynaklarda Söylenenler

Edirneli Fâiz'den bahseden kaynakların hemen hepsi onun şiirlerinden övgüyle bahsetmişler , özellikle âşıkane gazellerine dikkat çekmişlerdir[16].

Safayî , tezkiresinde Edirneli Fâiz'in şiirdeki maharetine değindikten sonra onun ilim ehli içerisinde de önemli bir yerinin olduğunu belirtmektedir."Asrın şuarâsından bir şair-i mâhir sihr-azmâdır. Nâzikâne eş'ârı ve zarîfâne güftârı vardır. Ashâb-ı ulûm u kemâl ve erbâb-ı ma'ârif ü efdâl içre bî-adîl ve bî-misâldir"[17] demektedir.

Sâlim ise tezkiresinde onun şairliğinin yanı sıra latifelerine değinerek, bunlar bir araya toplansa latife ve nüktelerinden insanları eğlendirebilecek bir kitap çıkabileceğini söylemektedir: "Asrında niçe güftâr-ı şâirânesi ve bî-had letâif-i nâzikânesi elsine-i nâsta şöhret-şiâr olan zarîf-i rûzgârdan idi kim her bir lâtife-i nâziki tahrîr olunsa bir sermâye-i neşât-ı ahbâb ve her mezâmîn-i dilsitânı cemèolup tastîr olunsa birer mücelled bir kitâb olur idi "[18].

Şeyhî de Vekâyi'ül-fuzalâ'da şairliğinden ve üstün kişiliğinden şu şekilde bahsetmektedir: "Mevlânâ-yi mezbûr maarif-i ilmiye ile meşhûr şièr ü inşâya kâdir mecmua-i cevâhir-i nevâdir ahlâk-ı kerîme sahibi hüsn-i senâ tâlibi hâlisü'l cinân idi"[19].

---

[16] Mustafa Safâyî Efendi: *Tezkire-i Safâyî*, yayına hazırlayan: Pervin Çapan (Ankara, 2005); Sâlim Efendi: *Tezkire-i Sâlim yayına hazırlayan: Adnan İnce (Ankara 2005), 531*; İsmâil Beliğ: *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ar*, yayına hazırlayan: Abdulkerim Abdulkadiroğlu (Ankara, 1985); Osman Nuri PEREMECİ: *Edirne Tarihi* (İstanbul, 1939); Saadettin Nüzhet ERGUN: *Türk Şâirleri* (Ankara, 1940), C. III; Rıdvan CANIM: *Edirne Şâirleri* (Ankara, 1995).
[17] Mustafa Safâyî Efendi: *a.g.e.*, 485-486.
[18] Sâlim Efendi: *a.g.e.*, 531
[19] Şeyhî Mehmed Efendi: *Vekayi'ul-Fuzala*, yayına hazırlayan: Abdülkadir Özcan, (İstanbul, 1989), C. II, 407-408.

İsmail Beliğ , Nuhbetü'l – Âsar Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr'ında Fâiz'den kısaca bahsettikten sonra şiirinden örnekler vermiştir[20].

Osman Nuri Peremeci Edirne Tarihi adlı eserinde şairler bölümünde Edirneli Fâiz'den kısaca bahsetmektedir. Peremeci diğer kaynaklarda rastlamadığımız bir bilgiye yer vermektedir. Buna göre Fâiz, bazı şiirlerinde Feyzî mahlasını da kullanıyordu[21]. Saadettin Nüzhet Ergun'a göre Edirneli Fâiz devrinde şiirleriyle epeyce tanınmış, hatta birtakım musikişinâslar tarafından gazelleri bestelenmiştir. Ayrıca muhtelif şairlerce bazı şiirlerine nazireler yazılması şöhretine delâlet eder. O aslında Nâbî etkisinde bir şairdir[22].

2. Edirneli Fâiz'in Etkilendiği ve Nazîre Söylediği Şâirler

Edirneli Fâiz edebî birikimini 17. yüzyılın sonlarında elde etmiştir. Onun şiire başladığı zamanlarda Osmanlı devleti bir gerileme dönemini yaşasa da edebiyatta gelinen nokta bunun aksi yönündedir[23]. 17. ve 18. yüzyıllarda Divan edebiyatı fevkalade gelişerek üstün bir seviyeye erişmiştir. Özellikle 17. yüzyılın büyük şairlerinin katkılarıyla oluşan zengin divan şiiri birikiminden Edirneli Fâiz'in istifade etmediğini düşünmek mümkün değildir. O, dönemin üstadları sayılan Nef'î , Şeyhülislam Yahyâ ve Nâbi'nin yanında Neşatî ve Sırrî ve gibi şairlerden de etkilenmiştir.

---

20 İsmâil Beliğ: *a.g.e.*, 387.
21 Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*, 264. Peremeci'nin Fâiz maddesinde yer verdiği bazı şiirler de divanda yer almamaktadır. Fâiz'in Feyzî mahlasını kullandığına dair bir bilgiye başka hiçbir kaynakta rastlamadığımız gibi Feyzî mahlasını kullanan şairler üzerine yaptığımız araştırmada 1717'de Edirne'de vefat eden ve Börekçizâde lakaplı, asıl adı Mustafa olan bir şaire tesadüf etmedik. Peremeci bu bilgiyi herhangi bir kaynağa dayandırmamaktadır. Edirneli Fâiz, eğer Feyzî mahlasıyla şiirler söylemiş ise , bu birkaç manzumeyle sınırlı kalmış olsa gerektir.
22 Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1122.
23 Meserret DİRİÖZ: *Nâbî Dîvânı* (İstanbul, 1994), 15.

a. Edirneli Fâiz'de Nâbî Etkisi

Nâbî ve Edirneli Fâiz çağdaştır. Ölüm tarihleri arasında beş yıllık bir zaman farkı vardır. 1712'de vefat eden[24] Nâbî, edebiyat tarihlerinde 17. yüzyıl şairi olarak tanıtılmaktadır. Ölüm tarihi 1717 olan Edirneli Fâiz'i ise bazı kaynaklar 18. yüzyıl şairi olarak tanıtmaktadır.[25] Edirneli Fâiz ile Nâbî arasında bir etkileşim gerçekleştiğini, Edirneli Fâiz'in Nâbî'yi iyi bir şair olarak gördüğünü ona yazdığı nazirelerden ve ona atıfta bulunduğu beyitlerden anlamak mümkündür. Edirneli Fâiz, divanında Nâbî'yi övmekte ve ona layık bir nazire yazmayı ham bir sevda olarak nitelendirmektedir:

Mümkin midür naôìre o muèciz-beyÀna hìç
FÀéiø ferÀàat eyle bu sevdÀ-yı òÀmdan

(G 35/5)

Edirneli Fâiz, Nâbî'nin insan yönüyle de üstün özelliklerde olduğuna işaret ettiği bir beytinde ondan hürmetle söz etmektedir.

Yaènì CenÀb-ı Óaøret-i NÀbì Efendi kim
İtmez dirìà lüùfını hìç òÀã u èÀmdan

(G 35/6)

Edirneli Fâiz, Nâbî'nin aşağıdaki gazelini tanzir etmiştir.

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

---

[24] Ali Fuat BİLKAN: *Nâbî Dîvânı* (İstanbul, 1997), C. I, XVIII.
[25] Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1421; Rıdvan CANIM: *a.g.e.*, 354.

Vaãf-ı lebüñle ülfet idelden dehÀnumuz

Sükker ezer dimÀà-ı beyÀna zebÀnumuz

èAyniyle döndi noúta-i şekke sevÀd-ı dil

HÀl-i siyÀhuñ olalı hÀùır-nişÀnumuz

Eşk-i firÀú hayli tek-À-pÿlar eyledi

PÀ-mÀl-i seyl idinceye dek hÀnumÀnumuz

İtdi fetìl-i maàza eåer –i tÀbiş-i cemÀl

FÀnÿsvÀr şuèle virür üstüòÀnumuz

NÀbì olur leùÀfet –i laèlinden ÀşikÀr

Pest ü bülende òaù gibi rÀz-ı nihÀnumuz[26]

(ND, G 256)

Edirneli Fâiz'in gazeli:

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

Bezmi müşerref itdi o rÿó-ı revÀnumuz

Luùf itdi geldi yerine bir pÀre cÀnumuz

DÀmÀn-ı vaãlına o sehì- úaddüñ irmez el

Bÿs-ı lebi recÀsına varmaz lisÀnumuz

---

[26] Nâbî'nin gazellerinin yazımında Ali Fuat Bilkan'ın hazırladığı Nâbî Dîvânı'ndaki imlaya bağlı kalınmıştır. Bakınız: Ali Fuat BİLKAN: *a.g.e.*, (İstanbul, 1997).

Dökdükçe biñ niyÀz ile pÀyına òÿn-ı dil
DÀmen-keş oldı bizden o serv-i çemÀnumuz

äad óayf itmedi eåer ol mÀh-pÀreye
Yaúdı cihÀnı Àteş-i Àh u fiàÀnumuz

İúrÀrı üzre ùurmadı gitdi o bì-vefÀ
Vaèd-i bilÀ-vefÀ ile geçdi zemÀnumuz

KÀr itdi cÀna tìà-i àam-ı èışúı şöyle kim
FeryÀda yoú mecÀl kesildi amÀnumuz

FÀéiø èaceb mi ehl-i suòan olsa ser-be-ser
Dil-beste-i leùÀfet-i nuùú u beyÀnumuz

(EFD, G 20)

Edirneli Fâiz, Nâbî'nin toplam dört gazeline nazire yazmıştır. Edirneli Fâiz, Nâbî'nin aşağıdaki gazelini de tanzir etmiştir:

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

èİzÀrına o mehüñ gül disem leùÀfet ile
Cebìni mevc-zen-i çìn olur óacÀlet ile

Óuúÿú-ı hÀn-ı vefÀyı o şÿh bilmedi óayf
Zihì nemek be-óarÀm ol úadar melÀóat ile

MurÀd menzil-i maúãÿda vaãl ise ey dil
HemÀn yolunda bulun èizzet ü saèÀdet ile

KemÀn-miåÀl kec ol maúãaduñ taúarrüb ise
Atılma oú gibi yÀbÀna istiúÀmet ile

DimÀàa ãoóbet-i sevdÀ-fizÀy-ı NÀbì'den
KelÀl geldi ise ãıóóat ü selÀmet ile

(ND, G 668)

Edirneli Fâiz'in gazeli:

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

Òaù-ı èìõÀruñı görse senüñ bu óÀlet ile
Benefşe ser-be-zemìn ola ãad óacÀlet ile

Ola seriv de hevÀdÀrı ol şeh-i óüsnüñ
Çıúup çemende ãalunsa bu úadd ü úÀmet ile

ÚarÀrı úalmadı mihrin görince tÀb-ı ruòuñ
CihÀnı geşt ü güõÀr itmede óarÀret ile

O şÀh-ı óüsne baúar àamze tìà-i nÀz be-dest

ÒarÀb ider dil-i èuşşÀúı yek işÀret ile

Yapışsa òançere mestÀne el-amÀn diyerek
MiyÀn-ı yÀre ãarıl FÀéiøÀ nezÀket ile

(EFD, G 42)

Edirneli Fâiz'in Nâbî'nin aşağıdaki gazeline de naziresi vardır:

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

Bulsa her úande ki bir ãÀf-dili Àb gibi
Dil-i ser-geşte döner üstine dullÀb gibi

ÚıblegÀh-ı ãaf-ı maúsÿd olamazsın ey dil
Sìne-çÀk olmayıcaú ãÿret-i miórÀb gibi

Çıúmadı dÀéire-i dÀà-ı maóabbet dilden
Sìne-i yemde olan óalúa-i gird-Àb gibi

Dil-rübÀ öyle gerekdür ki şarÀb içdügi dem
Dehenin mihr sile àonce-i sìr-Àb gibi

Úoma mecrÀ-yı ferÀòı heves-i rifèat ile
Düşme ìar yirlere fevvÀredeki Àb gibi

äubó-ı maóşer çıúar ancaú àam-ı dil ey NÀbì
Dìde-i baòta úonan úÀfile-i òÀb gibi

(ND, G 870)

Edirneli Fâiz'in gazeli:

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

Hem sirişkin aúıdur ehl-i dilüñ Àb gibi
Hem yine çarò döner üstine dolÀb gibi

İrse eflÀke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Úadrüñ efzÿn ola tÀ mihr-i cihÀn-tÀb gibi

Dil ider rÿyıñı gördükde perestiş ãanemÀ
EbruvÀnuñ senüñ èaşú ehline miórÀb gibi

Görmemişdür daòi inãÀf budur bülbül-i dil
Gülşen-i óüsnde ol àonce-i sìr-Àb gibi

Nice úor ehl-i dil elden anı FÀéiø bir dem
Var mı bir şevú virür cÀm-ı mey-i nÀb gibi

(EFD, G 50)

Edirneli Fâiz bir nazire de Nâbî'nin aşağıdaki müzeyyel gazeline yazmıştır:

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

Ne çÀk-i perde-i èiãmet ne nÀz-ı bì-miåÀl olsun
HevÀsında gülistÀn –ı viãÀlüñ iètidÀl olsun

MuòÀlifdür òumÀr-ı yeése kimse düşmesün yoòsa
äunar peymÀne-i ümmìd isterse vebÀl olsun

Döner gelsün bahÀra bezm-i mey bì-sÀúì vü dil-ber
HemÀn meclisde tek dil-ber bulunsun köhne-sÀl olsun

ÒayÀl-i zülfüñ olsun münèakis Àyìne-i úalbe
MiåÀl-i şièr-i rengìnüm şebistÀn-ı òayÀl olsun

Gel ey gül vir icÀzet fetó-i dìvÀn-ı girìbÀna
Baña ol şart ile her ne gelürse óasbióÀl olsun

Meded tÀr-ı nigÀhum itme øÀyiè kÀrgÀhuñda
Saña bir pìrehen çıúmazsa bÀrì dest-mÀl olsun

Felek tÀ key bu efèÀl –i àarìbe zìr-destÀna
Sen inãÀf eyle bÀrì sende de bir infièÀl olsun

Egerçi Àbın içdün lìk Àba reng ü bÿ virdüñ
PiyÀzuñ Àbı ey nergis saña úat úat óelÀl olsun

Kümeyt-i maènì eyler sÀóa-i ıùlÀúda cilve
SevÀd-ı lafôdan isterse pÀyında èiúÀl olsun

SuòÀn-gÿ peyrev olsun óaøret-i RÀmì Efendi'ye
Ki NÀbì naôm öyle òoş-maúÀl ü pür-meéÀl olsun

Eger maènÀ olursa böyle olsun luélu-yı şehvÀr
Eger elfÀô olursa böyle emvÀc-ı zülÀl olsun

èUùÀrid resm-i aókÀm eyledükçe ãafóa-i çeròe
Resìdi dÿş-ı fermÀna nişÀn-ı imtiåÀl olsun

(ND, G 564)

Edirneli Fâiz'in gazeli:

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

Çeker bÀr-ı àamın isterse èÀşıú bì-mecÀl olsun
ViãÀlüñ Àrzÿ eyler temennÀ-yı muóÀl olsun

DilÀ bir şeh-süvÀr-ı rÀh-ı istiànÀya meyl it kim
GüõergÀhında her bir bì-ser ü pÀ pÀy-mÀl olsun

ŞehÀ tek tìr-i àamzeñ sìneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cÀn naúdin al benden yaña úat úat óelÀl olsun

Tekellüf ber-ùaraf şimden gerü ey kevkeb-i ùÀliè
Saña düşnÀma ÀàÀz eylerüm ister vebÀl olsun

Virüp zìver belÀàat silkine nÀzük edÀlarla

KelÀmuñ FÀéiøÀ reşk-Àver-i èıúd-ı leéÀl olsun

(EFD, G 37)

Edirneli Fâiz'in gazellerinde kullandığı bazı rediflerle Nâbî'nin redifleri arasında ortaklıklar görülmektedir. Divan şiirinde ender görülen rediflerden biri olan "şüst u şû" Edirneli Fâiz Divanı'ndaki 38. gazelin redifidir. Edirneli Fâiz'de redif olarak karşımıza çıkan bu ibareye, Nâbî Divanı'nda kafiye olarak rastlanmaktadır.

Laèl-i cÀnÀn ide lafô-ı vefÀyı şüst ü şÿ

Eşk-i çeşmüm eyledi óarf-i recÀyı şüst ü şÿ

(EFD, G 38/1)

Gül-bÿse-i dehÀnuñ içün eyleyen duèÀ

Aàzın ide meger ki gül-Àb ile şüst ü şÿ

(ND, G 656/4)

Edirneli Fâiz ile Nâbî arasında görülen ortak rediflerden biri aşağıdaki şekildedir:

Hemìşe cÀm-ı zer-i pür-şerÀbı neylersin

Göñül o mehveşi gör ÀfitÀbı neylersin

(EFD, G 32/1)

Fürÿà-ı mihr-i èÀlem-tÀbı gör meh-tÀbı neylersin
TemÀşÀgÀh-ı bìdÀrì ùuruken òÀbı neylersin

(ND, G 556/1)

Bir diğer ortak redif de "üstine" redifidir:

CÀnın virür o şemè-i øiyÀ-güster üstine
PervÀneveş döner bu göñül dil-ber üstine

(EFD, G 43/1)

Ol kimse kim tehÀlük ider devlet üstine
DìvÀnedür ki kendin atar miónet üstine

(ND, G 713/1)

17. Asır şairi Nâbî, "usandık" redifli gazelinde klasik şiirin aşk anlayışında realite ağırlıklı yeni bir yaklaşım ortaya koymuştur. Edirneli Fâiz'in bir beytinde bu etkiyi görmek mümkündür.

Bir devlet içün çeròe temennÀdan usanduú
Bir vaãl içün aàyÀra müdÀrÀdan uãanduú

(ND, G 395/1)

Fâiz aşağıdaki beytinde güzelliğinin gururuyla kendisini ayaklar altına düşüren sevgiliyi sevmenin gereksizliğini anlatmaktadır.

á urÿr-ı óüsn ile pÀ-mÀl ider seni FÀéiø
Sevüp o dil-ber-i èÀlì-cenÀbı neylersin

(EFD, G 32/5)

Edirneli Fâiz'in dili Nâbî'nin diline göre sadedir. Agâh Sırrı Levend Nâbî'nin dili hakkında şunları söyler: "Şeyh Gâlib çok haklıdır. Filhakika Hayrâbâd'ın, bilhassa baş taraflarında öyle kısımlar vardır ki, bütün bir sahife içinde Türkçe ne bir tek isme ne fiile ne de bir edata tesadüf edilir."[27] Edirneli Fâiz'in dili ise dil ve üslup bölümünde de belirtildiği gibi, sade İstanbul Türkçesinin güzel bir örneğidir ve aşağı yukarı divanın tamamında aynı niteliktedir.

b. Edirneli Fâiz'de Sırrî Etkisi

Sırrî'nin şiiri[28]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

[27] Agâh Sırrı LEVEND: *Tanzimat'a Kadar Edebiyat Tarihi Dersleri* (İstanbul, 1932), 321.
[28] Sırrî'nin yukarıdaki şiirine sadece, Murad Molla Kütüphanesi'ndeki Lala İsmâil Kitapları arasındaki mecmuâ içindeki Fâiz şiirlerinde rastlanmıştır. Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü adlı kitaba göre, şuarâ tezkirelerinde yer alan on üç Sırrî'den sadece Üsküdarlı İbrahim Sırrî (ö. 1699) Edirneli Fâiz'in yaşadığı döneme yakın bir zaman diliminde yaşamıştır. Ayrıca şiirleri de şuh ve akıcı olup çok tanınmıştır. Yukarıda bahsi geçen Sırrî'nin bu Sırrî olduğu sanılmaktadır. Bakınız: Haluk İPEKTEN vd. : *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Ankara, 1988), 446.

AèdÀ hevÀy-ı zülf-i dil-ÀrÀda olmasun
Düşmenlerim İlÀhì o sevdÀda olmasun

Úatlin óavÀle eyleyem aàyÀr-ı Àhdan
Bir tìà-i şuèle-tÀb ki dünyÀda olmasun

Gelmez hevÀy-ı èaşú-ı cüvÀndan baña ferÀà
İsterse vaèd-i vuãlat-ı ferdÀ da olmasun

Dil èazm-i zülf-i yÀr ideli hìç görünmedi
DìvÀnenüñ ãaúın başı àavàÀda olmasun

Virmem berÀt-ı manãıb-ı ÀlÀm-ı dil-beri
Sırrì'ye söyleyüñ o temennìde olmasun

Edirneli Fâiz'in gazeli:

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

Mecrÿó-ı èaşú úayd-ı müdÀvÀda olmasun
DermÀnde-i muóabbet o sevdÀda olmasun

NÀm ü nişÀnı yoú nice demdür yine dilüñ
Ey Àh yoúla zülf-i dil-ÀrÀda olmasun

Besdür miåÀl-i cevher-i ferde dehÀn-ı yÀr
Söyleñ óakìme yoú yire àavàÀda olmasun

DÀmen-keş oldı pÀyine dökdükçe òÿn-ı dil
Ol serve kimse bì-hüde dil-dÀde olmasun

Ùaró eyle bir naôìre o muèciz-beyÀna kim
FÀéiø naôìri Nefèi vü YaóyÀ'da olmasun

(EFD, G 30)

3. Edirneli Fâiz'in Şiirinden Etkilenen ve Edirneli Fâiz'e Nazire Söyleyen Şâirler

a. Edirneli Fâiz-Nazîm İlişkisi

Nazîm'in asıl adı Yahyâ'dır. Osman Nuri Peremeci'nin verdiği bilgiye göre Neşâtî Dede'nin yetiştirdiği şairlerdendir. İstanbul'da yaşayan şair, daha sonra Edirne'ye gelmiş ve 1727'de burada vefat etmiştir. Peremeci onun hakkında "Nazîm büyük bir şair olmakla beraber, en muktedir Türk mûsıkîşinaslarından olup, güzel lahinleri ile akarsuyu akmaktan, uçan kuşu uçmaktan vazgeçirirdi." demektedir[29]. Nazîm, Edirneli Fâiz'den on yıl önce ölmüştür. İki şairin de Edirne'de yaşadığı düşünüldüğünde aralarında bir tanışıklığın olduğunu tahmin etmekteyiz. Nazîm, Edirneli Fâiz'in gazeline nazire yazmıştır.

Edirneli Fâiz'in gazeli:

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

---

[29] Osman PEREMECİ: *a.g.e.*, 268.

Ne dem ki bezme mey-i Àteşìn óabÀb gelür

äafÀ virür dile cism-i nizÀra tÀb gelür

NiyÀz-nÀme ile kÿy-ı yÀre gitdi ãabÀ

Ne nÀme-berden eåer vÀr ne bir cevÀb gelür

Derÿna fikr-i ruòı tÀb-baòş olur dÀéim

ÒayÀl-i laèli ile çeşmüme şerÀb gelür

Ne rÿzumuzda ãafÀ var küdÿret-i àam ile

Ne şebde dìde-i èuşşÀú-ı zÀra òÀb gelür

Görince èÀrıø-ı rengìn-i dil-beri FÀéiø

O demde òÀùıra ãahbÀ-yı şuèle-tÀb gelür

(EFD, G 10)

Aşağıdaki gazel Nazîm'in naziresidir:

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

Müselsel ol iki zülüfe pìç ü tÀb gelür

RevÀn-ı silsile cenÀna ıøùırÀb gelür

Günüm doàar açılur çeşm-i şÀhid-i baòtum

Seóergeh[30] úarşu hem ol reşk-i Àf-tÀb gelür

[30] Anlam olarak seóergeh, vezin olarak seóer ki şeklinde okunmaktadır.

Gül-i cemÀli bulur Àb ü tÀb o àonce lebüñ
Úaçan ki nergisine teşne-i şerÀb gelür

…………………………………………..[31]
O mÀha keåret-i neôôÀreden óicÀb gelür

Füsÿn u fitnede bì-dÀr iken o çeşm-i siyÀh
FesÀne-i dili añsam Naôìm òÀb gelür

b. Edirneli Fâiz-Râzî İlişkisi

Râzî'nin asıl adı Mehmet Efendi'dir. Peremeci'nin belirttiğine göre Edirne'de doğup yetiştikten sonra epeyce vakit ders okuttu ve müderrislik yaptı. Kadılık da yapan Râzî 1704'te ölmüştür[32]. Râzî, Edirneli Fâiz'in bir gazeline nazire yazmıştır.

Edirneli Fâiz'in gazeli:

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

Teşrìfüñ ile òÀnemi reşk-i İrem eyle
Aàlatma beni iki gözüm gel kerem eyle

èAhd eyledi öpdürmege pÀyin gelicek èìd
YÀ Rab sen o meh-pÀreyi åÀbit-úadem eyle

Bir òoşça óisÀb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raúam eyle

---

[31] Beytin bu mısraı metinde yer almamaktadır.
[32] Osman PEREMECİ: *a.g.e.*, 262.

Degmez kederin çekmege bir laóôa bu èÀlem

Bir óÀl ile neylerseñ idüp defè-i àam eyle

ÚÀnÿn-ı belÀàatde yine naúş-ùırÀz ol

Ey òÀme-i òoş-lehçe-i FÀéiø naàam eyle

(EFD, G 44)

Râzî'nin gazeli:

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

DìvÀneler içre yüri kendin èalem eyle

An geh göñül èaúl adını refè-i úalem eyle

Var bir ãaneme èÀşıú olup şÀh-ı cihÀn ol

Derd ü elem ü àuããayı òayl u òaşem eyle

Biñ dÀà yaúup Àteş-i èaşú ile o şÿòuñ

Ol güller ile sìneñi reşk-i İrem eyle

Aúsun úo yaşuñ sìneñe deryÀveş idüp cÿş

Her şeròa-i òÿnìni aña mevc-i yem eyle

CÀn úaãdını eyler saña RÀøì óaõer it èamm

Var mey-gedeye sÀàar ile defè-i àam eyle

4. Edirneli Fâiz’in Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri

Divan şairlerinin pek çoğu kasidelerin fahriye bölümlerinde ve gazellerin makta beyitlerinde kendi sanatlarını ele alırlar. Edirneli Fâiz de bu geleneğin dışında kalmamıştır. Şair özellikle gazellerin makta beyitlerinde kendi şairliğini ve şiirlerini övmüştür.Edirneli Fâiz, bu beyitlerde kendisine güveni son derece iyi olan, şiirini *ıkd-ı süreyyâ*ya benzeten ve söze intizam veren bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşağıdaki beyitte Edirneli Fâiz, şiir ehlinin kendi sözünün güzelliğine âşık olduğunu söyleyerek buna şaşılmaması gerektiğini ifade etmektedir.

FÀéiø èaceb mi ehl-i suòan olsa ser-be-ser
Dil-beste –i leùÀfet –i nuùú u beyÀnumuz

(G 20/7)

Edirneli Fâiz, şiirinin etkileyiciliğine ve güzelliğine gönül ehlini yani şairleri referans göstermektedir.

FÀéiø görünce naômuñı erbÀb-ı dil didi
Biz şièri böyle dil-keş ü pür-óÀlet isterüz

(G 22/6)

Aşağıdaki beyitte ise Edirneli Fâiz, meydan okumaktadır. Söz meydanında kendisinin bir benzerinin olmadığını haykırmaktadır. Şair burada şiirini söz meydanında coşan bir ata benzetmektedir.

Tek ü tÀz itmede meydÀn-ı suòanda FÀéiø
Eşheb-i ùabèum ile var ise hem-pÀ görelüm

(G 28/6)

Edirneli Fâiz’in Nâbî tesirinde kaldığını daha önce belirtmiştik. Nâbî’ye yazdığı bir nazirenin son beytinde böyle bir nazireyi Nef’î ve Yahya Bey’in bile yazamayacağını söylemektedir.

Ùaró eyle bir naôìre o muèciz-beyÀna kim
FÀéiø naôìri Nefèi vü YaóyÀ’da olmasun

(G 30/5)

Şair bazen şiirini farklı benzetmelerle de tavsif etmektedir. Sevgilinin kanlı bakışlarını tasvir ederken kaleminden kan damlamaktadır.

Vaãf eyler imiş àamze-i òÿn-rìzini yÀruñ
Úan aúsa n’ola FÀéiø-i zÀruñ úaleminden

(G 31/7)

Edirneli Fâiz’in gönlü şiir cevherinin hazinesidir. Kalemi ise bu hazineden inci saçmaktadır.

Ne genc-i pür-güher-i naôm imiş dil-i FÀéiø
Bilindi óaú bu ki kilk-i güher-niåÀrından

(G 33/5)

Şair şiirini inci gibi görmektedir. Ancak bununla yetinmeyerek şiirini yıldızlardan oluşan bir gerdanlığa benzetmektedir.

Ger olursa dürr-i naômuñ FÀéiøÀ Àãaf-pesend
Çaròa aã èıúd-ı süreyyÀya muèÀdildür deyü

(G 39/7)

Edirneli Fâiz, güzel söz söyleme vadisinde kendisini belagat kanununun süsleyicisi olarak tanıtmaktadır.

ÚÀnÿn-ı belÀàatde yine naúş-ùırÀz ol
Ey òÀme-i òoş-lehçe-i FÀéiø naàam eyle

(G 44/5)

Edirneli Fâiz’e göre divanın yaprakları gülün goncası gibi sınırlıdır. Ona göre gülün goncasına benzeyen şiiri, irfan ehlinin başındaki sarık gibidir. Şiirlerinin daima baş üstünde tutulduğunu düşünür.

Senüñ gül-àonce-i ùÿmÀr-ı naôm-ı dil-keşüñ FÀéiø
SezÀdur ehl-i èirfÀnuñ olursa zìb-i destÀrı

(G 49/5)

Kendi şiirlerini gazellerinde sıklıkla öven Edirneli Fâiz, kendisiyle 14.asrın kasideleriyle ünlü İran şairi Selman-ı Sâveci’yi karşılaştırmıştır. Nâzik edalı, gönül çekici şiirinin şairlere Selman-ı Sâveci’yi bile unutturduğunu söyleyerek dönemin divan şairlerinin İran şairleri karşısındaki tavrını ve bakış açısını da ortaya koymaktadır.

Senüñ FÀéiø bu şièr-i dil-keşüñ nÀzük edÀlarla
Unutdursa n’ola erbÀb-ı ùabèa naôm-ı SelmÀn’ı

(G 55/7)

Divan şiirinin geleneksel aşk anlayışının değişmeye başladığı, yenilik arayışlarının kendisini gösterdiği bir dönemin şairi olan Edirneli Fâiz, bazı şiirlerinde çağdaşı Nâbî gibi sevgiliye olan aşkında çok ileri gittiğini belirtirken bazı beyitlerinde de geleneksel aşk anlayışının tesirini devam ettirmektedir. Aşağıdaki beyitte Edirneli Fâiz’in sihirli kalemi feryad etmektedir. Onun sözü, sevgiliye olan aşkı dışa vuran bir ateştir. Şair feryadı ile ateş saçmaktadır.

Eyleyince Àteşìn güftÀruñı taórìre úaãd
Elde FÀéiø kilk-i siór-ÀåÀr feryÀd eyledi

(G 56/5)

5. Edirneli Fâiz’e Göre Şiir

18. Asır, divan şairlerinin şiirde yenilik arayışlarına girdikleri, yeni anlatım imkanları geliştirmek istedikleri bir asırdır. Edirneli Fâiz ise bu konuda kendisine güvenmekte ve yeni tarz şiirleri varken eskilere gerek olmadığını düşünmektedir.

FÀéiøÀ bu nev-zemìn-i ÀbdÀrum var iken
Defteründen eylesün şièrin nevÀyı şüst ü şÿ

(G 38/6)

Aşağıdaki beyitte şair, bir yandan kendi maharetini anlatırken, bir yandan da “intizam vir” ifadesiyle şiirin kendi döneminde bozulmalara uğradığını imâ etmektedir.

Silk-i belÀàate geçirüp dürr-i naômuñı
FÀéiø cevÀhir-i suòana intiôÀm vir

(G 11/5)

Ancak bunlara rağmen köklü geleneğini devam ettiren divan şiiri 18. asrın başlarında klasik âşık ve sevgili tipini değiştirmemiştir. Âşık yine garip bir bülbüle benzetilmekte, figan ve nalelere gark olmakta, gam bezmindeki yerini almaktadır. Sevgili ise yine cevr ü sitem etmekte, kayıtsızlığına devam etmektedir. Edirneli Fâiz’in aşağıdaki gazeli buna örnektir.

NevÀya başla çemende gel ey hezÀr-ı àarìb
FiàÀn ü nÀle gerekdür hemìşe kÀr-ı àarìb

Enìs olursa baña bezm-i àamda bülbül olur
áarìb olur yine elbetde àam-güsÀr-ı àarìb

Olursa mihr-i dıraòşÀna ÀsmÀn-ı kemÀl
CihÀnda õerre úadar yoúdur iètibÀr-ı àarìb

Şikeste-òÀùır ü nÀ-dìde –kÀm perìşÀn-ı dil
Hemìşe böyle geçer böyle rÿzgÀr-ı àarìb

ŞehÀ sitemle dil-i FÀéiø’i òarÀb itme

äaúın ki ãaña eåer eyler inkisÀr-ı àarìb

(G 8)

Yine aşağıdaki beyitte sevgilinin cevr ü cefaları, sitemleri âşıklar için lüzumlu tavırlar olarak telakki edilmiştir.

èUşşÀúa kÀrı ol ãanemüñ hep sitem gibi

ErbÀb-ı èaşúa cevr ü sitem mültezem gibi

(G 48/1)

Edirneli Fâiz'in bazı gazelleri bestelenmiştir.[33]. Şiirlerinde âhenge önem veren Edirneli Fâiz, kendisini bazen bir musıkîşinas olarak görüp şiir ve musıkîyi birbirine yaklaştırmıştır. Hatta o, şiiri musıkî olarak görür.

ÚÀnÿn-ı belÀàatde yine naúş-ıırÀz ol

Ey òÀme-i òoş-lehçe-i FÀéiø naàam eyle

(G 44/5)

Edirneli Fâiz, şiir ve musikî karşılaştırmasında şiiri üstün kılar. Kalem gıcırtısının neyin sesinden daha keyif verici olduğunu söyleyerek bunu da ancak erbabının hakkıyla farkedebileceğini belirtir.

FÀéiø ãadÀ-yı nÀyı n'ider ehl-i ùabè olan

Var mı anuñ ãafÀsı ãarìr-i úalem gibi

(G 48/5)

---

33 Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1422.

Edirneli Fâiz bazen kendisini sevgilinin tatlı diline kaptırır ve halkın diline düşer.

Gördükde virme her büt-i şìrìn-zebÀna dil
FÀéiø düşürme kendüñi òalúuñ zebÀnına

(G 46/5)

Şairliğinin yanı sıra ilim adamı kimliği de bulunan Edirneli Fâiz, bazı beyitlerinde ilmin önemine dikkat çeker. Ona göre ilim birçok kapının anahtarıdır ve düşmanla mücadelede en önemli araçlardan biridir.Şair kalem redifli bir kasidesinde kalemin iyilik hazinesinin kapısını açtığını söyleyerek övünmeye hakkı olduğunu ifade eder.

VÀdì-i iftiòÀrda itsün òırÀm-ı nÀz
Teşrìf –i èilmi ile miåÀl-i èalem úalem

(K 7/2)

EdnÀ işÀretiyle ider óall-i müşkilÀt
Olmış kilìd-i her der-i genc-i óikem úalem

(K 7/3)

Var her cihetle òaãmını ifóÀma úudreti
Bir vechile cidÀlde çekmez elem úalem

(K 7/4)

Eyler müdÀm ehl-i maèÀrifle güft ü gÿ

Olmış hemìşe anuñ içün muóterem úalem

(K 7/5)

N'ola cihÀna dürr ü güher eylese niåÀr

K'olmış mefÀtió-i dürr-i genc-i kerem kalem

(K 7/6)

Şâir, divanında şiirini tabiatın gülbahçesinin gülü olarak nitelendirmiş ve şiirin ihsan rüzgarlarının yardımıyla açıldığını belirtmiştir. Vefat etmiş olan Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye yazdığı bir kasidede geçen bir beytinden şairin ihsan rüzgarlarından kastının manevi bir yardım olduğunu anlamak mümkündür.

Bu şièr-i tÀze gül-i gülşen-i ùabìèatdür

Ki itdi anı şiküfte nesìm-i iósÀnuñ

(K 5/21)

Edirneli Fâiz, divanını güldestesine benzetir. Kendisini de güzel söz söylemede âdeta otorite olarak görür.

Olupdur beste FÀéiø silk-i rengìn-i belÀàatle

HemÀn bir deste güldür gÿyiyÀ evrÀú-ı dìvÀnum

(G 29/5)

I. BÖLÜM

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI’NIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Edirneli Fâiz Divanı’nın Şekil Özellikleri

1. Nazım Şekilleri

a. Kasîdeler

Edirneli Fâiz Divanı’nda toplam yedi kaside yer alıp dördü medhiye kasidesidir. İlk üç kasidesinin biri tevhid, ikisi na’ttır. Söz konusu kasidelerde asıl konu ve dua bölümleri vardır. Medhiye kasidelerinin ilki, Abdülkâdir-i Geylânî’nin hânkâhına yazılmıştır. Bu kaside de asıl bölüm ve dua bölümlerinden oluşur. Medhiye kasidelerinin ikincisi, Şeyhülislam Feyzullah Efendi için yazılmıştır. Kasidede 29 beyit vardır. Divanın en uzun kasidesidir. Nesip, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua bölümlerinden oluşan kasidede girizgâh beyitleri de yer almaktadır. Medhiye, tegazzül ve dua bölümleri için yazılmış girizgah beyitleri vardır.

“Der-Sitayiş-i Müfti’l-enam es-Seyyid Feyzullah Efendi eş-Şehîd Rahmetullahi Aleyhi’r-rahme” başlığıyla verilen bu kasidede Şeyhülislam Feyzullah Efendi’nin takvasının üstünlüğüne, irfan ehli içindeki mertebesine işaret edilmiştir.

Üçüncü medhiye kasidesi de Feyzullah Efendi için yazılmıştır.“Der-Sitayiş-i Nakibü’l-eşrâf Sâbık Mahdûmu’ş-şehîd es-Seyyid Feyzullah Efendi” başlığı ile verilen kasidede memduh güle benzetilmiştir. Redifi açısından bu kasideye “gül kasidesi” demek mümkündür. Kaside 14 beyittir. Nesib,

medhiye ve dua bölümlerinden oluşmuştur. Medhiye bölümüne bir girizgâh beytiyle geçilmiştir.

Divandaki dördüncü medhiye kasidesi, “Der- Sitayiş-i Ali Paşa” başlığıyla verilmiştir.15 beyitlik bu kaside Şehit Ali Paşa’nın ilminin anlatıldığı mehdiye ve dua bölümlerinden müteşekkildir. Bu kaside de kalem redifli olup şiire bu açıdan “kalemiyye kasidesi” demek mümkündür.

Kasidelerde kullanılan kafiye ve rediflere baktığımızda yedi kasidenin de redifli olduğunu görüyoruz. Rediflerden iki tanesi ek halinde, üç tanesi kelime halinde, diğer iki tanesi de ek ve kelime halindedir.

Kasidelerden iki tanesi “ *mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün*” vezninde, bir tanesi “*mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün*”, bir tanesi “*fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün*”, üç tanesi de “*mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün*” veznindedir.

b. Gazeller

Edirneli Fâiz Divanı’nda en çok kullanılan nazım şekli gazeldir. Divanda yer alan 52 gazelin beyit sayısı şu şekildedir.

3 beyit: 1 gazel
5 beyit: 39 gazel
6 beyit: 3 gazel
7 beyit: 7 gazel
9 beyit: 2 gazel

Tablodan da anlaşılacağı gibi gazellerin % 76.4’ ü beş beyit; % 13.7’si yedi beyit ; % 5.8’i altı beyit ; % 1.9’u üç beyit ; % 1.9’u dokuz beyittir. En fazla beş beyitli gazellere yer verilmiş olması, gazelde geleneksel boyutlara uyulduğunu göstermektedir..

Divandaki 52 gazelin 51'inde mahlas kullanılmıştır. Sadece bir tanesinde mahlas yoktur. O da gazel-i nâ– tamâmdır. 35 numaralı gazelse, müzeyyel gazeldir.Gazeller divanda kasidelerden sonra gelmektedir.

Divandaki gazellerin iki tanesinde redif yer almayıp, bunlarda sadece kafiye kullanılmıştır. Diğer 50 gazel rediflidir. Redifli 50 gazelden 19'unda ek halinde, 21'inde kelime halinde, 10'unda ise ek ile kelimenin birlikte kullanıldığı redif vardır.
Gazellerde 7 değişik aruz kalıbı kullanılmıştır. Aruz kalıplarının kullanımıyla ilgili tablo aşağıdadır.

ÖLÇ Ü	SAYI	%
feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün	2	3.8
mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün	8	15.3
mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün	8	15.3
fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün	9	17.3
mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün	10	19.2
mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün	14	26.9
müstefèilün müstefèilün müstefèilün müstefèilün	1	1.9

Şairin gazellerinde en fazla yer verdiği mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün kalıbı, Türk şiirinde Muzârî bahrinin en çok kullanılan kalıbıdır. Bu kalıp Türk aruzunun öteki kalıpları arasında en sık başvurulan kalıplarından biridir. İlk devirlerden başlayarak kesintisiz hemen her şairin beğendiği ve benimsediği bir kalıptır. Bütün nazım şekillerinde, ama daha çok kaside ve özellikle gazellerde görülür[34].

[34] Haluk İPEKTEN: *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz* (İstanbul, 1997), 245.

Edirneli Fâiz , divanında her harfte gazel söyleme geleneğine uymamış, sadece 12 harfle gazellerini yazmıştır. Şair Be, Te, Fe, Kaf, Kef harfleriyle birer gazel, Mim ve Vav harfleriyle ikişer gazel, Ra ve Ye harfleriyle onar gazel, Ze harfiyle beş gazel, Nun ve He harfleriyle sekizer gazel söylemiştir.Buna göre en çok Ra ve Ye harflerinde gazel yazılmıştır.

Divanda bulunan gazellerden bir tanesi Tarihler bölümündeki 75 numaralı şiirdir. Müstefèilün Müstefèilün Müstefèilün Müstefèilün kalıbıyla yazılan bu gazel Uşşâkî şeyhi Hamid Efendi'nin yaptırdığı bir tekke için yazılmıştır.Gazel dokuz beyittir.Şair makta beytinde mahlasını kullanmıştır.Gazelde redif yer almayıp tam kafiye bulunmaktadır.

Bazı kaynaklarda Edirneli Fâiz'e ait olduğu söylenen bir gazele yer verilmektedir[35]. Sözü edilen gazel Edirneli Fâiz Divanı'nda bulunmamaktadır. Gazelin mahlasına bakıldığında ise şairinin Edirneli Fâiz olmadığı görülür. Sadettin Nüzhet mahlası "Fâizâya" şeklinde yazarken Rıdvan Canım "Fâizîyâ" şeklinde vermiştir. Ancak bunun Fâizî şeklinde transkribe edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Adı geçen şairin hangi Fâizî olduğu ise belli değildir. Aşağıda yer alan bu gazelin yanlışlıkla Edirneli Fâiz'in gazelleri arasında gösterildiğini söylemek mümkündür.[36]

Elde sebûyile kaçan bezme mey âverân gelür
Leşker-i gam cevâbına gürz ile pehlevân gelür

Tesliyetin tarîkini pîr-i mugan bilür hemân
Gamla varan cenâbına hurrem ü şâdman gelür

Anı da böyle andıran sâgar –ı zeringârıdır

---

[35] Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1422 ; Rıdvan CANIM: *a.g.e.*, 356.
[36] Gazel, Ergun'un Türk Şairleri Ansiklopedisi Fâiz maddesindeki şekliyle iktibas edilmiştir.

Yohsa bu kevne Cem gibi çok şeh-i kâmrân gelür

Câmdan etmek isterim ben dahi tevbe sofiyâ
Neyleyim üstüme tutar sâki –i dilistan gelür

Gafil iken bu rûzgâr bezm-i safâdan al murâd
Meclis-i ayşı telh eder Fâizâya zaman gelür

İsmail Beliğ, Nuhbetü'l-Âsar Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar'ında Edirneli Fâiz'den kısaca bahsettikten sonra şiirinden örnekler vermiştir[37]. Ancak bu örneklerin içinde Edirneli Fâiz'in divanında yer almayan şiirler de mevcuttur. Bu şiirlerden bir tanesi gazeldir .Gazelin makta bölümünde mahlastan hemen sonraki iki hece eksiktir. Eseri yayına hazırlayan Abdülkerim Abdülkadiroğlu bunu dipnotta belirtmiştir. Dolayısıyla bu kelimenin Fâiz dışında başka bir şekilde okunma ihtimali vardır. Gazel şöyledir:

Bezm-i çemende destüne Cemşìd cÀmın al
BÀri felekde sen de Cem'üñ nÀm ü kÀmın al

ÜftÀde-gÀnı eylemesün pÀy-mÀl nÀz
Ey peyk-i Àh o şeh-süvÀruñ licÀmın al

Fevt itme fırsatı çeküp ol şÿhı sìneye
Cevr ü cefÀlar itdüginüñ intiúÀmın al

Ol naòl-i nev-resìde-i bÀà-ı melÀóatuñ
Nev-bÀve-i kerÀs-ı leb-i laèl-i fÀmın al

---

37 Abdülkerim Abdülkadiroğlu, : *a.g.e.* 387-392.

Bildüm görince sìnesin Àhen-dil olduàun
Ol sìb àabàabuñ birez ey nÀle òÀmın al

Gördükce rÿ-be-úafÀ olma FÀéiøe[38]
Ey tünd-hÿy-ı èişve ne var bir selÀmın al [39]

Nuhbetü'l Âsar'da bulunup Edirneli Fâiz Divanı'nda yer almayan diğer şiir de üç beyitlik bir manzumedir .Bir gazelin ilk üç beyti olduğunu düşündüğümüz bu manzumede de mahlas yoktur.

TegÀfül dìde-i cevrüm o şÿò-ı nÀz-perverden
Maóaldür eşk-i òÿn-Àlÿd aúıtsam dìde-i terden

İdelden ol cefÀ-cÿ vaède-i kemmÿne teşrìfin
Çü óalúa dìde-i òÿn-bÀrumuz ayrılmadı dürden

Görenler òÀl-i mişkìnin èizÀr-ı Àteşìninde
Nice fark eylesün bir aòker üzre úonmış èanberden[40]

c. Murabbâ

Divanda sadece bir murabba vardır. İlâhî türündeki bu murabbâ mütekerrir murabbâdır. Üç bendden müteşekkildir.İlk iki bend ek rediflidir. Üçüncü bend ise kafiyelidir. aaaA bbbA cccA şeklinde kafiyelenen murabbâ " fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün" veznindedir.

---

[38] İki hece eksiktir.
[39] İsmail Beliğ: *a.g.e.*, 389.
[40] İsmâil Beliğ: *a.g.e.*, 390.

d. Kıtalar

İ1 Nüshasında Kıtalar “Mukatta’ât Murabba’ât” başlığı altında yazılmıştır. Ancak bu başlık altında yazılan şiirlerden bir tanesi İ2 ve P nüshalarında belirtildiği gibi gazel-i nâ-tamâmdır. Diğer şiirler ise birer kıtadır. Yani bu başlık altında yer alan şiirlerin hiçbiri murabba değildir ve hepsi de iki beyitten müteşekkildir. Divanda toplam 27 kıta yer almaktadır. Bu kıtalardan 21 tanesi xaxa kafiyesinde kıtaların genel kafiyelenişine uygundur. Beş kıta ise aaxa şeklinde ilk beyti musarra olan kıtalardır. Bir kıta ise aaaa biçiminde kafiyelenmiştir. Edirneli Fâiz Divanı’nda, kıtalarda mahlas bulunmaması geleneğine uyulmuştur.

Divandaki 27 kıtadan 18’i tarih kıtasıdır. Şair bu kıtaların bir kısmında zamanın din büyüklerinin ölümüne, bir kısmında tekke, zaviye ve çeşmelerin yapımına, bir kısmında da bazı dost ve akrabalarının ölümüne tarih düşmüştür.Divandaki tarih kıtalarının 13’ünde beyit sayısı ikiden fazladır.Bu bakımdan divanda 13 kıta-i kebire bulunduğunu söylemek mümkündür.

Divandaki kıtalardan 63 numaralı şiir mülemma bir kıtadır.Üç mısra Arapça , bir mısra ise Türkçedir :

[41] ليست الد نيا مقام الا رتباح
انها ارض مسراح الا مراح

Zinde-dÀr-ı şeb olup ir menzile [42]
[43]بحمد القوم السرى عندا لصباح

[41] “Dünya kazanç makamı değildir.O (dünya) şımarıklıkların kolayca yapıldığı yerdir.
[42] menzile] menzil P
[43] Kavim sabah olunca sevinçten hamdeder.

Divandaki 64 numaralı şiir de son beyti Arapça bir hadis metni olan mülemma bir kıtadır. Kıtada şair kişinin Kuran-ı Kerim'in ayetlerini kendi re'yi ile tefsir etmemesi gerektiğini belirterek " Kur'an-ı (heva ve hevesiyle) tefsir eden kafir olur" hadisine son mısrada Arapça yer vermiştir :

Bir Àyet-i kerìmeye kim idesin naôar
Tefsìr itme reéyüñ ile eylegil óaõer

ZìrÀ buyurdı Óaøret-i Peyàamber-i ÒudÀ
من فسرا القران برأيه فقد كفر[44]

Divandaki kıtaların dördünde Allah'a yöneliş ve ilmi bir iki mevzu vardır. Beş kıtada ise sevgiliyle gönül eğlendirmek isteği belirgindir. Kıtalarda dokuz değişik vezin kullanılmıştır.

ÖLÇÜ	SAYI	%
mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün	3	11.1
mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün	4	14.8
fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün	7	25.9
mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün	3	11.1
feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün	3	11.1

[44] Kur'an'ı kendi görüşü ile tefsir eden kÀfir olur.(Bilgisi olmadan heva ve hevesiyle.)

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün	3	11.1
mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün	2	7.4
mefÀèìlün mefÀèìlün feèÿlün	1	3.7
mefèÿlü fÀèilÀtün mefèÿlü fÀèilÀtün	1	3.7

Kıtaların dokuz tanesi rediflidir. Bu rediflerin, beşi ek ve kelime halinde, biri kelime halinde, üçü de ek halinde rediflidir. Diğer 18 kıta ise kafiyelidir.

e. Matlalar

Edirneli Fâiz Divanı'nda 10 matla vardır. Matlalarda kullanılan aruz kalıplarına bakıldığında "feèilatün feèilatün feèilatün feèilün; mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèilü fÀilün; feèilatün feèilatün feèilün" kalıplarının birer kez , "mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün; mefÀèilün feèilâtün mefÀèilün feèilün; mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün " kalıplarının ise ikişer kez kullanıldığı görülür. Bir matla da Arapça yazıldığından vezni değerlendirme dışında tutulmuştur. Matlaların beşi rediflidir. Bunların iki tanesi kelime redifli, iki tanesi ek redifli, bir tanesi de ek ve kelime rediflidir.

f. Müfredler

Divanın sonunda matlalarla karışık 4 müfred vardır. Müfredlerin ikisinde "mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün " kalıbı, birinde "fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün" kalıbı ve tek mısralık müfredde de "feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün" kalıbı kullanılmıştır.

2. Vezin

Edirneli Fâiz Divanı'nda kullanılan aruz kalıplarının nazım şekillerine göre dağılımını nazım şekillerini ele aldığımız bölümde incelemiştik. Kalıpların divandaki toplam şiirlere dağılımı tablodaki gibidir.

ÖLÇÜ	SAYI	%
mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün	20	19.8
fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün	19	18.8
mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün	18	17.8
mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün	16	15.8
mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün	13	12.8
feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün	7	6.9
fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün	3	2.9
feèilÀtün feèilÀtün feèilün	2	1.9
mefÀèìlün mefÀèìlün feèÿlün	1	0.9
müstefèilün müstefèilün müstefèilün müstefèilün	1	0.9
mefèÿlü fÀèilÀtün mefèÿlü fÀèilÀtün	1	0.9

Tabloya bakıldığında divanda en çok kullanılan kalıp "mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün" kalıbıdır. Bu kalıp Türk şiirinde Muzari bahrinin en çok kullanılan kalıbı olduğu gibi Türk aruzunun öteki kalıpları arasında da en çok başvurulan kalıplardan biridir[45]. "FÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün" kalıbı Edirneli Fâiz Divanı'nda kullanım sıklığı bakımından ikinci sıradadır. Remel

---

[45] Haluk İPEKTEN: *a.g.e.*, 236.

bahrinin bu kalıbı hem ahengi hem de kullanılışının kolaylığı nedeniyle Türk şairlerince en çok benimsenen ve kullanılan kalıptır[46.] Hezec bahrinin şiirimizde en çok kullanılan kalıbı olan[47] " mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün" kalıbı, Edirneli Fâiz Divanı'nda da sık kullanılmıştır. Aruz kalıplarının tercihi konusunda Edirneli Fâiz'in divan şairlerinin genel eğilimine uyduğunu görmekteyiz.[48]

Hemen her şairin divanında rastlanan imale ve zihaflara Edirneli Fâiz Divanı'nda da rastlanmaktadır.

3. Kafiye ve Redif

Nazım şekilleri üzerinde dururken, her nazım şeklinin kafiye ve redif özelliklerine değinmiştik. Bu bölümde yer yer karşılaşılan kafiye kusurlarından söz edip genel bir değerlendirme yapacağız.

Divanda yer alan yedi kasidenin 7'si , 51 gazelin 50'si , 27 kıtanın 9'u (Arapça kıta hariç), 10 matlanın 5'i ve divandaki tek murabbanın da ilk iki bendi rediflidir. Divandaki toplam 102 şiirden 73'ü rediflidir(Arapça kıta hariç).

Rakamlardan da anlaşılacağı üzere Edirneli Fâiz , divanında büyük oranda redifi tercih etmiştir.

Edirneli Fâiz , divan şiirinin geleneği çerçevesinde birçok divan şairinin yaptığı gibi şiirlerinin hemen tamamında Arapça , Farsça kelimeleri kafiye olarak kullanmıştır. Ancak kimi zaman bu kafiyeli kelimelerle beraber Türkçe kelimeleri de kafiye yapmıştır.

---
[46] Haluk İPEKTEN: *a.g.e.*, 201.
[47] Haluk İPEKTEN: *a.g.e.*, 151.
[48] Arapça bir beyit olan 101 numaralı şiir, değerlendirmenin dışında tutulmuştur.

Aşağıdaki beyitte Türkçe bir bağlaçla Arapça bir kelime kafiye yapılmıştır.

Tìà olduàun niôÀma sebeb fehme hem úalem

DìvÀn ü deftere naôar eyle úalem úalem

(K 7/1)

Edirneli Fâiz Divanı'nda kafiye kurslarına da rastlıyoruz :

Aşağıdaki matla ile başlayan 74 numaralı kıtada; À ile a kafiye yapılmıştır.

TaèÀlallÀh zihì beyt-i dil-ÀrÀ

Ki itmiş ìaró anı bir õÀt-ı òoş-rÀy

(Kt. 74/1)

Zemìni cÀy-ı cennetden nişÀne

Muóaããal úÀbil-i süknÀ dey ü yay

(Kt. 74/5)

Aşağıdaki matla ile başlayan 5 numaralı kasidede Farsça kelimelerdeki uzun a ile Türkçe'deki a kafiye yapılmıştır.

İrişdi mevsim-i gül faãlıdur gülistÀnuñ

NevÀ-yı dil-keşini diñle èandelìbÀnuñ

(K 5/1)

NihÀl-i òuşk bile şimdi tÀze gül virdi
Bu demde tÀ okudur feyøi ebr-i nisÀnuñ

(K 5/4)

Çemende micmere-i àonce-i güli seyr it
İçinde berg-i gül-i alı Àteşì anuñ

(K 5/5)

Şeh-i bahÀr ider bezm-i gülşeni tebòìr
Benefşe-zÀrı degül belki dýdıdur anuñ

(K 5/6)

Aşağıdaki matla ile başlayan 57 numaralı şiirin ikinci beytinde rediften önce gelen kafiye ek ile yapılırken diğer beyitlerde kelimenin köküyle kafiye yapılmıştır.

Úaçan gelür deyü ÀyÀ o meh-veşüñ òaberi
Uçar gözümde òayÀl-i óamÀm-nÀme-beri

(G 57/1)

Düşer mi şÀnıña ey şeh-süvÀr-ı kişver-i nÀz
HelÀk eyleyesin cevr ile fütÀdeleri

(G 57/2)

Edirneli Fâiz , divanında yer yer kafiye tekrarları da yapmıştır. Aşağıdaki matla ile başlayan 74 numaralı şiirin son iki beytinde kafiye tekrarı yapılmıştır.

TeèÀlallÀh zihì beyt-i dil-ÀrÀ
Ki itmiş ùaró anı bir õÀt-ı òoş-rÀy

(Kt. 74/1)

Hemìşe ola nüzhetgeh bu menzil
Müéebbed ola yÀ Rab bÀy-ı ber-cÀy

(Kt. 74/7)

Didi seyreyleyüp tÀrìò FÀéiø
Zihì zìnetde òÀne dil-güşÀ-cÀy

(Kt. 74/8)

Aşağıdaki 97 numaralı şiirde rediften önce yapılan kafiye problemlidir.

Hiç umulmaz hele ol Àfet-i devrÀna göre
Luùf ide bezme gele bir iki peymÀne göre

(Mt. 97/1)

Divanın 13 numaralı şiirinde matla beytindeki kafiyelerle diğer beyitlerdeki kafiyeler arasında bir sessiz harf fazlalığına dayanan farklılık vardır.

èUşşÀú-ı zÀra niçeye dek bu cefÀ yeter
Öldürdi àam bizi yeter ey bì-vefÀ yeter

(G 13/1)

İåbÀt-ı cüzé-i lÀ-yetecezzÀya Óaú bu kim
Óüccet dehÀn-ı nÀzüküñ ey mehliúÀ yeter

(G 13/2)

Her ãubó ü şÀm mihr ü meh-i çaròa ey perì
Bì-şek fürÿà-ı nÿr-ı ruòuñdan øiyÀ yeter

(G 13/3)

Edirneli Fâiz Farsça kelimelerle Türkçe kelimeler arasında kafiye yapmaya çalışmış ancak ses uyumsuzlukları ortaya çıktığı için başarılı olamamıştır.

èÁrıø-ı rengìnüñ ey mihr ü gül-i òod-rÿ mıdur
Seyr iden zülf-i siyehkÀruñ didi şeb-bÿ mıdur
(G 16/1)

Girye itdükçe firÀúıyla göreñ farú eylemez
Eşk-i çeşm-i òÿn-feşÀnum mı bir aúar ãu mıdur

(G 16/3)

Yolda görmiş bendesin luùf eyleyüp ol meh dimiş

Òaste-i èaşúum olan bì-çÀre FÀéiø bu mıdur

(G 16/5)

Divanında kafiye tekrarlarına rastladığımız Edirneli Fâiz, aşağıdaki matlada redif olarak kullandığı kelimeyi kafiyede de tekrar etmiştir.

Tìà olduàun niôÀma sebeb fehme hem úalem

DìvÀn ü deftere naôar eyle úalem úalem

(K 7/1)

Divanında Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri redif olarak kullanan Edirneli Fâiz'de ustaca söylenmiş nadir ifadelere de rastlanmaktadır. Farsça " yıkama"[49] anlamına gelen "şüst ü şû" redifli gazel buna örnek gösterilebilir.

Laèl-i cÀnÀn ide lafô-ı vefÀyı şüst ü şÿ

Eşk-i çeşmüm eyledi óarf-i recÀyı şüst ü şÿ

Ol úadar òÿy-gerde-i şerm-i òatÀyum k'eylerüm

Secdeden cebhemle naúş-ı bÿriyÀyı şüst ü şÿ

Òırúa-pÿş-ı inzivÀ bir pÀy-dÀmen-i ser-be-ceyb

CÀme-i dilden idüb jeng-i hevÀyı şüst ü şÿ

---

[49] Ferit DEVELLİOĞLU: *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat* (Ankara, 2002), 1006.

Zülf-i şeb-gÿn òaù-ı ruòsÀrın nice maóv eylesün
Ebr ider mi dÀà-ı mÀh-ı pür-øiyÀyı şüst ü şÿ

ZÀhidÀ ùaèn itme ãahbÀ-nÿş-ı èaşúum ben hele
CÀn ü dilden eylerüm gird-i riyÀyı şüst ü şÿ

FÀéiøÀ bu nev-zemìn-i ÀbdÀrum var iken
Defteründen eylesün şièrin NevÀyî şüst ü şÿ

(G 38)

B. Edirneli Fâiz Divanı'nında Dil ve Üslup Özellikleri

Edirneli Fâiz Divanı'na bakıldığında şairin dilinin, yaşadığı döneme göre ağır olmadığı, çağdaşı Nâbî gibi kelime ve tamlamaları kullanırken Türkçenin söz varlığına ve söz dizimine aykırı bir üslup seçmediği görülür. Divanda yer alan ve kaçınılmaz olan Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların sıklığına rağmen denilebilir ki Edirneli Fâiz, şiirinde sade bir şiir dili ve bilinen aruz kalıplarını kullanmıştır.

Aşağıdaki beyitte yer alan Arapça ve Farsça birkaç kelimeye rağmen Edirneli Fâiz halkın ağzındaki Türkçeyi yakalamıştır.

Yeter úo şekveyi başla duèÀya àam çekme
Senüñle baós idemez baòt-ı nÀ-be-sÀmÀnuñ

(K 5/26)

18. yüzyıl şairi Edirneli Fâiz'in sevgiliye hitâben söylediği şu beyitte de günlük konuşma dilinin hakimiyeti vardır.

Görmezüz òayli zamÀndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bÀà-ı vefÀ bÿy-ı óaúìúat bu mıdur

(G 12/1)

Asıl mesleği müderrislik olan, Arapça ve Farsça'ya hakimiyeti iyi olduğu anlaşılan Edirneli Fâiz, divanında Türkçenin sade söyleyişlerine, günlük dilde kullanılan ilgi çekici ifadelere, atasözlerine ve deyimlere yer vererek rahat ve

akıcı bir üslûba ulaşma çabası içerisindedir. Şairin şiirinde kullandığı bazı söyleyişler, günlük bir konuşmayı andıran, bugün bile dilimizde olan ifadelerdir.

Ne kÀruñ var göñül bî-hÿde feryÀd *itmeden àayrı*
Ne óÀãıl eyledüñ düşmenleri şÀd *itmeden àayrı*

(G 53/1)

Teşrìfüñ ile òÀnemi reşk-i İrem eyle
Aàlatma beni *iki gözüm* gel kerem eyle

(G 44/1)

Gören gül-i edeb ü faøl-ı pür-ùarÀvetini
Daòì açılmadı dir böyle bu èayÀrda gül

(K 6/10)

èUşşÀú-ı zÀra *niçeye dek* bu cefÀ yeter
Öldürdi àam bizi yeter ey bì-vefÀ yeter

(G 13/1)

Yeter ey dil yeter tÀ key belÀ-yı èışúdan feryÀd
èİlÀc-ı derd-i èışúuñ çÀresi ãabr u taóammüldür

(G 18/3)

FÀéiø görünce naômuñı erbÀb-ı dil didi

Biz şièri *böyle* dil-keş ü pür-óÀlet *isterüz*

(G 22/5)

Gül ruòları yÀdıyla eger nÀleler itsek

Gülşendeki bülbülleri òÀmÿş *iderüz biz*

(G 24/3)

Şairin karşılıklı diyalog şeklinde söylediği şu beyit üslubunun sadeliğiyle dikkati çekmektedir.

Yolda görmiş bendesin luùf eyleyüp ol meh dimiş

Òaste-i èaşúum olan bì-çÀre FÀéiø bu mıdur

(G 16/5)

Birçok şair gibi Edirneli Fâiz'in de gazellerinde kullandığı dil kasidelerinde kullandığı dile göre daha sadedir.

Naãìb olur mı dil-òÀh üzre ãoóbet tÀze-rÿlarla

Geçer mi yoòsa bilmem èömrimüz bu Àrzÿlarla

(G 40/1)

Şair, divanında Türkçe rediflerle birlikte Arapça ve Farsça redifler de kullanmıştır. Daha önce kafiye ve redif bölümünde de belirttiğimiz gibi şairin

bir gazelinde kullandığı “şüst ü şû” redifi, örneğine yeni rastladığımız bir rediftir.

Laèl-i cÀnÀn ide lafô-ı vefÀyı şüst ü şÿ
Eşk-i çeşmüm eyledi óarf-i recÀyı şüst ü şÿ

(G 38/1)

1. Atasözü ve Atasözüne Benzer Söyleyişler

Edirneli Fâiz Divanı’nda atasözleri ya aynen kullanılmış ya da vezin ve kafiye zorlamasıyla küçük değişikliklere uğramıştır. Edirneli Fâiz Divanı’nda atasözlerinin çok az kullanıldığını söylemek mümkündür. Bunlar da bugün pek kullanılmayan, daha çok şairin kendi devrine ait olduğu anlaşılan atasözleridir[50].

Mest olan elbette sever mestâneyi :

Ülfet itdi çeşm-i mest ile göñül ayrılmadı
Mest olan elbetde èÀdetdür sever mestÀneyi

(G 52/3)

Çarhtan gayri döner yok üstimize:

[50] Bilindiği gibi dört tür atasözlerinden bir gurubu da eski zamanlarda kullanılmış, bugün unutulmuş olanlar teşkil eder. Bu tür atasözlerinin deyim mi, atasözü mü olduğu tartışma konusudur. Deyimlerle ortak bir özellik olan “özlü, kalıplaşmış, hoşa giden bir anlatım aracı olmak” bu karışıklığa neden olmaktadır. Bu yüzden, yukarıdaki mısra kabilindeki ifadeleri atasözü ya da deyim olarak almakta bir mahsur olmadığını düşünmekteyiz. Bakınız: Ömer Asım AKSOY: *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (Ankara, 1981), C.I, 11 ve 17.

Çaròdan gayrı döner var mı dilÀ üstümüze
N'ola ednÀ ise de biz anı aèlÀ görelüm

(G 28/5)

Cihanda garibin zerre kadar yoktur itibarı:

Olursa mihr-i dıraòşÀna ÀsmÀn-ı kemÀl
CihÀnda õerre úadar yoúdur iètibÀr-ı àarìb

(G 8/3)

Muhabbet incisi her gönülde bulunmaz:

DeryÀ-dil olanlarda ara gevher-i èışúı
Her dilde bulunmaz dürr-i nÀ-yÀb-ı maóabbet

(G 9/2)

2. Deyimler

Edirneli Fâiz Divanı deyim yönünden oldukça zengindir. Deyimlerde vezin gereği kelimelerin yerlerinin değiştiği veya kelimlerin arasına başka kelimeler katıldığı, Türkçe kelimeler yerine eş anlamlısı Arapça-Farsça ya da eski deyişlerin kullanıldığı görülmektedir.

Yüz sürmek[51]:

Sürerdüm rÿyımı ãad iştiyÀú-ı derd-i hasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-úarìnüñ yÀ ResÿlallÀh

(K 2/3)

Gönül vermek:

VÀdì-i àafletde úÀlma mÀ-sivÀya dil virüp
èÁzim-i rÀh-ı HüdÀ ol reh-ber-i tevóìd ile

(K 1/3)

Hücum etmek:

Úuvvet-i èışú ile FÀéiø mÀlik-i mülk-i dil ol
Nefs ü şeyùÀna hücÿm it leşker-i tevóìd ile

(K 1/5)

Hasret gözyaşları dökmek:

CemÀl-i pÀk-mÀlüñ görmek ister dìde-i FÀéiø
Döker òÿn-Àbe-i óasret dem-À-dem yÀ ResÿlallÀh

(K 3/4)

[51] Bu deyim için bakınız: M. Ali TANYERİ: *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler* (Ankara, 1999), 264.

Canıma minnet:

Belürdi cÀnıma minnet belürdi kim cevrin
Sebeb ne oldı ki muótÀc-ı iòtiyÀr olduú

(G 26/4)

Neşv ü nema bulmak:

èAceb mi èarø-ı cemÀl itse sebze-zÀrda gül
Ki buldı neşv ü nemÀ devlet-i bahÀrda gül

(K 6/1)

Eli yakasında olmak:

Öldürirse dest-i óasretle beni ol bì-vefÀ
èArãa-i maóşerde de destüm girìbÀnındadur

(G 15/2)

Dili varmamak:

DÀmÀn-ı vaãlına o sehì-úaddüñ irmez el
Bÿs-ı lebi recÀsına varmaz lisÀnumuz

(G 20/2)

Ayağa düşmek:

Düşerüz pÀyine èarø eylerüz aóvÀl-i dili
Hele bir kez o perì-peykeri tenhÀ görelüm

(G 28/4)

Yüz çevirmek:

Tìà-i sitemle sìnemi ãad pÀre úılsa da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i èÀlì-cenÀbdan

(G 34/2)

Başını alıp gitmek:

Başum alup giderin deşt-gÀh-ı óırmÀna
Benümle hem-reh olan kimse güm-sürÀà olsun

(G 36/4)

Kaş göz işareti yapmak:

Çeşm ü ebrÿyile meclisde işÀret eyleme
Òurde-gìr olma ãaúın yÀrÀna àÀfildür deyü

(G 39/4)

El-amân demek:

Yapışsa òançere mestÀne el-amÀn diyerek
MiyÀn-ı yÀre ãarıl FÀéiøÀ nezÀket ile

(G 42/5)

Canını vermek:

CÀnın virür o şemè-i øiyÀ-güster üstine
PervÀneveş döner bu göñül dil-ber üstine

(G 43/1)

Halkın diline düşmek:

Gördükde virme her büt-i şìrìn-zebÀna dil
FÀéiø düşürme kendüñi òalúuñ zebÀnına

(G 46/5)

Başı göğe ermek:

İrse eflÀke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Úadrüñ efzÿn ola tÀ mihr-i cihÀn-tÀb gibi

(G 50/2)

Can atmak:

Bu cÀyı pìrÀn-ı ùarìú itmiş naôargÀh àÀlibÀ
Rÿ-mÀle zìrÀ cÀn atar òÀk-i derine zÀéirÀn

(G 75/8)

Harâb olmak:

Vücÿdı òÀnesi oldı òarÀb o õÀtuñ kim
SezÀ dinilse aña rükni KÀèbe-i dìnüñ

(Kt. 77/1)

Hakkını helal etmek:

Áòiret óaúúını úat úat pederi itdi óelÀl
Didi Óaú saña muèìn ola şefìè ola Nebì

(Kt. 82/3)

Ruhu şâd olmak:

Ey iden mevtÀya şefúat añ bu úabrüñ ãÀóibiñ
Rÿóını şÀd it ne var eyle èaùÀ-yı FÀtihÀ

(Kt. 83/1)

Elini çekmek:

Úalbüñi ãÀf it bir mey ol bürîde-efkÀrdan
Baúma fÀnìye elüñ çek dÀrdan deyyÀrdan

(M 59/1)

Ayak basmak:

RüzgÀr alıvirse baãsañ devlet ü cÀha úadem
ÓÀøır ol elbette der-peydür ôuhÿr-ı õillete

(Kt. 88/2)

Arz-ı cemâl etmek:

GÀhì o meh ki nÀzla èarø-ı cemÀl ider
Şerminden ÀftÀb felekde zevÀl ider

(G 58/1)

Maksat hasıl olmak:

ÒÀk ãanma mezraè-ı tuòm-ı ümìd olmışdur ol
Maúãaduñ óÀãıl olur ôan itme òÀlì ol yiri

(Kt. 79/6)

Kîl ü kâlden geçmek:

èÁlem-i maènÀya baú geç cümle úìl ü úÀlden
MÀøì ü müstaúbeli úo añlar iseñ óÀlden

(M 59/2)

Halden anlamak:
èÁlem-i maènÀya baú geç cümle úìl ü úÀlden
MÀøì ü müstaúbeli úo añlar iseñ óÀlden

(M 59/2)

Ayağına yüz sürmek:

Pìr-i muàÀnuñ ayaàına yüz sürüp müdÀm
Def è-i hücÿm-ı ceyş-i àama himmet isterüz

(G 22/2)

Boşuna çabalamak (kûşîş eylemek):

Bì-hÿde gÿşiş eyleme bu şÿrezÀrda
FÀéiø hezÀr tuòm-i ümìd ü recÀ yeter

(G 13/7)

C. Edirneli Fâiz Divanın'nda Muhteva Özellikleri

Tezkirelerde ve kendisinden söz edilen diğer kaynaklarda âşıkâne gazellerine işaret edilen Edirneli Fâiz, gazellerinde klasik sevgili tipini işler. Şair sevgiliyi yüceltir; güzelliğinden, vefâsızlığından ve cevr ü siteminden bahseder. Bazı gazellerinde ise Nâbî etkisi ile anlam ön plandadır, didaktik bir yapı vardır. Tevhit ve na't içerikli kasidelerinden sonra methiye kasideleriyle dönemin din ve devlet adamlarına övgülerde bulunur. Kıtalarda ve matlalarda ise ictimâi hayatın, kültürel ve tarihsel gelişmelerin izlerine rastlanır. Bu bölümde Edirneli Fâiz Divanı'ndaki teşbih özellikleri ve şairin Edirne şehriyle ilgili tespitleri üzerinde durulmuştur.

1. Edineli Fâiz Divanı'nda Teşbih Özellikleri

Günlük konuşma dilinde olsun, edebî nitelikli eserlerde olsun anlatımı somut kılmak, kavramları daha etkileyici biçimde aktarmak için benzetmelere başvurulur. Bu bölümde Edirneli Fâiz Divanı'nda geçen teşbihler incelenmiştir.Kaynaklarda geçen tasnif örneklerine bakılmış, divanda geçen teşbihler bu tasnifler çerçevesinde ele alınmıştır.[52] Bilindiği gibi bir teşbihte müşebbeh (benzeyen), müşebbehünbih (benzetilen), vech-i şebeh (benzetme yönü) ve teşbih edatı olmak üzere dört unsur bulunur. Bu unsurların her biriyle ilgili ayrıntılara girilmiş, tasnif maddelerine divanda geçen teşbihler örneklendirilmiştir. Buna göre Edirneli Fâiz Divanı'nda yapılan bütün teşbihler dört başlık altında verilmiştir. Şayet bir beyitte birden fazla teşbih yapılmış ise aynı beyit farklı başlıklar altında verilmiştir.

---

[52] M. Kaya BİLGEGİL: *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, (İstanbul 1989), 134 ; Cem DİLÇİN: Ö*rneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (Ankara 1992), 407 ; İsa KOCAKAPLAN: Açıklamalı Edebî Sanatlar, (İstanbul 1992), 163 ; M. A. Yekta SARAÇ: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, (İstanbul 2000), 122; M Orhan SOYSAL: *Edebi Sanatlar ve Tanınması*, (İstanbul 1998) 99.

[52] Cem DİLÇİN: a.g.e. , 407

Taşıdığı Unsurlara Göre Teşbih Çeşitleri:

Teşbih-i Mufassal

Teşbihin dört unsurunun bir arada bulunduğu teşbihlerdir. Edirneli Fâiz Divanı'nda geçen mufassal teşbihler şunlardır:

Úuvvet-i èışú ile FÀéiø mÀlik-i mülk-i dil ol
Nefs ü şeyùÀna hücÿm it leşker-i tevóìd ile

(K 1/5)

Fürÿzan oldı çün nÿr-ı cebìnüñ yÀ ResÿlallÀh
ØiyÀ-baòş oldı şemè-i şerè ü dìnüñ yÀ ResÿlallÀh

(K 2/1)

Senüñle iftiòÀr eyler gürÿh-ı enbiyÀ sensin
ŞehenşÀhı risÀlet kişverinüñ yÀ ResÿlallÀh

(K 2/2)

Der-i lütfuñ melÀõ-ı òalk-ı èÀlem yÀ ResÿlallÀh
Gürÿh-ı èÀcizÀne sensin eróam yÀ ResÿlallÀh

(K 3/1)

Seni úıldı CenÀb-ı Óaøret-i BÀrì saèÀdetle

RisÀlet taótına şÀh-ı mükerrem yÀ ResÿlallÀh

(K 3/3)

Zihì bÀà-ı maèÀrif feyø-baòş-ı tÀlib-i maènÀ
SezÀdur dirsem aña ehl-i èirfÀnuñ debistÀnı

(K 4/2)

ÒoşÀ gülşen gül-i ãad-berg anda óalúa-i tevóìd
Ki õÀkirlerdür anuñ èandelìbÀn-ı òoş-elóÀnı

(K 4/3)

VÀdì-i iftiòÀrda itsün òırÀm-ı nÀz
Teşrìf –i èilmi ile miåÀl-i èalem úalem

(K 7/2)

EdnÀ işÀretiyle ider óall-i müşkilÀt
Olmış kilìd-i her der-i genc-i óikem úalem

(K 7/3)

ZìrÀ gelince meclis-i faølına lÀl olur
èÁlemde gerçi faøl ile olmış èalem úalem

(K 7/12)

Ùutsun cihÀnı şöhret-i èışú u muóabbetüñ
MÀnend-i Úays ey dil-i şÿrìde nÀm vir

(G 11/3)

İåbÀt-ı cüzé-i lÀ-yetecezzÀya Óaú bu kim
Óüccet dehÀn-ı nÀzüküñ ey-mehliúÀ yeter

(G 13/2)

VÀdì-i óayretde ser-gerdÀn iden mÀnend-i Úays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri Àhÿ mıdur

(G 16/4)

Şemè-i ruòundan olma ãaúın bir nefes cüdÀ
PervÀneveş dilÀ seni germ-ülfet isterüz

(G 22/4)

Her gÀh ki bir úatre-i mey nÿş iderüz biz
DeryÀ-ãıfat ol óÀlet ile cÿş iderüz biz

(G 24/1)

Görüp mecÀlini reşk eyler oldı bir mÿra
á amuñla FÀéiø-i zÀr oldı tÀ o deñlü øaèìf

(G 25/5)

Döküp ruòsÀr-ı rengìn üzre müşgìn ùurresin gÀhì
Gül-i al üzre sünbül gösterür ol şÿò-ı fettÀnum

(G 29/3)

á amzesinden òavf ider èuşşÀú úÀtildür deyü
Ben úaşından úorúarum tìàa mümÀåildür deyü

(G 39/1)

Yemm úatre iken eşküme nisbet naôarumda
Nem úodı benüm farù-ı bükÀ dìdelerümde

(G 41/1)

CÀnın virür o şemè-i øiyÀ-güster üstine
PervÀneveş döner bu göñül dil-ber üstine

(G 43/1)

RuòsÀr-ı alı üzre olan dÀne-i èaraú
Düşmiş miåÀl-i jÀle gül-i aómer üstine

(G 43/3)

èUşşÀúı bir nigÀh ile ger luùf u ger èitÀb
Eyler helÀk àamzesi tìà-i dÿdum gibi

(G 48/2)

Hem sirişkin aúıdur ehl-i dilüñ Àb gibi
Hem yine çarò döner üstine dolÀb gibi

(G 50/1)

Úadr-i bülend olur meh-i çarò-ı dü-tÀ gibi
Naúş-ı cebìni òÀke düşe bÿriyÀ gibi

(G 54/1)

Pür-òÿna óasret oldı olub çÀk çÀk-ı àam
Her dÀà-ı sìne lÀle-i laèlin-úabÀ gibi

(G 54/4)

Nazm-ı laùìf odur ki mey-ÀsÀ vire neşÀù
EşèÀr-ı pÀk-i FÀéiø-i şìrìn-edÀ gibi

(G 54/5)

Dil görüp ol şÿòı bülbül-vÀr feryÀd eyledi
Gül ruòun seyr eyleyüp tekrÀr feryÀd eyledi

(G 56/1)

Deşt-i èışúı ùutdı feryÀdum benüm mÀnend-i Úays
Gÿş idüp tÀ nÀlemi kûh-sÀr feryÀd eyledi

(G 56/3)

Ne dem ki èazm ide kÿy-ı óabìbe FÀéiø-i zÀr
FiàÀnı hem-reh olur seyl-i eşki rÀh-beri

(G 57/5)

Eyler recÀ-yı mìve hemÀn naòl-i òuşkden
Her kim o bì-vefÀdan ümìd-i viãÀl ider

(G 58/2)

TÀ úıyÀmet ola bÀúì çeşme-i òurşìdveş
Eyleye cÀrì åevÀbın vÀúıfa Rabb-ı Celìl

(Kt. 71/3)

Vire bÀnìsine BÀrì ãıóóat ü èömr-i ùavìl
NÀmına èayn'ül şifÀé diye bu èaynuñ kÀéinÀt

(Kt. 72/3)

O cedler ile çün İslimye èaynıdur şÀmuñ
MinÀresi daòi FÀéiø minÀre-i beyøÀ

(Kt. 73/3)

BinÀ idüp bu beyt-i dil-güşÀyı
NigÀristÀn-ı Çìn-ÀsÀ feraó-zÀy

(Kt. 74/3)

Teşbih-i Mücmel

Teşbih unsurlarından benzetme yönünün bulunmadığı teşbihlerdir.[53] Bu tür teşbihlerde teşbih edatının bulunması gerekir. Edirneli Fâiz Divanı'nda geçen mücmel teşbihler şunlardır:

Senüñle iftiòÀr eyler gürÿh-ı enbiyÀ sensin
ŞehenşÀhı risÀlet kişverinüñ yÀ ResÿlallÀh

(K 2/2)

Faúìrüñ derdmendüñ dergehüñ sÀéillerindendür
Úuluñ FÀéiø àulÀm-ı kemterìnüñ yÀ ResÿlallÀh

(K 2/5)

[53] Cem DİLÇİN: a.g.e. , 408

MiåÀl-i deste-i gül bir yire gelür ôurafÀ
äalÀ-yı èayş gelür şimdi ãavtı müràÀnuñ

(K 5/3)

Bu şièr-i tÀze gül-i gülşen-i ùabìèatdür
Ki itdi anı şiküfte nesìm-i iósÀnuñ

(5/21)

ZamÀn-ı õevú ü ùarabdur sezÀ degül mi eger
Olursa cÀm-ãıfat dest-i iètibÀrda gül

(K 6/2)

DuèÀm odur ide Óaú èömr ü devletüñ efzÿn
Hemìşe gül gibi gülzÀr-ı rÿzgÀrda gül

(K 6/13)

äafÀ-yı kalb ile seyreyle bÀà-ı èÀlemde
NiåÀr-ı òÀk-i rehüñ ola reh-güzÀrda gül

(K 6/14)

Derÿna fikr-i ruòı tÀb-baòş olur dÀéim
ÒayÀl-i laèli ile çeşmüme şerÀb gelür

(G 10/3)

Görince èÀrıø-ı rengìn-i dil-beri FÀéiø
O demde òÀùıra ãahbÀ-yı şuèle-tÀb gelür

(G 10/5)

èÁrıø-ı rengìnüñ ey mihr ü gül-i òod-rÿ mıdur
Seyriden zülf-i siyehkÀruñ didi şebbÿ mıdur

(G 16/1)

Gehì cebìnüñe taúlìd ider ki ebrÿña
Meh-i felek niçe yıllardur inkılÀbdadur

(G 17/2)

Nedür o şekl-i dil-ÀrÀndur o cism-i laùìf
Ne mümkin Àdem ide ol perìveşi taèrìf

(G 25/1)

Reşk-Àver-i mihr oldı ser ü sìnede dÀàuñ
Gitdükçe güzellenmede ey mÀh çerÀàuñ

(G 27/1)

Olupdur beste FÀéiø silk-i rengìn-i belÀàatle

HemÀn bir deste güldür gÿyiyÀ evrÀú-ı dìvÀnum

(G 29/5)

Besdür miåÀl-i cevher-i ferde dehÀn-ı yÀr
Söyleñ óakìme yoú yire àavàÀda olmasun

(G 30/3)

Ne genc-i pür-güher-i naôm imiş dil-i FÀéiø
Bilindi óaú bu ki kilk-i güher-niåÀrından

(G 33/5)

BÀà-ı behiştde olsa da ger cÀy-gÀh-ı dil
Geçmez yine o úÀmet-i ù ÿbÀ òırÀmdan

(G 35/3)

Serümde sìnede dilde cigerde dÀà olsun
O şÿre yerleri úo reşk-i çÀr-bÀà olsun

(G 36/1)

Çü lÀle kìse tehì olsam olmam Àzürde
Elümde gül gibi tek bir ùolu ayaà olsun

(G 36 /3)

Virüp zìver belÀàat silkine nÀzük-edÀlarla

KelÀmuñ FÀéiøÀ reşk-Àver-i èıúd-ı leéÀl olsun

(G 37/5)

Ger olursa dürr-i naômuñ FÀéiøÀ Àãaf-pesend

Çaròa aã èıúd-ı süreyyÀya muèÀdildür deyü

(G 39/7)

èUşşÀúa kÀrı ol ãanemüñ hep sitem gibi

ErbÀb-ı èaşúa cevr ü sitem mültezem gibi

(G 48/1)

èÁlemde görmedük hele hiçbir gül-i neşÀù

Hep açılan bu bÀàda ezhÀr-ı àam gibi

(G 48/3)

Senüñ gül-àonce-i ùÿmÀr-ı naôm-ı dil-keşüñ FÀéiø

SezÀdur ehl-i èirfÀnuñ olursa zìb-i destÀrı

(G 49/5)

Dil ider rÿyıñı gördükde perestiş ãanemÀ
EbruvÀnuñ senüñ èaşú ehline mióràb gibi

(G 50/3)

Bir cÀm ile ider seni FÀéiø cihÀna şÀh
Pìr-i muàÀn luùf idüp eylerse himmeti

(G 51/9)

Ruòãat mı var neôÀreye farù-ı zióÀmdan
èÁlem o şÿò-ı mÀhveşe mübtelÀ gibi

(G 54/3)

Úaçan gelür deyü ÀyÀ o mehveşüñ òaberi
Uçar gözümde òayÀl-i óamÀm-nÀme-beri

(G 57/1)

TÀze ezhÀr-ı nuúÿşı her Àn
Gül-i cennet gibi nÀ-dìde òazÀn

(Ms. 69/4)

Seyr idüp FÀéiø didi tÀrìòini
Menbaè-ı Kevåer sebìl-i bì-èadìl

(Kt. 70/5)

ÕÀtını Óaú sÀlik-i minhÀc-ı òayrÀt eyledi
Yetmeye taèdÀda ecrin anuñ الاف ومات

(Kt.72/2)

Zemìni cÀy-ı cennetden nişÀne
Muóaããal úÀbil-i süknÀ dey ü yay

(Kt. 74/5)

Vücÿdı òÀnesi oldı òarÀb o õÀtuñ kim
SezÀ dinilse aña rükni KÀèbe-i dìnüñ

(Kt. 77/1)

Teşbîh-i Mürsel

Teşbih unsurlarından benzetme edatının bulunmadığı teşbihlerdir.[54] Bu tür teşbihlerde vech-i şebeh bulunmalıdır. Edirneli Fâiz Divanı'nda geçen teşbih-i mürsel örnekleri şunlardır:

CÀnib-i Óaú'dan dilersen kim ire bÿy-ı viãÀl

[54] Cem DİLÇİN: a.g.e. , 408

CÀn meşÀmmın úıl muèaùùar èanber-i tevóìd ile

(K 1/2)

Faúìrüñ derdmendüñ dergehüñ sÀéillerindendür
Úuluñ FÀéiø àulÀm-ı kemterìnüñ yÀ ResÿlallÀh

(K 2/5)

Der-i lütfuñ melÀõ-ı òalk-ı èÀlem yÀ ResÿlallÀh
Gürÿh-ı èÀcizÀne sensin eróam yÀ ResÿlallÀh

(K 3/1)

MaúÀm-ı şÀh-ı evreng-i velÀyet server-i èÀlem
CenÀb-ı á avå-ı Aèôam yaèni Muóyiddìn-i GeylÀnì

(K 4/4)

HezÀr naàme-zen-i şevú-i bezm germÀ-germ
Düzeldi dÀéiresi òayli verd-i òandÀnuñ

(K 5/2)

İrişdi müjde-i teşrìfi var ise bÀàa
äabÀyile o gül-i bÀà-ı faøl ü èirfÀnuñ

(K 5/7)

CenÀb-ı òÀce-i şÀh-ı cihÀn müftì-i dìn
Ki òÀk-i dergehidür kuóli èayn-i aèyÀnuñ

(K 5/9)

Fürÿà-ı mihr-i HüdÀ nÿr-ı cebhe-i taúvÀ
Güzìn ü eşrefi èiffetle nevè-i insÀnuñ

(K 5/10)

Şerif-i saèd-eåer seyyìd-i daúìú-naôar
KemÀl-i faøl ile ser-tÀcı ehl-i èirfÀnuñ

(K 5/11)

TemÀm revnaúını şimdi buldı gülşen-i óüsn
Yaraşdı ol ruò-ı al üzre òaùù-ı reyóÀnuñ

(K 5/19)

NihÀl-i úaddüñe dil-dÀde serv-i bÀà ammÀ
Güler cemÀlüñe şevú ile intiôÀrda gül

(K 6/4)

Bezm-i çemende bÀde-i gül-fÀmı ãun bize
SÀúì bıraúma sÀàarı elden müdÀm vir

(G 11/2)

Dir gören ol ãanemüñ tÀze òaù-ı ruòsÀruñ
Nev-demìde çemen-i bÀà-ı melÀóÀt bu mıdur

(G 12/2)

Her ãubó ü şÀm mihr ü meh-i çaròa ey perì
Bì-şek fürÿà-ı nÿr-ı ruòuñdan øiyÀ yeter

(G 13/3)

Mihr-i rÿy-ı dil-rübÀdur meclise revnaú viren
Yoòsa ne meyde ãafÀ ne cÀm-ı raòşÀnındadur

(G 15/4)

Senüñ ey meh ruò-ı pür-tÀbuñı seyreyleyen èÀşıú
Dönüp òÿrşìd-i èÀlem-tÀba baúmaú pek tenezzüldür

(G 18/2)

MüdÀm ãunmada aàyÀra cÀm-ı laèl-i lebin
O bì-vefÀ bize bir kerre eylemez teklìf

(G 25/4)

Varurken ol perì-rÿ òÀne-i aàyÀra bì-minnet
Bizi iàfÀl ider bìm-i pederle güft ü gÿlarla

(G 40/2)

ÚarÀrı úalmadı mihrin görince tÀb-ı ruòuñ
CihÀnı geşt ü güõÀr itmede óarÀret ile

(G 42/3)

Tìà-i sitemle eyler imiş Àdemi helÀk
FÀéiø düşer mi hìç o perì-peyker üstine

(G 43/5)

YÀrdan úÀbil mi menè itmek dil-i dìvÀneyi
Şemèden mümkin midür dÿr eylemek pervÀneyi

(G 52/1)

FÀéiøÀ yÀúut ile óüsn ü bahÀda bir ùutan
Bilmez imiş úıymet-i laèl-i leb-i cÀnÀneyi

(G 52/5)

Rŷz ü şeb aàlamadan èÀlemi bì-zÀr itdüñ
Bilsek ey ùıfl-ı dil-i zÀr nedendür elemüñ

(Kt. 65/2)

Lŷlesi èaùşÀndur FÀéiø çıúınca úalb-i Àb
Çeşme-i pÀk ü muãaffÀdan gel iç Àb-ı óayÀt

(Kt. 72/4)

DirìàÀ gitdi İbrahìm Efendi ol melek òaãlet
Úoyup bÀà-ı cihÀnuñ berg ü bÀrın oldı ÀzÀde

(Kt. 78/1)

CÀm-ı pür-úahr-ı sipihri eyledi dünyÀda nŷş
Ecrini èuúbÀda be-cidd luùf ide anuñ ilÀh

(Kt. 81/3)

Teşbîh-i Beliğ (Teşbîh-i Müekked)

Teşbih unsurlarından benzetme yönü ve benzetme edatının bulunmadığı teşbihlerdir.[55] Divanda en çok karşılaşılan teşbih türüdür. Toplam 143 beyitte teşbih-i beliğ yapılmıştır. Teşbih-i beliğ yapılan beyitler şunlardır:

[55] Cem DİLÇİN: a.g.e. , 409

Sìneñi ãad pÀre eyle òançer-i tevóìd ile

Yaú kebÀb-ÀsÀ vücÿduñ aòker-i tevóìd ile

(K 1/1)

VÀdì-i àafletde úÀlma mÀsivÀya dil virüp

èÁzim-i rÀh-ı HüdÀ ol rehber-i tevóìd ile

(K 1/3)

Úuãÿrın yÀd idüp şemşìr-i àamla çÀk olan diller

CenÀbuñdan umarlar cümle merhem yÀ ResÿlallÀh

(K 3/2)

Çemende micmere-i àonce-i güli seyr it

İçinde berg-i gül-i alı Àteşì anuñ

(K 5/5)

Şeh-i bahÀr ider bezm-i gülşeni tebòìr

Benefşe-zÀrı degül belki dÿdıdur anuñ

(K 5/6)

KitÀb-ı faølına nisbetle cüzéi nÀkıãdur

Naôar olınsa nüh evrÀúı çarò-ı gerdÀnuñ

(K 5/12)

HümÀ-yı himmeti vÀr ise oldı sÀye-fiken
Ki oldı baòtı hümÀyÿn-ı müstemendÀnuñ

(K 5/14)

BahÀr-ı menúabetÀ bezm-i midóatuñda n'ola
Olursa bülbül-i dil şevú ile àazel-òÀnuñ

(K 5/15)

SipÀh-ı fitne esìr-i çeh-i zeneòdÀnuñ
ÚumÀş-ı al-i kirişme metÀè-ı dükkÀnuñ

(K 5/17)

äabÀó-ı vaãla şeb-i hicre itdiler ìmÀ
ØiyÀ-yı nÿr-ı ruòuñ zülf-i èanber-efşÀnuñ

(K 5/18)

Esìr-i óücre-i àamdur úalur o suòte-dil
İrişmez ise bahÀriyye luùf u iósÀnuñ

(K 5/24)

Faúìre úayd-ı èiyÀl oldı pÀy-bend-i èaôìm
Olurken èÀlem-i ıùlÀúda åenÀ-òÀnuñ

(K 5/25)

MüdÀm bezmüñe zìnet vire gül-i iúbÀl
Geçe hemìşe ãafÀ-yı dil ile her Ànuñ

(K 5/28)

èAceb mi èarø-ı cemÀl itse sebzezÀrda gül
Ki buldı neşv ü nemÀ devlet-i bahÀrda gül

(K 6/1)

Úoma bu demde gül-i cÀmı elden ey sÀúì
Ne deñlü añlata fikr it dem-i bahÀrda gül

(K 6/3)

Gören gül-i edeb ü faøl-ı pür-ùarÀvetini
Daòi açılmadı dir böyle bu èayÀrda gül

(K 6/10)

SeóÀb-ı himmeti ger olmasa ùarÀvet-baòş
CihÀnda böyle olur mıydı iştihÀrda gül

(K 6/11)

BahÀr-ı menúabetÀ feyø-bÀd-ı luùfuñ ile
Biter zemìn-i emel gibi şÿrezÀrda gül

(K 6/12)

DuèÀm odur ide Óaú èömr ü devletüñ efzÿn
Hemìşe gül gibi gülzÀr-ı rÿzgÀrda gül

(K 6/13)

äafÀ-yı kalb ile seyreyle bÀà-ı èÀlemde
NiåÀr-ı òÀk-i rehüñ ola reh-güzÀrda gül

(K 6/14)

VÀdì-i iftiòÀrda itsün òırÀm-ı nÀz
Teşrìf –i èilmi ile miåÀl-i èalem úalem

(K 7/2)

Añduúça bezm-i cevrin o ãadr'ül-efÀøıluñ
Raúã idüp elde şevú ile eyler naàam úalem

(K 7/13)

Anuñ hemìşe dest-i şerìfinde FÀéiøÀ

Seyf-i èadÀlet ile bula dem-úadem úalem

(K 7/14)

Enìs olursa baña bezm-i àamda bülbül olur

á arìb olur yine elbetde àam-güsÀr-ı àarìb

(G 8/2)

Olmasa eger mest-i mey-i nÀb-ı maóabbet

ÇÀk itmez idi sìnesin erbÀb-ı maóabbet

(G 9/1)

DeryÀ-dil olanlarda ara gevher-i èışúı

Her dilde bulunmaz dürr-i nÀ-yÀb-ı maóabbet

(G 9/2)

Ebrÿları sevdÀsı øaèìf itdi vücÿdum

KÀr itdi dile tìà-i siyeh-tÀb-ı maóabbet

(G 9/4)

Bezm-i çemende bÀde-i gül-fÀmı ãun bize

SÀúì bıraúma sÀàarı elden müdÀm vir

(G 11/2)

Silk-i belÀàate geçirüp dürr-i naômuñı
FÀéiø cevÀhir-i suòana intiôÀm vir

(G 11/5)

Görmezüz òayli zamÀndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bÀà-ı vefÀ bÿy-ı óaúìúat bu mıdur

(G 12/1)

Ne virürsin bu úadar ùaène-i aàyÀra vücÿd
Ey göñül kişver-i temkìn-i metÀnet bu mıdur

(G 12/3)

Meşú-ı niyÀza saèy ide gör her seóer hemÀn
Menzilüñe icÀbete tìr-i duèÀ yeter

(G 13/5)

RÀh-ı rıøÀyı Òıør'a suéÀl eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dìdelerüñ reh-nümÀ yeter

(G 13/6)

Bì-hÿde kÿşiş eyleme bu şÿrezÀrda
FÀéiø hezÀr tuòm-i ümìd ü recÀ yeter

(G 13/7)

ÁzÀde olur úayd-ı elemden dil-i FÀéiø
Bir gün irişür feyø-i ilÀhì meded eyler

(G 14/5)

Öldürirse dest-i óasretle beni ol bì-vefÀ
èArãa-i maóşerde de destüm girìbÀnındadur

(G 15/2)

ŞÀd-kÀmsın var ise FÀéiø dile teéåìr-i şevú
NÀz ile yÀruñ nigÀh-ı çeşm-i fettÀnındadur

(G 15/5)

èÁrıø-ı rengìnüñ ey mihr ü gül-i òod-rÿ mıdur
Seyr iden zülf-i siyehkÀruñ didi şeb-bÿ mıdur

(G 16/1)

Zìver-i bÀà-ı cemÀlüñdür iki nergislerüñ
Servi ol bÀà-ı ãafÀ-baòşuñ úadd-i dil-cÿ mıdur

(G 16/2)

Bezmde mihr-i ruò-ı dil-rübÀdadur óÀlet
Ne cÀm-ı zerde ne ãahbÀ-yı şuèle-tÀbdadur

(G 17/3)

Yeter ey dil yeter tÀ key belÀ-yı èışúdan feryÀd
èİlÀc-ı derd-i èışúuñ çÀresi ãabr u taóammüldür

(G 18/3)

İden ser-geşte-i vÀdì-i óayret FÀéiø'i ey meh
HevÀ-yı zülf-i müşgìnüñ ile sevdÀ-yı kÀküldür

(G 18/5)

Gerçi luùfı o bütüñ şevú-ı dili efzÿn ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de memnÿn ider

(G 19/1)

Beñzemez Leylì'ye bir Mecnÿn'ı var ancaú anuñ
Bir nigehle ol perì biñ Àdemi mecnÿn ider

(G 19/2)

Dökdükçe biñ niyÀz-ile pÀyine òÿn-ı dil
DÀmen-keş oldı bizden o serv-i çemÀnumuz

(G 20/3)

äad óayf itmedi eåer ol mÀh-pÀreye
Yaúdı cihÀnı Àteş-i Àh ü fiàÀnumuz

(G 20/4)

KÀr itdi cÀna tìà-i àam-ı èışúı şöyle kim
FeryÀda yoú mecÀl kesildi amÀnumuz

(G 20/6)

Çeşm-i siyÀhuñ olalı mest-i şerÀb-ı nÀz
ErbÀb-ı èışúı ser-be-ser itdi òarÀb-ı nÀz

(G 21/1)

èUşşÀú-ı zÀrı eyledi pÀ-mÀl ü dil-figÀr
CÀnÀ àurÿr-ı èişve ile ol cenÀb-ı nÀz

(G 21/3)

Gördüm o deñlü mest-i mey-i èişve-yÀrı kim
Gelmiş temÀm nergis-i çeşmine òÀb-ı nÀz

(G 21/4)

Pìr-i muàÀnuñ ayaàına yüz sürüp müdÀm
Def è-i hücÿm-ı ceyş-i àama himmet isterüz

(G 22/2)

Lÿélÿ-nümÀ-yı luùf ola cÀéiz ki àayrıya
Biz dil-rübÀyı mest-i mey-i naòvet isterüz

(G 22/3)

Şemè-i ruòundan olma ãaúın bir nefes cüdÀ
PervÀneveş dilÀ seni germ-ülfet isterüz

(G 22/4)

İşler geçiyor sìnemize òançer-i àamzeñ
Bir mertebe kim tìr-i úaøÀ ol úadar itmez

(G 23/2)

Çaròuñ güõerÀn eyler iken nüh siperinden

Áhum oúı ol seng-dile hìç eåer itmez

(G 23/3)

CÀn ile òarìdÀr-ı metÀè-ı àam-ı èışú ol

Bir fÀéide itmezse de FÀéiø øarar itmez

(G 23/5)

Gül ruòları yÀdıyla eger nÀleler itsek

Gülşendeki bülbülleri òÀmÿş iderüz biz

(G 24/3)

Ne cÀm-bÀde-i vaãl ile neşée-dÀr olduú

Ne bir ùarìú ile reh-yÀb-ı bezm-i yÀr olduú

(G 26/1)

O mÀh-pÀrenüñ ümmìd-i pÀy-bÿsı ile

Yolunda nice zamÀndur ki òÀksÀr olduú

(G 26/3)

Yolunda itmedüñ eşküñ murÀdum üzre niåÀr

Yanında ol mehüñ ey dìde şermsÀr olduú

(G 26/6)

Söyle ey dil seni bì-tÀb iden àamze midür
Tìr-i müjgÀn mı ebrÿsı mıdur yÀ görelüm

(G 28/3)

Düşerüz pÀyine èarø eylerüz aóvÀl-i dili
Hele bir kez o perì-peykeri tenhÀ görelüm

(G 28/4)

Tek ü tÀz itmede meydÀn-ı suòanda FÀéiø
Eşheb-i ùabèum ile var ise hem-pÀ görelüm

(G 28/6)

Olur biñ cÀn ile üftÀdeler pÀyine ruò-sÿde
Gelince nÀz ile reftÀre ol serv-i òırÀmÀnum

(G 29/4)

DÀmen-keş oldı pÀyine dökdükçe òÿn-ı dil
Ol serve kimse bì-hüde dil-dÀde olmasun

(G 30/4)

Kim daèvete úÀdìr o perì-peykeri ey dil
Luùf ide meger kim gele kendi kereminden

(G 31/2)

Hemìşe cÀm-ı zer-i pür-şerÀbı neylersin
Göñül o mehveşi gör ÀfitÀbı neylersin

(G 32/1)

Müşerref itdi bu şeb bezmi luùf idüp ol mÀh
Öperdüm ayaàın ammÀ óicÀbı neylersin

(G 32/2)

Beyaø-ı defter-i óüsnün pür eyledüñ ey òaù
CevÀb-ı pürsiş-i rÿz-ı óisÀbı neylersin

(G 32/4)

Görüp yanınca raúìbi o şemè-i óüsnüñ dil
Ùutuşdı Àteş-i àayretle yandı èÀrından

(G 33/2)

O şÀh-ı kişver-i óüsnüñ ne var ãabÀ luùf it
á ubÀr-ı cismümi dÿr itme reh-güõÀrından

(G 33/3)

BahÀne-i óaõer tìà-i ìaène ile o serv
Kesildi èÀúıbet èuşşÀú dil-figÀrından

(G 33/4)

Tìà-i sitemle sìnemi ãad pÀre úılsa da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i èÀlì-cenÀbdan

(G 34/2)

BÀr-ı àamın çekerdi o òÿrşìd-ìalèatüñ
Úalaydı õerre deñlü eåer dilde tÀbdan

(G 34/4)

Ruòãat da virse àamzesi FÀéiø neôÀreye
Rÿyına ol mehüñ baúılur mı óicÀbdan

(G 34/5)

Úaãdı nigÀhla dil-i zÀrı helÀkdür
Bî-hÿde tìà-i àamzesi çıúmaz niyÀmdan

(G 35/2)

RibÀù-ı dehrde ÀsÀyiş isteyen bì-dil
Muúìm-i mesned-i peyàÿle-i ferÀà olsun

(G 36/2)

Başum alup giderin deşt-gÀh-ı óırmÀna
Benümle hem-reh olan kimse güm-sürÀà olsun

(G 36/4)

Çeker bÀr-ı àamın isterse èÀşıú bì-mecÀl olsun
ViãÀlüñ Àrzÿ eyler temennÀ-yı muóÀl olsun

(G 37/1)

ŞehÀ tek tìr-i àamzeñ sìneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cÀn naúdin al benden yaña úat úat óelÀl olsun

(G 37/3)

Tekellüf ber-ùaraf şimden-gerü ey kevkeb-i ùÀliè
Saña düşnÀma ÀàÀz eylerüm ister vebÀl olsun

(G 37/4)

Òırúa-pÿş-ı inzivÀ bir pÀy-dÀmen-i ser-be-ceyb
CÀme-i dilden idüp jeng-i hevÀyı şüst ü şÿ

(G 38/3)

Ser-be-ser sìnem gül-i dÀà ile tezyìn eyledüm
Meyl ider dil-dÀr şÀyed seyre mÀéildür deyü

(G 39/2)

NÀmıdur mevcÿd olan ancaú neşÀù-ı èÀlemüñ
Muèteberdür naúd-i àam yanumda vÀãıldur deyü

(G 39/3)

Ùurre-i yÀrı perìşÀn eyledi bÀd-ı ãabÀ
Ol şehüñ úaşı hilÀlin seyre óÀéildür deyü

(G 39/6)

Ger olursa dürr-i naômuñ FÀéiøÀ Àãaf-pesend
Çaròa aã èıúd-ı süreyyÀya muèÀdildür deyü

(G 39/7)

FeryÀdum o sengìn-dile itmez mi èaceb kÀr
Teéåìr mi yoú bilmezem Àh-ı seóerümde

(G 41/2)

Her tìr-i sitem kim gelür ol úaşları yÀdan
Bir yerde úarÀr eylemez illÀ cigerümde

(G 41/3)

Gül-geşt-i çemen eylesem èìd irse de FÀéiø
Yanumca ãalınsa bile ol sìm-berümde

(G 41/5)

Ola servin de hevÀdÀrı ol şeh-i óüsnüñ
Çıúup çemende ãalunsa bu úadd ü úÀmet ile

(G 42/2)

O şÀh-ı óüsne baúar àamze tìà-i nÀz-ı bedest
ÒarÀb ider dil-i èuşşÀúı yek işÀret ile

(G 42/4)

MiórÀb-ı ebruvÀnuñ iden úıble-gÀh-ı dil
İtmiş siyÀh ùurreñ ile zìver üstine

(G 43/4)

Tìà-i sitemle eyler imiş Àdemi helÀk
FÀéiø düşer mi hìç o perì-peyker üstine

(G 43/4)

èAhd eyledi öpdürmege pÀyin gelicek èìd
YÀ Rab sen o meh-pÀreyi åÀbit-úadem eyle

(G 44/2)

Bir òoşça óisÀb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim sen raúam eyle

(G 44/3)

Kerem úıl cismümi ãad pÀre-i tìà-i èitÀb itme
Yaúup Àteşlere hicrüñle ey meh-rÿ kebÀb itme

(G 45/1)

Seóer var gülşen-i kÿyıñda feryÀd eyle cÀnÀnuñ
Biraz ey murà-ı dil aóvÀlüñi aàla óicÀb itme

(G 45/2)

Çü baór-i bì-gerÀn-ı èaşúa FÀéiø olduñ üftÀde
Düşüp bî-hÿde ümmìd-i kenÀre ıøùırÀb itme

(G 45/5)

İrmek olur mı èömrüm ider mi èaceb vefÀ
Ey naòl-i nÀz mìve-i vaãluñ zemÀnına

(G 46/2)

Görmedüm çün ãÿret-i ümmìdi bir Àyìnede
Úalmadı naúş-ı emel pÀk oldı levó-i sìnede

(G 47/1)

CÀygÀh-ı leşker-i endÿh àamdur ey sürÿr
Saña yer yoú teng-nÀy-ı sìne-i bì-gìnede

(G 47/2)

GÿşmÀl –i àamdan olmaz ù ıfl-ı dil bir dem òalÀã
Bir debistÀndur bu kim şenbihde bir-Àzìnede

(G 47/3)

èUşşÀúı bir nigÀh ile ger luùf u ger èitÀb
Eyler helÀk àamzesi tìà-i dÿdum gibi

(G 48/2)

èÁlemde görmedük hele hiçbir gül-i neşÀù
Hep açılan bu bÀàda ezhÀr-ı àam gibi
(G 48/3)

èAceb mümkin mi nerm itmek dil-i sengìn-i dil-dÀrı
Biraz hem aàlasam hem söylesem óÀl-i dil-i zÀrı

(G 49/1)

İãÀbet itmede èuşşÀúa tìr-i cevri pey-der-pey
İlÀhì sen òaùÀdan ãaúla ol şÿò-ı cefÀkÀrı

(G 49/4)

Senüñ gül-àonce-i ùÿmÀr-ı naôm-ı dil-keşüñ FÀéiø
SezÀdur ehl-i èirfÀnuñ olursa zìb-i destÀrı

(G 49/5)

Görmemişdür daòi inãÀf budur bülbül-i dil
Gülşen-i óüsnde ol àonce-i sìr-Àb gibi

(G 50/4)

Seyr ideli o dil-ber-i-òÿrşìd-ùalèati
Úaldı göñülde çıúmadı mihr ü muóabbeti

(G 51/1)

İrişmez oldı gÿşına Àh ü fiàÀnımuz
Ol naòl-i nÀz var ise artırdı úÀmeti

(G 51/2)

Bì-iòtiyÀr meyl ider elbetde her gören
Ol şeh-süvÀr-ı kişver-i óüsnü melÀóati

(G 51/3)

Geçmez mi tìr-i àamzeñe cÀnÀ niyÀzımuz
Bir kez nigÀh-ı rÿyıña virmez mi ruòãatı

(G 51/4)

Seyr eyle luùf-ı bÀdeyi nÿş eyledükçe yÀr
Gül-ruòlarınuñ oldı ziyÀde leùÀfeti

(G 51/5)

Olmasaydı beste-i zencìr-i zülfüñ ey perì
Bilmezem kim øabù iderdi bu dil-i dìvÀneyi

(G 52/4)

Ne sÿd itdüñ görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çìne
Göñül muràun esìr-i dÀm-ı ãayyÀd itmeden àayrı

(G 53/2)

Úadr-i bülend olur meh-i çarò-ı dü-tÀ gibi
Naúş-ı cebìni òÀke düşe bÿriyÀ gibi

(G 54/1)

İşitdüm ol perì bì-gÀnelerle seyr-i bÀà itmiş
Nice ãabr eylesün Àdem èaceb mi itsem efàÀnı

(G 55/5)

Úaãd-ı ãabr itdi egerçi dil görince ol mehi
İòtiyÀrı gitdi Àòir kÀr feryÀd eyledi

(G 56/2)

Ol ùabìb-i cÀn ü dil aãlÀ teraóóum itmedi

Gerçi kim òayli dil-i bìmÀr feryÀd eyledi

(G 56/4)

Düşer mi şÀnıña ey şehsuvÀr-ı kişver-i nÀz

HelÀk eyleyesin cevr ile fütÀdeleri

(G 57/2)

KüşÀde olmadı ãad óayf àonce-i ümmìd

Nesìm-i Àh-ı dilüñ ôÀhir olmadı eåeri

(G 57/4)

Ne dem ki èazm ide kÿy-ı óabìbe FÀéiø-i zÀr

FiàÀnı hem-reh olur seyl-i eşki rÀh-beri

(G 57/5)

GÀhì o meh ki nÀz ile èarø-ı cemÀl ider

Şerminden ÀftÀb felekde zevÀl ider

(G 58/1)

Murà-ı dil-i ùabìbde olur bì-úarÀr şevú

Şeh-bÀz çeşmi nÀz ile taórìk-i bÀl ider

(G 58/3)

Levó-i dilden maóv olup naúş-ı sivÀ bì-iştibÀh
Baúma fÀnìye elüñ çek dÀrdan deyyÀrdan

(M 59/3)

Zìr ü pÀy-ı miónet ü àamda úoma yÀ Rab beni
Úalb-i vìrÀnumı dest-i lutf ile maèmÿr úıl

(Kt. 62/2)

äarf eyler idüm yolına naúd-i dil ü cÀnı
Ol meh dise FÀéiø ne virürdüñ senüñ olsam

(Kt. 67/2)

Şimdi anuñ şemèine cemè olmaúdadur erbÀb-ı dil
Rÿşendür anda gördiler nÿr velÀyet-i èÀrifÀn

(G 75/3)

Bunda olur olursa ger cÀm-ı murÀda dest-res
Bunda şitÀb eyler hemìşe zümre-i ãÀóib-dilÀn

(G 75/6)

FÀéiø didi kerrÿbiyÀnuñ birisi tÀrìòini
Bu maèbed-i èuşşÀúiyÀndur cÀygÀh-ı úudsiyÀn

(G 75/9)

DirìàÀ gitdi İbrahìm Efendi ol melek-òaãlet

Úoyup bÀà-ı cihÀnuñ berg ü bÀrın oldı ÀzÀde

(Kt. 78/1)

Geçdi bu vaóşet-serÀdan yine bir õÀt-ı şerìf

CÀn göziyle èÀlem-i lÀhÿtuñ olup sÀéiri

(Kt. 79/1)

Óüsn-i òulú ile cihÀn olmuşdı anuñ bendesi

DÀmen-i èafv ile òod-èayb u úuãÿruñ sÀtiri

(Kt. 79/3)

ÒÀk ãanma mezraè-ı tuòm-ı ümìd olmışdur ol

Maúãaduñ óÀãıl olur ôan itme òÀlì ol yiri

(Kt. 79/6)

Düşdi bir tÀrìò FÀéiø dil-nişìn ü Àteşìn

Gitdi ãad Àh cihÀn úuùbı Muóammed ÚÀdirì

(Kt. 79/7)

Murà-ı rÿóı ÀşiyÀn ide nihÀl-i sidrede

Aña ãaón-ı gülsitÀn-ı cennet ola cilvegÀh

(Kt. 81/4)

MÀlik-i mülk-i maèÀrif òÀlüm oàluzÀde
Gelmedi dehre o maòdÿm-ı hünermend gibi

(Kt. 82/1)

Nice nÿş itdi Seyyid MuãùafÀ cÀm-ı fenÀyı gör
Bu bezm erbÀbınuñ hep böyledür óÀli budur èÀdet

(Kt. 87/2)

İtdi CÀn-bÀzzÀde gör Àòir şerÀb-ı mevti nÿşı
NÀéil olmuşken cihÀnda nice mÀl ü nièmete

(Kt. 88/3)

èAfv ide anuñ CenÀb-ı Óaú úuãÿr u cürmüni
Ola müstaàraú yem-i iósÀna baór-ı raómete

(Kt. 88/4)

Müsellemdür melÀóat èarãasında öñdül almaúda
Güzeller içre çapúınzÀde şimdi òayli yügrükdür

(Mt. 94)

CÀygÀh-ı ceyş-i àamdur dil feraó çıúsun deyü
ŞÀh-ı àamdan gelmede fermÀn fermÀn üstine

(Mf. 98)

Tìr-i sitemüñ ey úaşı yÀ cÀnuma geçdi

PeykÀn-ı àam-endÿz-ı cefÀ cÀnuma geçdi

(Mt. 99)

Teşbih sanatı insanın zihninde istenen tasarım ve imgelerin oluşumunu sağlayan, anlatımı daha anlaşılır kılan bir sanattır.[56] Teşbih, bir şairin üzerinde en çok durduğu, odaklandığı noktaları gösteren bir sanattır. Doğan Aksan konuyla ilgili bir değerlendirmesinde Raymond Chapman'dan şu sözü aktarır: "İnsan aklı söz sanatları yapmaya belki de benzetme ile başlamıştır."[57] Aristotales de daha M. Ö. 6. yüzyılda benzetmenin önemine dikkat çekiyor ve şöyle diyordu: "…Mecazları kullanmada usta olmak en emlidir. Çünkü başkasından öğrenilemediği gibi, doğal bir (yaratma) yetisinin [dehanın] işaretidir. İyi mecazlar bulmak demek, benzerlikler için keskin bir görüşe sahip olmak demektir de ondan."[58] Edirneli Fâiz Divanı'nda yer alan teşbihleri ortaya koymakla hem teşbih sanatına örneklik edecek zengin bir malzeme elde etmeye, hem de bu malzemenin içinde özgün sayılabilecek nitelikteki teşbihleri dikkatlere sunmaya çalıştık. Divanda geleneğin ürünü olan klasikleşmiş teşbihlerin yanında (sevgilinin periye; yanağının güneşe, aya; aşkın belaya benzetilmesi vbg.) özgün sayılabilecek teşbihler de vardır:

äabÀó-ı vaãla şeb-i hicre itdiler ìmÀ

ØiyÀ-yı nÿr-ı ruòuñ zülf-i èanber-efşÀnuñ

(K 5/18)

[56] Doğan AKSAN: Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, (Ankara 1995), 119.
[57] Doğan AKSAN: a.g.e. , 119
[58] Aristotales: Poetika, çeviren: İsmail Tunalı, (İstanbul 2006) 68.

Beyitte leffü neşr sanatıyla iç içe geçmiş bir teşbih vardır. Sevgilinin yanağının ışığı kavuşma sabahına, koku yayan saçı da ayrılık gecesine benzetilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de ilmin aracı olarak tanıtılan, eski kültürde yongaları atılmayıp biriktirlen kalemin bayrağa benzetilmesi özgün bir benzetmedir:

ZìrÀ gelince meclis-i faøılına lÀl olur
èÁlemde gerçi faøl ile olmış èalem úalem

(K 7/12)

Aşağıdaki beyitte gül ve koku ile vefâ ve hakikat arasındaki ilişki güzel bir benzetmeyle yansıtılmıştır:

Görmezüz òayli zamÀndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bÀà-ı vefÀ bÿy-ı óaúìúat bu mıdur

(G 12/1)

Sevgilinin yanağının muma, aşığın gönlünün de pervaneye benzetildiği bu teşbihte ise sevgilinin yanağı ışık kaynağı olarak düşünülmüştür. Aşık da o ışığın kenarındaki kelebek gibidir:

Şemè-i ruòundan olma ãaúın bir nefes cüdÀ
PervÀneveş dilÀ seni germ-ülfet isterüz

(G 22/4)

Aşk derdi pazarda satılan bir metâ olunca aşık gönüllü olarak onu alam bir müşteri olmuştur:

CÀn ile òarìdÀr-ı metÀè-ı àam-ı èışú ol
Bir fÀéide itmezse de FÀéiø øarar itmez

(G 23/5)

Edirneli Fâiz, kendisini şiir vadisinde kıskanılacak bir şair olarak görmektedir. Şiirini övmede teşbihten de faydalanmıştır:

Virüp zìver belÀàat silkine nÀzük-edÀlarla
KelÀmuñ FÀéiøÀ reşk-Àver-i èıúd-ı leéÀl olsun

(G 37/5)

Ger olursa dürr-i naômuñ FÀéiøÀ Àãaf-pesend
Çaròa aã èıúd-ı süreyyÀya muèÀdildür deyü

(G 39/7)

Divan şiirinde şair sevgiliye aşkını dile getirirken mübalağalara başvurur. Aşağıdaki beyitte mübalağa- teşbih ve aşk yan yana gelmiştir:

Yemm úatre iken eşküme nisbet naôarumda
Nem úodı benüm farù-ı bükÀ dìdelerümde

(G 41/1)

Edirneli Fâiz, sevgiliye kavuşmayı ümit etmeyi, kuru bir fidandan meyve beklemeye benzetmiştir. Teşbih âdetâ hikayeleştirilmiştir:

Eyler recÀ-yı mìve hemÀn naòl-i òuşkden
Her kim o bì-vefÀdan ümìd-i viãÀl ider

(G 58/2)

Edirneli Fâiz, benzeyeni tek, benzetileni çok olan teşbihlere (teşbih-i cem) üç beyitte örnek vermiştir:(K 4/2), (K 4/4), (K 5/22).

Teşbihin ana unsurlarından benzeyeni çok, benzetileni tek olarak yapılan teşbihlere (teşbih-i tesviye) ise bir beyitte örnek vermiştir: (G 36/1)

Teşbih-i mefruk olarak bilinen, önce bir benzyen ile bir benzetilen söylendikten sonra diğer benzeyen ve benzetilenlerin sıralandığı teşbihlere 19 beyitte örnek verilmiştir: (K 4/3), (K 5/14), (K 5/17), (K 5/18), (K 7/2), (G 9/2), (G 11/5), (G 12/1), (G 16/1), (G 22/3), (G 23/3), (G 33/3), (G 37/3), (G 41/3), (G 43/4), (G 49/5), (G 50/4), (Kt. 81/4), (Mt. 99/1).

Önce benzeyenlerin, sonra da benzetilenlerin sıralandığı teşbih çeşidi olan teşbih-i melfufa bir beyitte örnek verilmiştir: (G 52/1)

Benzetilen olması gereken unsurların benzeyen durumunda kullanıldığı, yani bir nevi tersine çevirilmiş bir teşbih olan teşbih-i makluba ise beş beyitte rastlanmıştır: (G 13/3), (G 18/2), (G 41/1), (G 42/3), (G 52/5).

Bilindiği gibi teşbih edatları Türkçe olabileceği gibi yabancı asıllı da olabilir. Edirneli Fâiz, divanında Türkçe edatlardan sadece “gibi”yi 20 beyitte kullanırken, edat işlevini gören “demek” ve “olmak” sözcüklerini de 11 beyitte kullanmıştır. Buna mukabil “veş-âsâ-manend-sıfat-misl” gibi Arapça-Farsça kökenli edatları da toplam 20 beyitte kullanmıştır. Teşbih edatlarında Türkçe sözcüklerin daha çok kullanıldığını söylemek mümkündür.

Edirneli Fâiz Divanı’nda 34 mufassal teşbih, 33 mücmel teşbih, 26 mürsel teşbih ve 143 beliğ teşbih yapılmıştır. Divandaki 30 beyitte birden fazla teşbih çeşidinin örneklendirildiği düşünüldüğünde toplam 206 beyitte teşbih örneğine rastlanır.

2. Edirneli Fâiz Divanı'nda Edirne

İlk müderrisliğine 1688 yılında Edirne'de başlayan ve hayatını Edirne'de idâme ettiren Edirneli Fâiz, vefat ettiği 1717 tarihine kadar bu şehirde meydana gelen birçok siyasi ve sosyal hadiseye tanıklık etmiştir. Edirneli Fâiz Divanı'nda Edirne'de yaşayan devlet adamlarına, Edirne'nin câzip mekanlarına, âlim ve fâzıl şahsiyetlerine, önemli merkezlerine dair bilgi ve yorumlar bulmak mümkündür.

Köprülüzâde Fâzıl Ahmet ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa zamanında Edirne, İstanbul'u kıskandıracak kadar mâmur olmuştu[59]. Osman Nuri Peremeci Edirne'den bahsederken " Hele Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa gününde Osmanlı İmparatorluğunun tekrar Kânunî devrindeki kuvvet ve kudreti, parlaklığı bulduğu zaman burada şehzade Mustafa ve Ahmed'e yapılan sünnet düğünleri ve sultanlara yapılan düğünler Edirne'ye pek parlak günler yaşatmış, ehâlinin yüzlerini güldürmüştü" der[60]. Şair Nâbî ise, meşhur Sûrnâmesini 1674'te Edirne'de yapılan sünnet düğünü için yazmıştır. Avcı Mehmet IV zamanında da Edirne'de Hıdırlık sarayı ve Buçuktepe'de de bir saray yapılmıştır[61]. Buçuktepe Edirne'de bir semtin adıdır. Bu semt Edirne'ye ilk girenlerden olup sonradan namına bir zaviye ve türbe kurulan Kıyak Baba'ya izafeten adlandırılmıştır[62]. Edirne'nin kuzeydoğu kısmında kalan bir cadde bugün hâlâ bu adı taşımaktadır. Dönemin devlet adamlarından Arabacı Ali Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa ve Defterdar Ahmet Paşa'nın bahçe ve saraylarının da bulunduğu bu semtin 18. yüzyıl başlarında da canlılığını koruduğunu, Edirne'nin câzip mekanlarından biri olarak devam ettiğini Edirneli Fâiz'in şu beytinden anlamaktayız.

---

[59] Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*, 6.
[60] Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*, 23.
[61] Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*, 23.
[62] M. Tayyib GÖKBİLGİ: *Edirne Şehrinin Kurucuları*, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan kitabı, (Ankara, 1965), 161.

Çıúan Buçukdepe úaãrına ref èidüp bÀki

TemÀm mertebe añlar úuãÿr-ı eflÀki

(Mt. 92)

Köklü bir şehir olan Edirne, Osmanlı Devleti zamanında "Bilâd-ı Selâse" den biridir[63]. Başta İstanbul olmak üzere Edirne ve Bursa bu isimle anılırdı. Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış olan Edirne'de pek çok tarihi bina, medrese, türbe ve zaviye yaptırılmıştır. Edirneli Fâiz, Edirne'de en çok ziyaret edilen ve çırağlı türbelerden olan Hâcı Baba türbesini ziyaret etmenin manevi yönden kazançlı bir iş olduğunu belirtir ve bu ziyareti Kâbe'yi ziyaret etmeye benzetir.

İsterseñ eger Kaèbe-i ãıdú içre ãafÀyı

Saèy eyle ziyÀret idegör ÓÀcì Babayı

(Mt. 90)

Edirne'de Zindanî Baba Zâviyesi'nin yakınında yapılan bir çeşmeye Edirneli Fâiz tarih yazmış ve hayır sahibine dua etmiştir.

Bu mübÀrek cÀyı ióyÀ eyledi

Himmetiyle oldı bu zìbÀ-sebìl

(Kt. 70/2)

Leõõetine reşk idüp eyler nigÀh

---

[63] Hamit Sadi SELEN: *Yazma Cihannümâ'ya Göre Edirne Şehri*, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan kitabı, (Ankara, 1965), 303.

Dìde-i óasretle èayn-ı selsebìl

(Kt. 70/3)

Teşneler nÿş eyleyüp itsün duèÀ
Vire ãÀóib-i òayra Óaú ecr-i cezìl

(Kt. 70/4)

Seyr idüp FÀéiø didi tÀrìòini
Menbaè-ı Kevåer sebìl-i bì-èadìl

(Kt. 70/5)

1704'te Edirne'de öldürülen ve hayatı siyasî çekişmelerle geçen Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye ve oğlu Fethullah Efendi'ye Edirneli Fâiz'in yazdığı şiirler, onun zamanın din ve devlet adamlarına yakın olduğunu, etrafında cereyan eden bazı siyasi hadiselerde taraf tuttuğunu göstermektedir. Peremeci'nin belirttiğine göre Avcı Sultan Mehmet'in padişahlıktan indirilmesinden sonra Edirne'de şeyhülislam olan, daha sonra bu makamdan alınarak Erzurum'a sürgün edilen Feyzullah Efendi II. Mustafa'nın tahta gelmesiyle tekrar şeyhülislamlığa getirildi. Devlet işlerine çokça karışan, yakınlarına ve oğullarına yüksek pâyeler veren Feyzullah Efendi'nin bu etkinliğinden rahatsız olanlar gün geçtikçe çoğalmıştı. Padişah II. Mustafa'nın da İstanbul'u bırakarak Edirne'de oturmasıyla Feyzullah Efendi ipleri iyice eline alma imkanı bulmuştu. Bu gelişmelerden hoşnut olmayan İstanbul halkı tarihte Edirne Vakası denilen ihtilali gerçekleştirdiler. İhtilalciler Edirne'de Bitpazarı denilen meydanda Şeyhülislam Feyzullah Efendi'yi katlettiler. Cesedi Tunca nehrine atılan Feyzullah Efendi yine Peremeci'nin belirttiğine göre onu sevenler tarafından bilâhare Tunca

nehrinden çıkarılarak Sitti Sultan Camisi civarındaki Mevlâna Abdülkerim mektebinin avlusuna gömülmüştür.Fakat onun mezar taşına rastlanamamıştır[64]. Edirneli Fâiz'in siyasî hadiselerin bu kadar içinde bir şahsiyeti şiirinde övmesi aralarında bir yakınlığın bulunduğunu düşündürmektedir. Edirneli Fâiz'e göre Feyzullah Efendi irfan ehlinin baş tacıdır. Onun iyilikler kitabının eksiği yoktur, insanların en şereflilerinden ve üstünlerindendir. Edirneli Fâiz "Der-SitÀyiş-i Müftil-EnÀm Es-Seyyid FeyøullÀh Efendì Eş-Şehìd Raómetullah-i èAleyhi'r-Raóme" başlıklı kasidesinde Feyzullah Efendi'yi övmektedir.

CenÀb-ı òÀce-i şÀh-ı cihÀn müftì-i dìn
Ki òÀk-i dergehidür kuóli èayn-i aèyÀnuñ

(K 5/9)

Fürÿà-ı mihr-i HüdÀ nÿr-ı cebhe-i taúvÀ
Güzìn ü eşrefi èiffetle nevè-i insÀnuñ

(K 5/10)

Şerif-i saèd-eåer seyyìd-i daúìú-naôar
KemÀl-i faølile ser-tÀcı ehl-i èirfÀnuñ

(K 5/11)

KitÀb-ı faølına nisbetle cüzéi nÀkıãdur
Naôar olınsa nüh evrÀúı çarò-ı gerdÀnuñ

(K 5/12)

64 Peremeci Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*, 135.

MiyÀnı şemse-i zer-cild-i ÀsmÀnìdür
O tuòfe nüsòaya mihr-i sipihr-i devrÀnuñ

(K 5/13)

HümÀ-yı himmeti vÀr ise oldı sÀye-fiken
Ki oldı baòtı hümÀyÿn-ı müstemendÀnuñ

(K 5/14)

Şair Feyzullah Efendi'nin oğlu Fethullah Efendi'ye de bir medhiye yazmış, divanının tarihler bölümünde de onu metheden bir şiire yer vermiştir. Ancak Fethullah Efendi'nin hangi devlet görevinde bulunduğu belli değildir. Osman Nuri Peremeci'nin Feyzullah Efendi'nin oğullarıyla ilgili söylediği "O, büyük oğluna Şeyhülislamlık pâyesi verdirmiş, ikinci oğlunu Kazasker, üçüncü oğlunu şehzadeler hocası, dördüncüsünü yine büyük bir ilmiye mansıbına koydurmuş…"[65] sözlerinden hareketle Fethullah Efendi'nin Feyzullah Efendi'nin büyük oğlu olduğunu tahmin etmekteyiz. Edirneli Fâiz, Fethullah Efendi için yazdığı kasidede onu şu beyitlerle övmektedir:

CenÀb-ı óaøret-i maòdÿm gül-i Şerìf-i óasìb
Ki óüsn-i òulú kerìminden iètiõÀrda gül

(K 6/8)

Gül-i óadìúa-i devlet-Naúìb efendi kim
áubÀrdur ki pÀk ile iftiòÀrda gül

(K 6/9)

[65] Peremeci Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*, 134.

Gören gül-i edeb ü faøl-ı pür-ùarÀvetini
Daòi açılmadı dir böyle bu èayÀrda gül

(K 6/10)

SeóÀb-ı himmeti ger olmasa ùarÀvet-baòş
CihÀnda böyle olur mıydı iştihÀrda gül

(K 6/11)

BahÀr-ı menúabetÀ feyø-bÀd-ı luùfuñ ile
Biter zemìn-i emel gibi şÿrezÀrda gül

(K 6/12)

DuèÀm odur ide Óaú èömr ü devletüñ efzÿn
Hemìşe gül gibi gülzÀr-ı rÿzgÀrda gül

(K 6/13)

äafÀ-yı kalb ile seyreyle bÀà-ı èÀlemde
NiåÀr-ı òÀk-i rehüñ ola reh-güzÀrda gül

(K 6/14)

Edirneli Fâiz, Fethullah Efendi'yi başka bir şiirinde şu beyitlerle övmektedir:

ÓabbeõÀ bì-naôìr-i gerdÿna
Seyrde àÀlib idi gerdÿna

Úande èazm itse irişür fil-óÀl
Aña der-pey saèÀdet ü iúbÀl

Maùlaè-ı neyyir-i devletdür bu
Medòal-i burc-ı saèÀdetdür bu

TÀze ezhÀr-ı nuúÿşı her Àn
Gül-i cennet gibi nÀ-dìde òazÀn

(Ms. 69)

Edirneli Fâiz, Edirne'nin önemli isimlerinden ve dönemin sadrazamlarından Ali Paşa'ya da bir kaside yazmıştır. Tersane emini, defterdar, Kıbrıs ve Trablus-Şam valiliklerinden sonra 1694'te sadrazam oldu. II. Ahmet'in ölüp yerine II. Mustafa'nın geçmesinden sonra aleyhinde söylenen sözlerle önce sadrazamlıktan alındı, ardından 1695'te öldürüldü. Edirne'de Kasım Paşa mezarlığına gömüldü[66]. Edirneli Fâiz "kalem" redifli kasidesinde Ali Paşa'yı övmektedir.

Añduúça bezm-i cevrin o ãadr'ül-efÀøıluñ
Raúã idüp elde şevú ile eyler naàam úalem

(K 7/13)

[66] Osman Nuri PEREMECİ: *a.g.e.*,151.

Anuñ hemìşe dest-i şerìfinde FÀéiøÀ

Seyf-i èadÀlet ile bula dem-úadem úalem

(K 7/14)

Hem-vÀre devleti ola günden güne füzÿn

Òayr ile bula mebde-i vehm-muóteşem úalem

(K 7/15)

Edirneli Fâiz, Vezir Süleyman Paşa’nın yüzüğünün güzelliğini anlatırken Süleyman peygamberin mührüne telmihte bulunmaktadır.

Olur elbetde naúş-ı dil-keşinüñ deng ü óayrÀnı

Gören güllerle zìb ü zìnet-i mühr-i SüleymÀnı

(Mt. 91)

II. BÖLÜM

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI

A. Nüshaların Tanıtılması

Saadettin Nüzhet, Edirneli Fâiz Divanı'nın görebildiği üç nüshasından söz eder (İstanbul Üniv. Kütp. 2881 ve 391 ile Millet Kütp. Ali Emiri Kit. 319)[67]. Ayrıca Murad Molla Kütüphanesi, Lala İsmail Kitapları arasında, 741 nolu mecmuada, şairin kendi el yazısı ile kaydedilmiş bazı şiirleri olduğunu belirtir. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde, Divanının İstanbul kütüphanelerinde altı nüshası olduğundan söz edilir. En sağlam olanlarının Millet kütüphanesindeki üç nüsha olduğu vurgulanır. (Ali Emîrî: 2881, 5562/3 ve 391/9). Bunlardan başka Atıf Efendi 2116/2, Murad Molla 741 ve Millet 397/2 nüshaları sayılır[68].

Ancak biz tespit ettiğimiz yedi adet Edirneli Fâiz Divanı nüshasının kütüphaneler arasında yer değiştirdiğini belirledik. Bugün söz konusu nüshaların bulunduğu kütüphaneler ve kayıt numaraları şöyledir: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2881, T. 5562 ve T. 391/9. Süleymeniye Kütüphanesi Atıf Efendi Kitaplığı T. 2116/2. Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Kitaplığı T. 397/2. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Efendi Kitaplığı Manzum Eserler Kısmı T. 319. Süleymaniye Kütüphanesi Murad Molla Kitaplığı T. 741.

1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar

a. *(İ1) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2881*

---

[67] Saadettin Nüzhet ERGUN: *a.g.e.*, C. III, 1421.
[68] Dergah Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: *Fâiz Maddesi* (İstanbul, 1985), C. III, 148.

Bu nüshada, 1'i tevhid 2'si na't ve 4'ü medhiye olmak üzere 7 kaside, 16 gazel ve 14 tarih vardır.

Baş: Sìneñi sad-pÀre eyle òançer-i tevóìd ile

Yaú kebÀbÀsÀ vücÿduñ aòker-i tevóìd ile

Son: Ol demi yÀd eyle kim mülóaú olursın anlara

Her geçenden sen de eylersin recÀ-yı FÀtióÀ

İst. th. H. 1197/1753-4 Yzn. Alizâde Mustafa Edirnevî

Md. ta.: 17 yk 219x145 – 195x94, talik yazı, 17 satır, sarı Avrupa kağıt, kırmızı şirazeli, bakır yaldız ciltli, kahverengi meşin zencirekli.

Başta kütüphanenin resmî mührü ile Üçüncü Daire tahsilat kâtibi Mustafa yazılı diğer bir mühür vardır.

b. *(İ2) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 391/9*

Bu nüshada, 1'i tevhid, 1'i na't ve 3'ü medhiye olmak üzere 5 kaside, 47 gazel, 12 kıta, 12 beyit ve 19 tarih vardır.

Baş: Sìneñi sad-pÀre eyle òançer-i tevóìd ile

Yaú kebÀbÀsÀ vücÿduñ aòker-i tevóìd ile

Son: Maózÿn olub didüm aña tÀrìò Àh ile

Òuld-i berìn cÀy ola Seyyid Muóammed'e

Mad. ta.: 214x137. 19 satır. Talik yazı. Kırmızı şirazeli, etrafı meşin ebrî kağıt ve ciltli.

Mecmuanın başında kütüphanenin resmî damgası basılı ve Kâtibzâde Elhac Mustafa adına bir temellük kaydı yazılıdır. Bu eser içinde bulunduğu mecmuanın 62. varağından başlar 78. varağına kadar devam eder.

c. *(P) Pertev Paşa Kütüphanesi T. 397/2*

Bu nüshada 1'i tevhid, 1'i na't ve 4'ü medhiye olmak üzere 6 kaside, 49 gazel, 8 kıta, 9 matla ve 3 tarih vardır.

Baş: Sìneñi sad-pÀre eyle òançer-i tevóìd ile

Yaú kebÀbÀsÀ vücÿduñ aòker-i tevóìd ile

Son: Bu şeş cihetden idince güõer didüm tÀrìò

MaúÀmı cennet ola MuãùafÀ Efendi'nüñ

Mad. ta.: 213x125. talik yazı, 17 satır, sarımtırak aharlı kağıt, arkası meşin cilt ve üstü ebrî kağıt kaplı.

Başta Selimiye tekkesinin vakıf mührüyle kütüphanenin vakıf mührü basılı ve eser, içinde bulunduğu mecmuanın, 21 ila 35. varakları arasında yer alır.

d. *(L) Murad Molla Kütüphanesi Lala İsmail Kitapları T. 741*

Bu nüshanın sadece CD kayıtlarını elde edebildiğimizden bir çok özelliğini tespit edemedik. Ayrıca, şairin şiirleri nüshada karışık bir haldedir. Mecmua 12 varak olup tek bir yazı tipi özelliği göstermemektedir. Nüsha ile ilgili kütüphane numarasına Sadettin Nüzhet ERGUN'un Türk Şairleri Ansiklopedisi'nden ulaşılmıştır.

2. Karşılaştırmada Kullanılmayan Nüshalar

a. *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 5562/3*

Bu nüshada, 4'ü bitmemiş 38 gazel ve 6 beyit vardır.

Baş: İrişdi mevsim-i gül faãlıdur gülsitÀnuñ

NevÀ-yı dil-keşini diñle èandelìbÀnuñ

Son: Çıkıp Buçuúdepe Úaãrına refè idüp bÀkì

TemÀm mertebe añlar úuãÿrı eflÀkì

Mad. ta.: 224x18. Talik yazı, 21 satır, aharlı abâdî kağıt, kırmızı şirazeli, yaldızlı kahverengi meşin cilt.

Eser, bulunduğu mecmuanın 81-90. varakları arasında yer alır. Başında kütüphanenin resmî mührü vardır.

b. *Atıf Efendi Kütüphanesi T. 2116/2*

Bu nüshada biri na’t, biri tevhid ve biri medhiye olmak üzere 3 kaside, 51, gazel, 6 rübâi, 3 matla ve 16 tarih vardır.

Baş: Sìneñi sad-pÀre eyle òançer-i tevóìd ile

Yaú kebÀbÀsÀ vücÿduñ aòker-i tevóìd ile

Son: Didi giryÀn olaraú fevtine FÀ’iø tÀrìò

CÀygÀhuñ ola äÀlió Çelebi èarş-ı berìn

Mad. ta.: 202x125. talik yazı, 17 satır, abâdî kağıt, kırmızı şiraze, kahverengi meşin cilt ve şemseli, miklepli.

İçinde bulunduğu mecmuanın 22-39. varakları arasındadır. Mecmuanın başında numarasız bir varakta Vâsıf’ın iki beyti ve Atıf Efendi’nin vakıf mührü vardır.

c. *Ali Emîrî T. 319*

Bu nüshada 49 gazel, 2 matla ve 11 müfred vardır.

Baş: NevÀya başla çemende gel ey hezÀr-ı àarìb

FiàÀn u nÀle gerekdür hemìşe kÀr-ı àarìb

Son: DÀmÀn-ı pÀkine eli çün irmedi gülüñ

FeryÀdı çÀk-ı perde-i òÀb itdi bülbülüñ

Mad. ta.: 202x152. Nesih yazı, 19 satır beyaz Avrupa kağıt, kırmızı şiraze, üst taraf kırmızı cilt ve arkası bez.

İlk varakta Ali Emîrî'nin vakıf kaydı ve Yirmisekiz Mehmed Çelebi'ye âit temellük kaydı.

B. Tenkitli Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Yol Ve Şecere

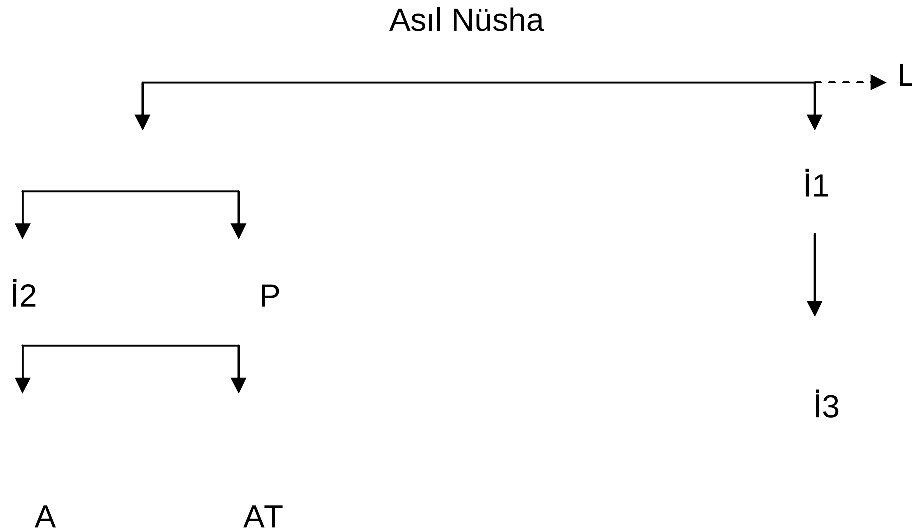
Yukarıda nüsha tavsiflerinde de görüldüğü gibi yazamalar arasında müellifin elinden çıkmış tam bir divan nüshası yoktur. Her ne kadar Saadettin Nüzhet Murad Molla Kütüphanesi Lala İsmail kitapları arasındaki mecmuanın içindeki bazı şiirlerin şairin kendi el yazısıyla yazıldığını söylese de bunu doğrulayacak ciddi bir delile rastlamadık. Böyle dahi olsa, söz konusu nüsha, diğer nüshalara göre oldukça eksiktir. Böylece bu nüshanın, hem diğer nüshalara göre oldukça eksik olması, hem de en tam nüshada dahi olmayan bazı şiirleri barındırması açısından, şairin divanını oluşturmadan önce kullandığı bir karalama defteri olduğu düşünülebilir.

Elimizdeki nüshaların istinsah tarihleri belli olmadığından nüshalar arasında bir eskilik-yenilik sıralaması yapmamız da mümkün görülmemektedir. Muhteva açısından baktığımızda, İ2 nüshası en tam nüsha olarak görülmektedir.

Metin oluşturulurken dikkate alınan nüshaları dikkatle incelediğimizde, İ2 ve P nüshalarının şiir sayısı (muhteva) bakımından birbirine oldukça yakın

olduğu görülmektedir. Bunların bilinmeyen bir asıl nüshadan geldiği düşünülebilir. İ1 nüshası ise, gazel bakımından söz konusu nüshalara göre eksik olsa da kaside ve tarihler açısından hem daha hacimli hem de daha fazla nüsha farklılığı göstermektedir. Bu sebepten bu nüshanın, asıl nüshadan istinsah edilmiş olduğu düşünülebilir. L nüshası ise daha önce de belirttiğimiz gibi müsvedde nüsha ya da şairin ilk dönem şiirlerini içeren bir nüsha olma ihtimali taşımaktadır.

Metin oluşturulurken dikkate alınmayan nüshalara baktığımızda Ali Emîrî ve Atıf Efendi nüshalarının İ2 ve P'nin; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki 3. nüshanın ise İ1 ile aynı gurupta olduğu ona bakılarak oluşturulan eksik bir nüsha olduğu söylenebilir. Kullanılmayan üç nüshayı A, AT ve İ3 olarak sembollersek şöyle bir şecere şeması oluştuğunu söyleyebiliriz:

Yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda metin oluşturulurken İ1, İ2 ve P nüshalarından istifade edilmiştir. Herhangi bir nüsha tek başına esas alınmamıştır. En uygun varyantlar tercih edilmiş, diğerleriyse aparatta gösterilmiştir. Her bakımdan yanlış olan, müstensihten kaynaklanan yanlışlıklar ise gösterilmemiştir.

C. *Transkripsiyon Sistemi Ve Metin Tespiti*

Hem inceleme, hem metin kısmında transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. Uygulanan transkripsiyon sistemi şöyledir:

ا a â	ض ê, ø
ث å	ط ù
ح ó	ظ ô
خ ò	ع è
ذ õ	غ à
ص ã	ق ú
ء é	ك ñ

Bunun dışında uygulanan diğer yazım kurallarıysa şöyledir:

a. Vâv-ı Madûleler italik yazılmıştır.

b. Atıf vavları ses uyumuna göre okunmuştur.

c. Farsça birleşik adlar ve sıfatlar arasına ince çizgi konmuştur.

d. Fiilden türeyen Farsça son ekler çizgi ile ayrılmış, fiilden türemeyenler ise bitişik yazılmıştır. Örnek: meded-res, kebâbâsa vbg.

e. Metinde başlık ve özel adlar dışında büyük harf kullanılmamıştır.

f. Çeviri yazıda birliği sağlamaya yönelik olarak, Prof. Dr. İsmail Ünver'in DTCF Türkoloji Dergisi'nde 1993 yılındaki konuyla ilgili makalesine uyulmuştur.

g. Vezin gereği zihaf yapılması gereken kelimelerde uzun vokal kısa yazılmamış, kelimenin aslına sadık kalınmıştır.

III. BÖLÜM

EDİRNELİ FÂİZ DİVANI KARŞILAŞTIRMALI METNİ

1-GüftÀr-ı FÀéiø-i Muãùafa Efendi el-Müderrisü'l Edirnevì Der-Tevóìd-i BÀrì èAzz ve Celle[69]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

[İ$_1$1b] [İ21b] [p 1b] Sìneñi ãad pÀre eyle òançer-i tevóìd ile
1 Yaú kebÀbÀsÀ vücÿduñ aòker-i tevóìd ile

2 CÀnib-i Óaú'dan dilersen kim ire bÿy-ı viãÀl
CÀn meşÀmmın úıl muèaùùar èanber-i tevóìd ile

3 VÀdì-i[70] àafletde úalma mÀ-sivÀya dil virüp
èÁzim-i rÀh-ı hüdÀ ol reh-ber-i tevóìd ile

4 Cìfe-i dünyÀya meyl itme ãaúın kerkes gibi
ÙÀéir-i úuds ol er iseñ şeh-per-i tevóìd ile

5 Úuvvet-i èışú ile FÀéiø mÀlik-i mülk-i dil ol
Nefs ü[71] şeyùÀna hücÿm it leşker-i tevóìd ile

2- Der-Naèt-ı Şerìf èAleyhisselam[72]

---

[69] GüftÀr-ı FÀéiø-i Muãùafa Efendi El-Müderrisü'l Edirnevì Der-Tevóìd-i BÀrì èAzz ve Celle] Der-Tevóìd-i BÀrì èİzz (ü) ismehü İ2 DivÀn-ı FÀéiø-i Edirnevì P

[70] vÀdì-i] vÀdì P

[71] nefs ü şeyùÀn] nefs-i şeyùÀn İ1 İ2

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Fürÿzan oldı çün nÿr-ı cebìnüñ yÀ ResÿlallÀh
ØiyÀ-baòş oldı şemè-i şerè ü dìnüñ yÀ ResÿlallÀh

2 Senüñle iftiòÀr eyler gürÿh-ı enbiyÀ sensin
ŞehenşÀhı risÀlet kişverinüñ yÀ ResÿlallÀh

3 Sürerdüm rÿyımı ãad iştiyÀú-ı derd-i hasretle
Göreydüm dergeh-i devlet-úarìnüñ yÀ ResÿlallÀh

4 á araø èarø-ı èubÿdiyyetdür ancaú yoòsa sulùÀnum
Ne mümkindür edÀ naèt-i güzìnüñ yÀ ResÿlallÀh

5 Faúìrüñ derdmendüñ dergehüñ sÀéillerindendür
Úuluñ FÀéiø àulÀm-ı kemterìnüñ yÀ ResÿlallÀh

3- Dìger Naèt-ı Nebì èAleyhi'ããalÀt ü VesselÀm[73]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Der-i lutfuñ melÀõ-ı òalk-ı èÀlem yÀ ResÿlallÀh
Gürÿh-ı èÀcizÀna sensin eróam yÀ ResÿlallÀh

[İ1 2a] [İ2 2a] Úuãÿrın yÀd idüp şemşìr-i àamla çÀk[74] olan diller

---

[72] Der-Naèt-ı Şerìf èAleyhisselam] Der-Naèt-ı Nebì èAleyhisselÀm İ2 -P
[73] Der-Naèt-ı Şerìf èAleyhisselam] -İ2 -P

2 CenÀbuñdan umarlar cümle merhem yÀ ResÿlallÀh

[P 2a] Seni úıldı CenÀb-ı Óaøret-i BÀrì saèÀdetle
3 RisÀlet taótına[75] şÀh-ı mükerrem yÀ ResÿlallÀh

4 CemÀl-i pÀk-meéÀlüñ görmek ister dìde-i FÀéiø
Döker òÿn-Àbe-i óasret dem-À-dem yÀ ResÿlallÀh

4- Der-Vasf-ı òÀnúÀh-ı Şeyò èAbdülúÀdir-i GeylÀnì èAleyhi Raómetü'l BÀrì[76]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Zihì cÀy-ı mübÀrek mehbìù-i envÀr-ı YezdÀnı
Zihì devlet-serÀy-ı ùÀlibÀn-ı feyø-i SübóÀnì

2 Zihì bÀà-ı maèÀrif feyø-baòş-ı ùÀlib-i maènÀ
SezÀdur dirsem aña ehl-i èirfÀnuñ debistÀnı

3 ÒoşÀ gülşen gül-i ãad-berg anda óalúa[77]-i tevóìd
Ki õÀkirlerdür anuñ èandelìbÀn-ı òoş-elóÀnı[78]

4 MaúÀm-ı şÀh-ı evreng-i velÀyet server-i èÀlem
CenÀb-ı á avå-ı Aèôam yaèni Muóyiddìn-i GeylÀnì

---

[74] çÀk] yÀd İ2
[75] risÀlet taòtına] risÀlet-i taòta P
[76] Der-Vasf-ı òÀnúÀh-ı Şeyò èAbdülúÀdir-i GeylÀnì èAleyhi Raómetü'l BÀrì] Der-Vasf-ı òÀnúÀh-ı Şeyò èAbdülúÀdir-i GeylÀnì İ2 -P
[77] óalúa] òalúa İ2 P
[78] elóÀnı] elòÀnı P İ1

5 Yüzüñ[79] sür òÀk-i dergÀhına FÀéiø óaøret-i şeyòüñ
Kerem ãÀóibleri zìrÀ esirger derdmendÀnı

5- Der-SitÀyi**ş**-i Müfti'l-enÀm es-Seyyid FeyøullÀh Efendì E**ş**-**Ş**ehìd Raómetullah-i èAleyhi'r-Raómeti ve'l-àufrÀn[80]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

[İ2 2b] İrişdi mevsim-i gül faãlıdur gülistÀnuñ
1 NevÀ-yı dil-keşini diñle èandelìbÀnuñ

2 HezÀr naàme-zen-i şevú-i bezm germ-À-germ
Düzeldi dÀéiresi òayli[81] verd-i òandÀnuñ

3 MiåÀl-i deste-i gül bir yire gelür ôurafÀ
äalÀ-yı èıyş gelür şimdi ãavtı müràÀnuñ

4 NihÀl-i òuşk bile şimdi tÀze gül virdi
Bu demde tÀ okudur feyøi ebr-i nisÀnuñ

5 Çemende micmere-i àonce-i güli seyr it
İçinde berg-i gül-i Àlı Àteşì anuñ

6 Şeh-i bahÀr ider bezm-i gülşeni tebòìr
BenefşezÀrı degül belki dÿdıdur anuñ

---

79 yüzüñ] sözüñ P
80 Der-SitÀyiş-i Müftil-EnÀm Es-Seyyid FeyøullÀh Efendì Eş-Şehìd Raómetullah-i èAleyhi'r-Raóme …….] Der-SitÀyiş-i Müfti'l-EnÀm es-Seyyid FeyøullÀh Efendì Eş-Şehìd İ2 -P
81 òayli] óayli P

[P 2b] 7 İrişdi müjde-i teşrìfi[82] var ise[83] bÀàa
äabÀyile o gül-i bÀà-ı faøl ü[84] èirfÀnuñ

[İ12b] 8 Gül üzre jÀle degül derledi óicÀbındañ
Úudÿmun[85] işidicek ol òad bu zì-şÀnuñ

9 CenÀb-ı òÀce-i şÀh-ı cihÀn müftì-i dìn
Ki òÀk-i dergehidür kuólı[86] èayn-i aèyÀnuñ

10 Fürÿà-ı mihr-i HüdÀ nÿr-ı cebhe-i taúvÀ
Güzìn ü eşrefi èiffetle nevè-i insÀnuñ

11 Şerif-i saèd-eåer seyyìd-i daúìú-naôar
KemÀl-i faøl ile ser-tÀcı[87] ehl-i èirfÀnuñ

12 KitÀb-ı faølına nisbetle[88] cüzéi nÀkıãdur
Naôar olınsa nüh evrÀúı çarò-ı gerdÀnuñ

13 MiyÀnı şemse-i zer-cild-i ÀsmÀnìdür
O tuòfe nüsòaya[89] mihr-i sipihr-i devrÀnuñ

14 HümÀ-yı himmeti vÀr ise oldı sÀye-fiken

---

[82] müjde-i teşrìfi] müjde-i gül p
[83] var ise] irişdi P
[84] faøl u èirfÀnuñ] faøl-ı èirfÀnuñ İ2 P
[85] úudÿmun] úudÿmuñ İ2 P
[86] kuóli] kuól İ1
[87] tÀcı] tÀc P
[88] nisbetle] göre İ2
[89] nüsòaya mihr] nüsòa-i mihr P

Ki oldı baòtı hümÀyÿn-ı müstemendÀnuñ[90]

15 BahÀr menúabetÀ bezm-i midóatuñda n'ola
Olursa bülbül-i dil şevú ile àazel-òÀnuñ[91]

16 Dil oldı şìfte-i kÀkül-i perìşÀnuñ
èAúıl rübÿde-i şÿòì o[92] çeşm-i fettÀnuñ

[İ2 3a]17 SipÀh-ı fitne esìr-i çeh-i zeneòdÀnuñ
ÚumÀş-ı al-i kirişme metÀè-ı dükkÀnuñ

18 äabÀó-ı vaãla şeb-i[93] hicre itdiler ìmÀ
ØiyÀ-yı nÿr-ı ruòuñ zülf-i èanber-efşÀnuñ

19 TemÀm revnaúını şimdi buldı gülşen-i óüsn
Yaraşdı ol ruò-ı al üzre òaùù-ı reyóÀnuñ[94]

20 Ùutardı sìnesini èÀşıú ey kemÀn-ebrÿ
Úalaydı dilde[95] cigerde òadeng-i müjgÀnuñ

21 Bu şièr-i tÀze gül-i gülşen-i ùabìèatdür
Ki itdi anı şiküfte nesìm-i iósÀnuñ

---

[90] baòtı hümÀyÿn-ı müstemendÀnuñ] bülbül-i dil şevú ile àazelòÀnuñ İ1
[91] BahÀr menúabetÀ………… àazelòÀnuñ] –İ1
[92] şÿòì o çeşm] şÿòì çeşm İ1 şÿòì-i çeşm İ2
[93] şeb-i hicre] şeb ü hicre P
[94] reyóÀn] reyòÀn P
[95] dilde cigerde] dil cigerde P

22 Òidìv-i mihr-eåerÀ serverÀ bihìn güherÀ
EyÀ vücÿdı olan maóø-ı luùf-ı YezdÀn'uñ

[P 3a] 23 Esirge FÀéiø-i bì-çÀreyi de kim berìdür
[İ1 3a] Úadìmì luùfıña muètÀd derd-mendÀnuñ

24 Esìr-i óücre-i àamdur úalur o suòte-dil
İrişmez ise bahÀriyye luùf u[96] iósÀnuñ

25 Faúìre úayd-ı èıyÀl[97] oldı pÀy-bend[98]-i èaôìm
Olurken èÀlem-i ıùlÀúda åenÀ-òÀnuñ

26 Yeter úo şekveyi[99] başla duèÀya àam çekme
Senüñle[100] baós idemez baòt-ı nÀ-be-sÀmÀnuñ

27 Kemìne bende-i[101] dergÀhısın bióamdillÀh
Bu luùfı saña yetişmez mi Rabb-i RaómÀnuñ

28 MüdÀm bezmüñe zìnet vire gül-i iúbÀl
Geçe hemìşe ãafÀ-yı dil ile her Ànuñ

29 Vücÿd-ı kÀmiliñi hıfô ide òaùÀlardan
CenÀb-ı óaøret-i bÀrì ola nigeh-bÀnuñ

---

[96] luùf u iósÀnuñ] luùf-ı iósÀnuñ P
[97] èiyÀl] èayÀn İ1
[98] PÀybend] pÀ-bend İ1
[99] şekveyi] şekve P
[100] senüñle] senün P
[101] bende-i] bende İ1

6- Der-SitÀyiş-i NÀúìbü'l-EşrÀf SÀbıú Maòdÿmu'ş-Şehìd es-Seyyid FeyøullÀh Efendi[102]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 èAceb mi èarø-ı cemÀl itse sebzezÀrda gül
Ki buldı neşv ü nemÀ devlet-i bahÀrda gül

2 ZamÀn-ı õevú ü ὺarabdur sezÀ degül mi eger
Olursa cÀm-ãıfat[103] dest-i iètibÀrda gül

3 Úoma bu demde gül-i[104] cÀmı elden ey sÀúì
Ne deñlü añlata[105] fikr it dem-i bahÀrda gül

[İ2 3b] 4 NihÀl-i úaddüñe dil-dÀde serv-i bÀà ammÀ[106]
Güler cemÀlüñe şevú ile intiôÀrda gül

5 MiåÀl olurdı[107] gül-i òalú-i pÀk-dÀvere ger
Úalaydı óüsn ü ὺarÀvetle bir úarÀrda gül

6 Ümìd-i òÀk-i[108] rehiyle çeşm-güşÀ nergis
PeyÀm-ı maúdemine dÀéim inὺiôÀrda gül

---

[102] Der-SitÀyiş-i NÀúìbü'l -Aèraf SÀbıú Maòdÿm-uş-Şehìd Es-Seyyid FeyøullÀh Efendi] áazel-i müõeyyel berÀ-yı naúìbü'l-eşrÀf es-seyyid Fetóullah Efendi İ2 -P
[103] ãıfat] ãaf P
[104] gül-i] güli İ1
[105] añlata] añlasa P
[106] ammÀ] ey mÀh İ2
[107] MiåÀl olurdı…….. úararda gül] –İ1 -İ2
[108] Ümìd-i òÀk…….. inὺiôÀrda gül] –İ1 -İ2

7 Naôìr olur mı gül-i bÀà şehr-i Edrine'ye
Bu demde FÀéiø[109] olur gerçi her diyÀrda gül

8 CenÀb-ı óaøret-i maòdÿm gül-i Şerìf-i óasìb
[P 3b] Ki óüsn-i òulú-ı kerìminden iètiõÀrda gül

9 Gül-i óadìúa-i devlet Naúìb efendi kim
áubÀrdur ki pÀk ile[110] iftiòÀrda gül

10 Gören gül-i edeb ü faøl-ı pür-ùarÀvetini
Daòi açılmadı dir böyle bu èayÀrda gül

[İı3b] 11 SeóÀb-ı himmeti ger olmasa ùarÀvet-baòş
CihÀnda böyle olur mıydı iştihÀrda gül

12 BahÀr menúabetÀ feyø-bÀd[111]-ı luùfuñ ile
Biter zemìn-i emel gibi şÿrezÀrda gül

13 DuèÀm odur ide Óaú èömr ü devletüñ efzÿn
Hemìşe gül gibi gülzÀr-ı rÿzgÀrda gül

14 äafÀ-yı kalb ile seyreyle bÀà-ı èÀlemde
NiåÀr[112]-ı òÀk-i rehüñ ola reh-güzÀrda gül

7- Der-SitÀyiş-i Şehìd èAlì Paşa[113]

---

[109] FÀéiø] - P
[110] pÀk ile] pÀkiñe P
[111] bÀd] ebr P İ2
[112] niåÀr] miåÀl İ2

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Tìà olduàun niôÀma sebeb fehme hem úalem
DìvÀn ü deftere naôar eyle úalem úalem

2 VÀdì-i iftiòÀrda itsün òırÀm-ı nÀz
Teşrìf –i èilmi ile miåÀl-i èalem úalem

3 EdnÀ işÀretiyle ider óall-i müşkilÀt
Olmış kilìd-i her der-i genc-i óikem úalem

4 Var her cihetle òaãmını ifóÀma úudreti
Bir vechile cidÀlde çekmez elem úalem

5 Eyler müdÀm ehl-i maèÀrifle güft ü gÿ
Olmış hemìşe anuñ içün muóterem úalem

[İ2 4a]6 N'ola cihÀna dürr ü güher eylese niåÀr
K'olmış mefÀtió-i der-i genc-i kerem kalem

7 Dil-dÀdedür ana mül-i dil-dÀra şübhesüz
Yaşlar döker firÀú ile dem-be-dem úalem

8 Olur òamÿş bülbül-i destÀn-serÀy-ı bÀà
Destümde her úaçan kim ider zìr ü bÀm úalem

[113] Der-SitÀyiş-i Şehìd èAlì Paşa] áazel-i Müõeyyel BerÀ-yı äadr-ı aèôam DÀmÀd èAli PÀşÀ-yı Şehìd
İ2 - P

9 EyÀ elif midür ki derÿn-ı devÀtda
Olmış aãÀbi içre elif bÀ be-hem úalem

[P 4a] 10 Bì-şübhe var ise yine[114] kÀtibdedür òaùÀ
ÔÀhirde gerçi kim görinür müttehem úalem

11 VaããÀf-ı ùabè-ı mÿy-şikÀfÀn-ı dehr iken
EvãÀf-ı Àãafìde olur beste-dem úalem

[İ14a] 12 ZìrÀ gelince meclis-i faølına lÀl olur
èÁlemde gerçi faøl ile olmış èalem úalem

13 Añduúça bezm-i cevrin o ãadr'ül-efÀøıluñ
Raúã idüp elde şevú ile eyler naàam úalem

14 Anuñ hemìşe dest-i şerìfinde FÀéiøÀ
Seyf-i èadÀlet ile bula dem-úadem úalem

15 HemvÀre devleti ola günden güne füzÿn
Òayr ile bula mebde-i vehm muóteşem úalem

8. áazeliyyÀt-ı Fi Óarfi'l-Baé[115]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

---

[114] yine] –İ2
[115] áazeliyyÀt-ı Fi Óarfü'l-Baé] İbtidÀ-yı áazeliyyÀt İ2 -P

[İ2 4b] 1 NevÀya başla çemende gel ey hezÀr-ı àarìb
FiàÀn ü nÀle gerekdür[116] hemìşe kÀr-ı àarìb

2 Enìs olursa baña bezm-i àamda bülbül olur
á arìb olur yine elbetde àam-güsÀr-ı àarìb

3 Olursa mihr-i dıraòşÀna ÀsmÀn-ı kemÀl
CihÀnda õerre úadar yoúdur iètibÀr-ı àarìb

4 Şikeste- òÀùır ü nÀ-dìde-kÀm perìşÀn-dil
Hemìşe böyle geçer böyle rÿzgÀr-ı àarìb

5 ŞehÀ sitemle dil-i FÀéiø'i òarÀb itme
äaúın ki ãaña eåer eyler inkisÀr-ı àarìb

9- Óarf ü't-TÀé[117]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Olmasa eger mest-i mey-i nÀb-ı maóabbet
ÇÀk itmez idi sìnesin erbÀb-ı maóabbet

2 DeryÀ-dil olanlarda ara gevher-i èışúı
Her dilde bulunmaz dürr-i nÀ-yÀb-ı maóabbet

---

[116] nÀle gerekdür] nÀleleridür P
[117] Óarf ü't TÀé] -İ2 - P

3 Dil-berde vefÀ dilde ãafÀ baòt müsÀèid
Cemèoldı yine bir yire esbÀb-ı maóabbet

[P 4b] 4 Ebrÿları sevdÀsı øaèìf itdi vücÿdum
KÀr itdi dile tìà-i siyeh-tÀb-ı maóabbet

5 ÁzÀdelige derd-i àam-ı èışúı virür mi
[İ1 4b] FÀéiø ne úadar olsa da bì-tÀb-ı maóabbet

10- Óarfü'r-RÀé[118]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

[İ2 5a] 1 Ne dem ki bezme mey-i Àteşìn óabÀb gelür
äafÀ virür dile cism-i nizÀra tÀb gelür

2 NiyÀz-nÀme ile kÿy-ı yÀre gitdi ãabÀ
Ne nÀme-berden eåer vÀr ne bir cevÀb gelür

3 Derÿna fikr-i ruòı tÀb-baòş olur dÀéim
ÒayÀl-i laèli ile çeşmüme şerÀb gelür

4 Ne rÿzumuzda ãafÀ var küdÿret-i àam ile
Ne şebde dìde-i èuşşÀú-ı zÀra òÀb gelür

[118] Óarfü'r-RÀé] –İ2 -P

5 Görince èÀrıø-ı rengìn-i dil-beri FÀéiø
O demde òÀùıra ãahbÀ-yı şuèle-tÀb gelür

11. Ve lehu[119]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 SÀúì mürüvvet it baña leb-rìz-i cÀm vir
Eksüklügime úalma benüm sen temÀm vir

2 Bezm-i çemende bÀde-i gül-fÀmı ãun bize
SÀúì bıraúma sÀàarı elden müdÀm vir

3 Ùutsun cihÀnı şöhret-i èışú u maóabbetüñ
MÀnend-i Úays ey dil-i şÿrìde nÀm vir

4 Ey şÿò-ı bì-vefÀ ne var inãÀfa úÀéil ol
Gördükçe òÀùırum ele al bir selÀm vir

5 Silk-i belÀàate geçirüp dürr-i naômuñı
FÀéiø cevÀhir-i suòana intiôÀm vir

12. Ve lehu[120]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

---

[119] Ve lehu] –İ2 -P
[120] Ve lehu] –İ2 -P

1 Görmezüz òayli zamÀndur seni ülfet bu mıdur
Ey gül-i bÀà-ı vefÀ bÿy-ı óaúìúat bu mıdur

2 Dir gören ol ãanemüñ tÀze òaù-ı ruòsÀruñ[121]
Nev-demìde çemen-i bÀà-ı melÀóÀt bu mıdur

[P 5a] 3 Ne virürsin bu úadar ùaène-i aàyÀra vücÿd
Ey göñül[122] kişver-i temkìn-i metÀnet bu mıdur

4 Derd-i àam nÿş iderüm diyü nedür feryÀduñ
Ey göñül úÀèide-i bezm-i muóabbet bu mıdur

[İ1 5a] 5 Meróamet eyle didüm òançerine itdi nigÀh
FÀéiøÀ raóm-i dil-i zÀra işÀret bu mıdur

13. Ve lehu[123]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 èUşşÀú-ı zÀra niçeye dek bu cefÀ yeter
Öldürdi àam bizi yeter ey bì-vefÀ yeter

[İ2 5b] 2 İåbÀt-ı cüzé-i lÀ-yetecezzÀya Óaú bu kim
Óüccet dehÀn-ı nÀzüküñ ey meh-liúÀ yeter

---

[121] ruòsÀruñ] ruòsÀrın P İ2 L
[122] göñül] şeh İ2 P L
[123] Ve lehu] –İ2 -P

3 Her ãubó u şÀm mihr ü meh-i çaròa ey perì
Bì-şek fürÿà-ı nÿr-ı ruòuñdan øiyÀ yeter

4 MaŀlŸba úaŀè-ı silk-i èalÀyıúdadur vuãÿl
ŞÀhid bu óÀle sÿzen-i èÌsÀ saña yeter

5 Meşú-ı niyÀza[124] saèy ide gör her seóer hemÀn
Menzilüñe icÀbete tìr-i duèÀ yeter

6 RÀh-ı rıøÀyı[125] Òıør'a suéÀl eyledüm didi
Seyl-i sirişk-i dìdelerüñ reh-nümÀ yeter

7 Bì-hÿde kÿşiş eyleme bu şÿrezÀrda
FÀéiø hezÀr tuòm-i ümìd ü recÀ yeter

14. Ve lehu[126]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 ÒÀk-i der-i dil-dÀrı o kim müstened eyler
Bir rütbedür ol kim aña èÀlem óased eyler

2 äaymaz bizi èÀşıúlarını eylese taèdÀd
AmmÀ sitem ü cevrini bì-óadd èaded[127] eyler

---

[124] Meşk-i niyÀza….rehnümÀ yeter]-L
[125] rıõÀyı] rıõÀ-yı P
[126] Ve lehu] –İ2 -P
[127] èaded] vaèd İ1 İ2

3 Ey şÿò-ı cefÀ-cÿ bu nigÀh-ı àaøab-Àlÿd
Çoú èÀúılı sergeşte-dil ü bì-òıred eyler

4 Ditrer göricek cÀm-ı meyüñ[128] üstine maòmÿr
Ôan itme görüp raèşesini dest red eyler

5 ÁzÀde olur úayd-ı elemden dil-i FÀéiø
[P 5b] Bir gün irişür feyø-i İlÀhì meded eyler

15. **Ve lehu**[129]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Gerçi dil düşmiş yatur çÀh-ı zeneòdÀnındadur
Destümüz ammÀ ser -i zülf-i perìşÀnındadur

[İ15b] 2 Öldürirse dest[130]-i óasretle beni[131] ol bì-vefÀ
èArãa-i maóşerde de destüm girìbÀnındadur

3 Gerçi òavf-ı òançeri mÀniè meyÀnın úoçmaàa
Virmek AllÀh'uñ göñül devlet-i úaøÀyÀnındadur

4 Mihr-i rÿy-ı dil-rübÀdur meclise revnaú viren
Yoòsa ne meyde ãafÀ ne cÀm-ı raòşÀnındadur

---

[128] meyüñ] meyin P
[129] Ve lehu] –İ2 -P
[130] dest] derd İ2 L
[131] beni] bizi İ1

5 ŞÀd-kÀmsın var ise FÀéiø dile teéåìr-i şevú
NÀz ile yÀruñ nigÀh-ı çeşm-i fettÀnındadur [132]

16. **Ve lehu**[133]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

[İ2 6a] 1 èÁrıø-ı rengìnüñ ey mihr ü gül-i òod-rÿ mıdur
Seyr iden zülf-i siyehkÀruñ didi şeb-bÿ mıdur

2 Zìver-i bÀà-ı cemÀlüñdür[134] iki nergislerüñ
Servi ol bÀà-ı ãafÀ-baòşuñ úadd-i dil-cÿ mıdur

3 Girye itdükçe firÀúıyla gören farú eylemez
Eşk-i çeşm-i òÿn-feşÀnum mı bir aúar ãu mıdur

4 VÀdì-i óayretde ser-gerdÀn iden mÀnend-i Úays
Bilmezem ey dil seni ol gözleri Àhÿ mıdur

5 Yolda görmiş bendesin luùf eyleyüp ol meh dimiş
Òaste-i èaşúum olan bì-çÀre FÀéiø bu mıdur

17. Ve lehu[135]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

---

[132] fettÀnındadur] mestÀnındadur L
[133] Ve lehu] –İ2 -P
[134] cemÀlüñdür] cemÀlüñden P
[135] Ve lehu] –İ2 -P

1 HevÀy-ı zülfüñ ile dil ki pìç ü tÀbdadur
ÚarÀr eyleyemez bir dem ıøùırÀbdadur

2 Gehì cebìnüñe taúlìd ider geh ebrÿña
Meh-i felek niçe yıllardur inkılÀbdadur

3 Bezmde mihr-i ruò-ı dil-rübÀdadur óÀlet
Ne cÀm-ı zerde ne ãahbÀ-yı şuèle-tÀbdadur

4 Görünmesün gözime àayrılar perì ise de
Niyetce göñlüm o şÿò-ı felek-cenÀbdadur

[P 6a] 5 Görelden ol şeh-i óüsnüñ dehÀn-ı nÀzükini
Çemende àonce-i gül FÀéiøÀ óicÀbdadur

18. **Ve lehu** [136]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

[İ1 6a] 1 NeşÀù-efzÀ olan ãanma çemende ãavt-ı[137] bülbüldür
Dil-i pür-sÿzı tenvìr eyleyen hep Àteşìn güldür[138]

2 Senüñ ey meh ruò-ı pür-tÀbuñı seyreyleyen èÀşıú
Dönüp òÿrşìd-i èÀlem-tÀba baúmaú pek tenezzüldür

[136] Ve lehu] –İ2 -P
[137] ãavt] ãÿret İ1
[138] güldür] müldür İ1 İ2 L

3 Yeter ey dil yeter tÀ key belÀ-yı èışúdan feryÀd
èİlÀc-ı derd-i èışúuñ çÀresi[139] ãabr u taóammüldür

4 İdüp bezmi müzeyyen bÀàbÀn zerrìn úadeólerle
NevÀya başlasun bülbül çemende mevsim-i güldür

5 İden ser-geşte-i vÀdì-i óayret FÀéiø'i ey meh
HevÀ-yı zülf-i müşgìnüñ ile sevdÀ-yı kÀküldür

19. Ve lehu[140]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Gerçi luùfı ol[141] bütüñ şevú-ı dili efzÿn ider
Bu dil-i ser-geşteyi cevr itse de memnÿn ider

[İ2 6b] 2 Beñzemez Leylì'ye bir Mecnÿn'ı[142] var ancaú anuñ
Bir nigehle ol perì biñ Àdemi mecnÿn ider

3 Menè içün neôôÀreden gÿyÀ sipihr-i kec-èinÀd
èÁşıúuñ úaddin òam eyler dil-berüñ mevzÿn ider

4 Olmadı vuãlat müyesser gelmeyince tÀ òaùùı
Hep bu kÀrı èÀşıúa baòt-ı siyÀh dÿn ider

---

[139] çÀresi] àÀyeti L
[140] Ve lehu] –İ2 -P
[141] o] o L
[142] Mecnÿn'ı] Mecnÿn P

5 Bilmezem FÀéiø’ ne sır vardur leb-i dil-berde hìç
NÀz ile güftÀra geldükçe beni meftÿn ider

20. Óarfü’z - ZÀé[143]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Bezmi müşerref itdi o rÿó-ı revÀnumuz
Luùf itdi geldi yerine bir pÀre[144] cÀnumuz

2 DÀmÀn-ı vaãlına o sehì-úaddüñ irmez el
Bÿs-ı lebi recÀsına varmaz lisÀnumuz

3 Dökdükçe biñ niyÀz ile pÀyına òÿn-ı dil
DÀmen-keş oldı bizden o serv-i çemÀnumuz

[P 6b] 4 äad óayf itmedi eåer[145] ol mÀh-pÀreye
Yaúdı cihÀnı Àteş-i Àh u fiàÀnumuz

5 İúrÀrı üzre ùurmadı gitdi o bì-vefÀ
Vaèd-i bilÀ-vefÀ ile[146] geçdi zemÀnumuz

[İ1 6b] 6 KÀr itdi cÀna tìà-i àam-ı èışúı şöyle kim
FeryÀda yoú mecÀl kesildi amÀnumuz

---

[143] Óarfü’z – ZÀé] Fi’z-ZÀé İ2 -P
[144] pÀre] tÀze P
[145] itmedi eåer] eåer itmedi İ2
[146] vefÀ ile] vefÀyile İ1 vefÀyla İ2

7 FÀéiø èaceb mi ehl-i suòan olsa ser-be-ser
Dil-beste –i leùÀfet –i nuùú u beyÀnumuz

21. Ve lehu[147]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Çeşm-i siyÀhuñ olalı[148] mest-i şerÀb-ı nÀz
ErbÀb-ı èışúı ser-be-ser itdi òarÀb-ı nÀz

2 Aúıtdı yaşumı dili[149] pür-tÀb eyledi
Ol şÿò-ı şìve-kÀrdaki Àb ü tÀb-ı nÀz

3 èUşşÀú-ı zÀrı eyledi pÀ-mÀl u[150] dil-figÀr
CÀnÀ àurÿr-ı èişve ile ol cenÀb-ı nÀz

4 Gördüm o deñlü mest-i mey-i èişve-yÀrı kim
Gelmiş temÀm nergis-i çeşmine òÀb-ı nÀz

5 Ney ki murÀdı dilleri ãÀd çÀk itmeden
[İ2 7a] FÀéiø suéÀl olunsa nedür kim cevÀb-ı nÀz

22. Ve lehu[151]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

---

[147] Ve lehu] –İ2 -P
[148] olalı] ola mı İ1
[149] dili] dil İ1
[150] ü] –İ2
[151] Ve lehu] –İ2 -P

1 èÁlemde biz ne cÀh ü ne òod devlet isterüz
Ancaú ãafÀ-yı òÀùır ile ãıóóat isterüz

2 Pìr-i muàÀnuñ ayaàına yüz sürüp müdÀm
Def è-i hücÿm-ı ceyş-i àama himmet isterüz

3 Lüélü-nümÀ-yı luùf ola cÀéiz[152] ki àayrıya
Biz dil-rübÀyı mest-i mey-i naòvet isterüz

4 Şemè-i ruòundan olma ãaúın bir nefes cüdÀ
PervÀneveş dilÀ seni germ-ülfet isterüz

5 Bilmem geçer mi àamze-i yÀre niyÀzımuz
Bir kez neôÀre-i ruòına ruòãat isterüz

6 FÀéiø görünce naômuñı erbÀb-ı dil didi
[P 7a] Biz şièri böyle dil-keş ü[153] pür-óÀlet isterüz

23. Ve lehu[154]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Úan eylemeden ol gözi òÿnì óaôer itmez
Biñ küşte yatur reh-güôerinde naôar itmez

---

[152] cÀéiz] cÀyiz İ2
[153] ü] –İ2
[154] Ve lehu] –İ2 -P

[İ17a] 2 İşler geçiyor sìnemize òançer-i àamzeñ
Bir mertebe kim tìr[155]-i úaøÀ ol úadar itmez

3 Çaròuñ güõÀr[156] eyler iken nüh sipihrine
Áhum oúı ol seng-dile hìç eåer itmez

4 Ey meh ruò-ı pür-tÀbuñı seyreyleyen èÀşıú
Òurşìd-i øiyÀ-baòşına çaròuñ naôar itmez

5 CÀn ile òarìdÀr-ı metÀè-ı àam-ı èışú ol
Bir fÀéide itmezse de FÀéiø øarar itmez

24. Ve lehu[157]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Her gÀh ki bir úatre-i mey nÿş iderüz biz
DeryÀ-ãıfat ol óÀlet ile cÿş iderüz biz

2 Keyfiyet-i ãahbÀyı ãaúın eyleme inkÀr
äÿfì seni bir cÀm ile bì-hÿş iderüz biz

3 Gül ruòları yÀdıyla eger nÀleler itsek
Gülşendeki bülbülleri òÀmÿş iderüz biz

---

[155] tìr] tìà L
[156] güõÀr] güõerÀ İ2
[157] Ve lehu] –İ2 -P

4 Biñ cevr ü[158] cefÀ itse de ol şÿò-ı sitemger
Bir vaède-i vuãlatla ferÀmÿş iderüz biz

5 FÀéiø ola mı vuãlat-ı dil-dÀr müyesser[159]
[İ2 7b] Bilsek ne dem[160] ol şÿòı der-Ààÿş iderüz biz

25. Óarfü'l- FÀé[161]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Nedür o[162] şekl-i dil-ÀrÀ nedür o[163] cism-i laùìf
Ne mümkin Àdem ide ol perìveşi taèrìf

2 Yine úuãÿr muúarrer temÀm edÀ idemem
Ne deñlü úÀmet-i bÀlÀsın eylesem tavãìf

3 äalar mihr gibi ferdÀya daèvet itdükçe
O mÀh òÀnemüzi bir şeb eylemez teşrìf

4 MüdÀm ãunmada aàyÀra cÀm-ı laèl-i lebin
O bì-vefÀ bize bir kerre eylemez teklìf

---

158 ü] –İ2
159 FÀéiz ola mı vuãlat-ı dildÀr müyesser]Feyzìye müyesser ola mı vuslat-ı dildÀr L
160 ne dem] nedür P
161 Óarfü'l FÀé] –İ2 -P
162 o] ol P
163 o] ol P

[P 7b] 5 Görüp mecÀlini reşk eyler oldı bir mÿra
á amuñla FÀéiø-i zÀr oldı tÀ o deñlü øaèìf

26. Óarfü'l-ÚÀf [164]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

[İı7b] 1 Ne cÀm-ı bÀde-i vaãl ile neşée-dÀr olduú
Ne bir ùarìú ile reh-yÀb-ı bezm-i yÀr olduú

2 Dile òayÀl-i ruòı şevú-baòş iken nÀ-geh
Òaùùı gelince giriftÀr-ı òÀròÀr olduú

3 O mÀh-pÀrenüñ ümmìd-i pÀy-bÿsı ile
Yolunda nice zamÀndur ki òÀksÀr olduú

4 Belürdi cÀnuma minnet belürdi[165] kim cevrin
Sebeb ne oldı ki muótÀc-ı iòtiyÀr olduú

5 CihÀnda şöhretümüz èışúla o mertebe kim
BenÀn-ı ùaène-i bed-òÀh ile müşÀr olduú

6 Yolunda itmedüñ eşküñ murÀdum üzre niåÀr
Yanında ol mehüñ ey dìde şermsÀr[166] olduú

---

[164] Óarfü'l ÚÀf] Fi'l ÚÀf İ2 -P
[165] belürdi] belürdü P belürd-kim L
[166] şermsÀr] ser-müşÀr P

7 Bir Àh ile ser-i kÿyında dil-berüñ FÀéiø
HezÀr şerm ile muótÀc-ı iètiõÀr olduú

27. Óarfü'l -KÀf [167]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Reşk-Àver-i mihr oldı ser ü sìnede dÀàuñ
Gitdükçe güzellenmede ey mÀh çerÀàuñ

2 äorduúda lebüñ òışım ile[168] olursuñ èaraúnÀk
ŞÀhum èacebÀ var mı mey-i nÀba yasaàuñ

[İ2 8a] 3 Virmez lebini öpmege cÀn naúdini virsem
ŞeftÀlÿsı ol mertebe úıymetlü bu bÀàuñ

4 Luùf eyle ne var bezmümüzi eyle müşerref
YÀrÀn öper ey-sÀúì-i gül-çehre ayÀàuñ

5 CÀm-ı mey-i raòşÀn yürisün mevsim-i güldür
FÀéiø içelüm raàmına eyyÀm-ı ferÀàuñ

28. Óarfü'l- Mìm[169]

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

---

[167] Óarfü'l KÀf] Fi'l KÀf İ2 -P
[168] òışım ile olursın] òışım olursın P
[169] Óarfü'l Mìm] –İ2 -P

1 Didüm ey şÿò senüñ ile mey-i óamrÀ görelüm
Didi biñ nÀz ile ol dil-ber-i raènÀ görelüm

[P 8a] 2 äanema èÀrıø-ı òoy-kerdeñi seyr itsünler
Ehl-i èışú dirler ise cÀm-ı muãaffÀ görelüm

3 Söyle ey dil seni bì-tÀb iden àamze midür
Tìr-i müjgÀn mı ebrÿsı mıdur yÀ görelüm

[İ1 8a] 4 Düşerüz pÀyine èarø eylerüz[170] aóvÀl-i dili
Hele bir kez o perì-peykeri tenhÀ görelüm

5 Çaròdan gayrı döner var mı dilÀ üstümüze[171]
N'ola ednÀ ise de biz anı aèlÀ görelüm

6 Tek ü tÀz itmede meydÀn-ı suòanda FÀéiø
Eşheb-i ùabèum ile var ise hem-pÀ görelüm

29. Ve lehu[172]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Çıúar her şeb àam-ı hicrüñle çaròa Àh ü efàÀnum
Ne var bir kerre teşrìf eyleseñ ey mÀh-ı tÀbÀnum

---

[170] pÀyine èarø eylerüz] èarø eylerüz pÀyine İ2
[171] döner var mı dilÀ üstümüze] dilÀ üstümüze var mı döner İ2
[172] Ve lehu] –İ2 -P

2 Ruò-ı pür-tÀbını[173] vaãf eylemek olur mı[174] dil-dÀruñ
Olaydı bir nefes şevú-ÀşinÀ úalb-i perìşÀnum

3 Döküp ruòsÀr-ı rengìn üzre müşgìn ùurresin gÀhì
Gül-i Àl üzre sünbül gösterür ol şÿò-ı fettÀnum

4 Olur biñ cÀn ile üftÀdeler[175] pÀyine ruò-sÿde
Gelince nÀz ile reftÀre ol serv-i òırÀmÀnum

5 Olupdur beste FÀéiø silk-i rengìn-i belÀàatle
HemÀn bir deste güldür gÿyiyÀ evrÀú-ı dìvÀnum

30. Óarfü'l-Nÿn[176]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

[İ2 8b] 1 Mecrÿó-ı èaşú úayd-ı müdÀvÀda olmasun
DermÀnde-i maóabbet o sevdÀda olmasun

2 NÀm ü nişÀnı[177] yoú nice demdür yine dilüñ
Ey Àh[178] yoúla zülf-i dil-ÀrÀda olmasun

3 Besdür miåÀl-i cevher-i ferde dehÀn-ı yÀr
Söyleñ óakìme yoú yire àavàÀda olmasun

---

173 pür-tÀbını] pür-tÀbuñı P
174 olur mı] olurdı İ1 İ2
175 üftÀdeler] üftÀde İ2
176 Óarfü'l Nÿn] –İ2 -P
177 nÀm ü nişÀnı] nÀm-ı şerìfi P
178 Àh] mÀh P

4 DÀmen-keş oldı pÀyine dökdükçe òÿn-ı dil
Ol serve kimse bì-hüde dil-dÀde olmasun

5 Ùaró eyle bir naôìre o muèciz-beyÀna kim
[P 8b] FÀéiø naôìri Nefèì vü YaóyÀ'da olmasun

31. Ve lehu[179]
mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Aàlar şeb-i firúatde dil-i zÀr àamından
Gelmez gözine ãubóa dek uyòu eleminden

[İ18b] 2 Kim daèvete úÀdìr o perì-peykeri ey dil
Luùf ide meger kim gele kendi kereminden

3 ŞÀn ile olan keşmekeşe itdi taóammül
Ayrılmadı dil ùurre-i müşgìn-deminden

4 Bir kez ser-i kÿyında bir Àh itdük[180] o şÿòuñ
Ol dem bu zamÀn oldı geçilmez siteminden

5 Nÿş itmeyesin derd-i àamuñ tÀ ki bu bezmüñ
Degmez saña bir úatre mey-i èayş ü deminden

6 NÀúıã görinen belki úuãÿr-ı naôaruñdur
İnãÀf ile baú èÀleme geç pìş ü keminden

[179] Ve lehu] –İ2 -P
[180] itdük] itdi P

7 Vaãf eyler imiş àamze-i òÿn-rìzini yÀruñ
Úan aúsa n’ola FÀéiø-i zÀruñ úaleminden

32. Ve lehu[181]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Hemìşe cÀm-ı zer-i[182] pür-şarÀbı neylersin
Göñül o mehveşi gör ÀfitÀbı neylersin

2 Müşerref itdi bu şeb bezmi luùf idüp ol mÀh
Öperdüm ayaàın ammÀ óicÀbı neylersin

3 Ol Àfetüñ ruò-ı òÿy-gerdesin temÀşÀ úıl
Varup çemende dilÀ seyr-i Àbı neylersin

4 Beyaø-ı defter-i óüsnün[183] pür eyledüñ ey òaù
CevÀb-ı pürsiş-i rÿz-ı óisÀbı neylersin

5 áurÿr-ı óüsn ile[184] pÀ-mÀl ider seni FÀéiø
[İ2 9a] Sevüp o dil-ber-i èÀlì-cenÀbı neylersin

33. Ve lehu

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

---

[181] Ve lehu] –İ2 -P
[182] zer-i pür] zer ü pür P
[183] óüsnün] óüsnüñ İ1
[184] óüsn ile] óüsnle İ1 İ2

1 Ne çekdi dil düşeli ayru[185] kÿy-i yÀrından
Ayırma kimseyi yÀ Rabbì[186] sen diyÀrından

2 Görüp yanınca raúìbi o şemè-i óüsnüñ dil
Ùutuşdı Àteş-i àayretle[187] yandı èÀrından

[P 9a] 3 O şÀh-ı kişver-i óüsnüñ ne var ãabÀ luùf it
áubÀr-ı cismümi dÿr itme reh-güõÀrından

4 BahÀne-i óaõer-i tìà-i ùaène ile o serv
Kesildi èÀúıbet èuşşÀú-ı dil-figÀrından

[İ1 9a] 5 Ne genc-i pür-güher-i naôm imiş dil-i FÀéiø
Bilindi óaú bu ki kilk-i güher-niåÀrından

34. Ve lehu[188]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Bì-tÀb olursa da dil eger ıøùırÀbdan
Geçmez hevÀ-yı ùurre-i pür-pìç ü tÀbdan

2 Tìà-i sitemle sìnemi ãad pÀre úılsa da
Ben yüz çevirmem ol şeh-i èÀlì-cenÀbdan

---

185 ayru] ayrı İ1 L
186 Rabbì] Rabb P L
187 àayretle] óasretle İ2
188 Ve lehu] –İ2 -P

3 Dil[189] derdine devÀyı úapuñdan umar[190] şehÀ
Geçmez olunca ol der-i devlet-meéÀbdan

4 BÀr-ı àamın çekerdi o òÿrşìd-ùalèatüñ[191]
Úalaydı õerre deñlü eåer dilde tÀbdan

5 Ruòãat da virse àamzesi[192] FÀéiø neôÀreye
Rÿyına ol mehüñ baúılur mı óicÀbdan

35. Ve lehu[193]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Ser-mest iken henÿz mey-i laèl fÀmdan
Gitmez bezimde dìdelerüm yine cÀmdan

2 Úaãdı nigÀhla dil-i zÀrı helÀkdür[194]
Bì-hÿde tìà-i àamzesi çıúmaz niyÀmdan

3 BÀà-ı behiştde[195] olsa da ger cÀygÀh-ı dil
Geçmez yine o úÀmet-i ùÿbÀ-òırÀmdan

4 Bilmem ne virdi kim alamaz çarò-ı kec-nihÀd
EyÀ dil-i şikeste-i nÀ-dìde-kÀmdan

---

[189] dil] ol İ2
[190] umar] o mÀh P
[191] ùalèatüñ] ùalèain L
[192] àamzesi] àamzeye P
[193] Ve lehu] –İ2 -P
[194] helÀkdür] helÀkden P
[195] behiştde olsa ger] behişt olsa da ger İ1 İ2 P

5 Mümkin midür naôìre o muèciz-beyÀna hìç
FÀéiø ferÀàat eyle bu sevdÀ-yı òÀmdan

[İ2 9b] 6 Yaènì CenÀb-ı Óaøret-i NÀbì Efendi kim
İtmez dirìà lüùfını hìç òÀã u èÀmdan

[P 9b] 7 Devr itse dergehin nice yıl úadd-i òamìde çarò
Taúbìl-i zeyle degmeye nevbet-i zióÀmdan

36. Ve lehu

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Serümde sìnede dilde cigerde dÀà olsun
O şÿre yerleri úo reşk-i çÀr-bÀà olsun

[İ19b] 2 RibÀù-ı dehrde ÀsÀyiş isteyen bì-dil
Muúìm-i mesned-i peyàÿle-i ferÀà olsun

3 Çü lÀle kìse-tehì olsam olmam Àzürde
Elümde gül gibi tek bir ùolu ayaà olsun

4 Başum alup giderin deşt-gÀh-ı óırmÀna
Benümle hem-reh olan kimse güm-sürÀà olsun

5 Ben Àrzÿ-yı şehÀdetle geldüm ey FÀéiø
O tünd-òÿ eger öldürmez ise ãÀà olsun[196]

[196] Serimde sìnede…………. ãÀà olsun]-İ2 -P

37. Ve lehu[197]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Çeker bÀr-ı àamın[198] isterse èÀşıú bì-mecÀl olsun
ViãÀlüñ Àrzÿ eyler temennÀ-yı muóÀl olsun

2 DilÀ bir şeh-süvÀr-ı rÀh-ı istiànÀya meyl it kim
GüõergÀhında her bir bì-ser ü pÀ pÀy-mÀl olsun

3 ŞehÀ tek tìr-i àamzeñ sìneye gelsün pey-ender-pey
Dil ü cÀn naúdin al[199] benden yaña úat úat óelÀl olsun

4 Tekellüf ber-ùaraf şimden gerü ey kevkeb-i ùÀliè
Saña düşnÀma ÀàÀz eylerüm ister vebÀl olsun

5 Virüp zìver belÀàat silkine nÀzük-edÀlarla
KelÀmuñ FÀéiøÀ reşk-Àver-i èıúd-ı[200] leéÀl olsun

38. Óarfü'l-VÀv

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Laèl-i cÀnÀn ide lafô-ı vefÀyı şüst ü şÿ
Eşk-i çeşmüm eyledi óarf-i recÀyı şüst ü şÿ

---

[197] Ve lehu] -P
[198] àamın] àamuñ P
[199] naúdin al benden] naúdin benden İ1
[200] èıúd-ı] èıúda P

2 Ol úadar òÿy-gerde-i şerm-i òatÀyum k'eylerüm
Secdeden cebhemle naúş-ı bÿriyÀyı şüst ü şÿ

3 Òırúa-pÿş-ı inzivÀ ber-pÀy-dÀmen-i ser-be-ceyb
CÀme-i dilden idüp jeng-i hevÀyı şüst ü şÿ

4 Zülf-i şeb-gÿn òaù-ı ruòsÀrın nice maóv eylesün
Ebr ider mi dÀà-ı mÀh-ı pür-øiyÀyı şüst ü şÿ

5 ZÀhidÀ ùaèn itme ãahbÀ-nÿş-ı èaşúum ben hele
CÀn ü dilden eylerüm gird-i riyÀyı şüst ü şÿ

6 FÀéiøÀ bu nev-zemìn-i ÀbdÀrum var iken
[İ1 10a] Defteründen eylesün şièrin nevÀyı şüst ü şÿ[201]

39. Ve lehu[202]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 á amzesinden òavf ider èuşşÀú úÀtildür deyü
Ben úaşından úorúarum tìàa mümÀåildür deyü

2 Ser-be-ser sìnem gül-i dÀà ile tezyìn eyledüm
Meyl ider[203] dil-dÀr şÀyed seyre mÀéildür deyü

---

[201] Laèl-i cÀnÀn……… nevÀyı şüst ü şÿ] –İ2 -P
[202] Ve lehu] Fi'l VÀv İ2 -P

3 NÀmıdur mevcÿd olan ancaú neşÀù-ı èÀlemüñ
Muèteberdür naúd-i àam yanumda vÀãıldur deyü

4 Çeşm ü ebrÿyile[204] meclisde işÀret eyleme
Òurde-gìr olma ãaúın yÀrÀna[205] àÀfildür deyü

5 Úays'ı gör Mecnÿn iken[206] şöhretle èÀlem-gìrdür
Hìç seni bir kimse yÀd eyler mi èÀúıldur deyü

6 Ùurre-i yÀrı perìşÀn eyledi bÀd-ı ãabÀ
Ol şehüñ úaşı hilÀlin seyre óÀéildür[207] deyü

7 Ger olursa dürr-i naômuñ FÀéiøÀ Àãaf-pesend
Çaròa aã èıúd-ı süreyyÀya muèÀdildür deyü

40. Óarfü'l-HÀé[208]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

[İ2 10a] 1 Naãìb olur mı dil-òÀh üzre ãoóbet tÀze-rÿlarla
Geçer mi yoòsa bilmem èömrimüz bu Àrzÿlarla

[P 10a] 2 Varurken ol perì-rÿ òÀne-i aàyÀra bì-minnet
Bizi iàfÀl ider bìm-i pederle[209] güft ü[210] gÿlarla

---

[203] ider] ide P İ2
[204] ebrÿyile] ebrÿnile P
[205] yÀrÀna] yÀrÀn İ2 P
[206] iken] ile İ1
[207] óÀéildür] mÀéildür İ2
[208] Óarfü'l HÀé] Fi'l HÀé İ2 -P

3 Emìn eyle dil-i rindÀnı àamdan taúviyet-baòş ol
Meded luùf eyle sÀúì meclisi zeyn[211] it sebÿlarla

4 Pey-ender-pey ãunar cÀm-ı şerÀb-ı köhneyi gÿyÀ
İder zaòm-ı dile tedbìr sÀúì şüst ü şÿlarla

5 Nice Àh itmesün FÀéiø dil-i bì-çÀre inãÀf it
Görüp ãabreylemek mümkin mi dil-dÀrı èadÿlarla

41. Ve lehu[212]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Yemm úatre iken eşküme nisbet naôarumda
Nem úodı benüm farù-ı bükÀ dìdelerümde

2 FeryÀdum o sengìn-dile itmez mi èaceb kÀr[213]
Teéåìr mi yoú bilmezem Àh-ı seóerümde

[İ110b]3 Her tìr-i sitem kim gelür ol úaşları yÀdan
Bir yerde úarÀr eylemez illÀ cigerümde

4 Bir ãÀf-derÿn yÀr-ı muvÀfıú ele girse
áam-òÀrlıú itse baña vaút-i kederümde

---

[209] pederle] pederlerle İ2
[210] güft ü gÿlarla] güft-gÿlarla P L
[211] zeyn] pür İ2
[212] Ve lehu] –İ2 -P
[213] kÀr] yÀr P

5 Gül-geşt-i çemen eylesem èìd irse de FÀéiø
Yanumca ãalınsa bile ol sìm-berümde

42. Ve lehu[214]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Òaù-ı èìõÀruñı görse senüñ bu óÀlet ile
Benefşe ser-be-zemìn ola ãad óacÀlet ile

2 Ola servin de hevÀdÀrı ol şeh-i óüsnüñ
Çıúup çemende ãalunsa bu úadd ü úÀmet ile

3 ÚarÀrı úalmadı mihrin[215] görince tÀb-ı ruòuñ
CihÀnı geşt ü güõÀr itmede óarÀret ile

4 O şÀh-ı óüsne baúar àamze[216] tìà-i nÀz be-dest
ÒarÀb ider dil-i èuşşÀúı yek[217] işÀret ile

5 Yapışsa òançere[218] mestÀne el-amÀn diyerek
MiyÀn-ı yÀre ãarıl FÀéiøÀ nezÀket ile

[214] Ve lehu] –İ2 -P
[215] mihrin] mihrüñ İ1 L
[216] àamze] àamze-i P
[217] yek] bir L
[218] òançere] òançer İ2

43. Ve lehu[219]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

[İ2 10b] [P 10b]1 CÀnın[220] virür o şemè-i øiyÀ-güster üstine
PervÀneveş döner bu göñül dil-ber üstine

2 Òaùù-ı ruòı degül yazılur[221] kilk-i ãunè ile
ÁyÀt-ı nÿr-ı levó meh-i envÀr üstine

3 RuòsÀr-ı Àlı üzre olan dÀne-i èaraú
Düşmiş miåÀl-i jÀle[222] gül-i aómer üstine

4 MióràÀb-ı ebruvÀnuñ iden úıble-gÀh-ı dil
İtmiş siyÀh ùurreñ ile zìver üstine

5 Tìà-i sitemle eyler imiş Àdemi helÀk
FÀéiø düşer mi hìç[223] o perì-peyker üstine

44. Ve lehu[224]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Teşrìfüñ ile òÀnemi reşk-i İrem eyle
Aàlatma beni iki gözüm gel kerem eyle

---

[219] Ve lehu] –İ2 -P
[220] cÀnın] cÀnuñ P
[221] yazılur] yazılu İ1
[222] jÀle] jÀle-i P
[223] hìç] -L
[224] Ve lehu] –İ2 -P

[İ1 11a] 2 èAhd eyledi öpdürmege pÀyin[225] gelicek èìd
YÀ Rab sen o meh-pÀreyi åÀbit-úadem eyle

3 Bir òoşça óisÀb eyleyelüm derdimüz ey dil
Ben dirhem-i eşküm dökeyim[226] sen raúam eyle

4 Degmez kederin çekmege bir laóôa bu èÀlem
Bir óÀl ile neylerseñ idüp defè-i àam eyle

5 ÚÀnÿn-ı belÀàatde yine naúş-ùırÀz ol
Ey òÀme-i òoş-lehçe-i FÀéiø naàam eyle

45. Ve lehu[227]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Kerem úıl cismümi ãad pÀre-i tìà-i èitÀb itme
Yaúup Àteşlere hicrüñle ey meh-rÿ kebÀb itme

2 Seóervar gülşen-i kÿyıñda feryÀd eyle cÀnÀnuñ
Biraz ey murà-ı dil aóvÀlüñi [228] aàla óicÀb itme

3 Úadìmì ÀşinÀmızsuñ senüñle iòtilÀù itdük
Gel ey derd-i àam-ı cÀnÀne bizden ictinÀb itme

---

[225] pÀyin] pÀyüñ P
[226] dökeyim] döke L
[227] Ve lehu] –İ2 -P
[228] ey murà-ı dil aóvÀlüñi] aóvÀlüñi ey murà-ı dil İ1

4 Baña bed-terdür aàyÀr ile ãoóbet nÀr-ı dÿzaòdan
Getürme meclise luùf eyle ey meh-rÿ èaõÀb itme

5 Çü baór-i bì-kerÀn-ı èaşúa FÀéiø olduñ üftÀde
[P 11a] Düşüp bî-hÿde ümmìd-i kenÀre ıøùırÀb itme

46. Ve lehu[229]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Meyl itme dil-berüñ müje vü ebruvÀnına
Ey dil ùoúunma saòtdur èaşúuñ kemÀnına

[İ2 11a] 2 İrmek olur mı èömrüm ider mi èaceb vefÀ
Ey naòl-i nÀz mìve-i vaãluñ zemÀnına

3 èUşşÀú-ı zÀrı cevrüñ ile eyleme helÀk
Luùf eyle bì-günÀhlaruñ girme úanına

4 TÀ key bu Àh ü nÀle göñül itmez iètibÀr
Ol cevr-pìşe èÀşıú-ı zÀruñ fiàÀnına

5 Gördükde virme her büt-i şìrìn-zebÀna dil
FÀéiø düşürme kendüñi[230] òalúuñ zebÀnına

---

[229] Ve lehu] –İ2 -P
[230] kendüñi] kendüyi P

47. Ve lehu[231]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

[İ1 11b] 1 Görmedüm çün ãÿret-i ümmìdi[232] bir Àyìnede
Úalmadı naúş-ı emel pÀk oldı levó-i sìnede

2 CÀygÀh-ı leşker-i endÿh[233] àamdur ey sürÿr
Saña yer yoú teng-nÀy-ı sìne-i bì-kìnede

3 Gÿş-mÀl-i àamdan olmaz ùıfl-ı dil bir dem[234] òalÀã
Bir debistÀndur bu kim şenbihde[235] ber-Àzìnede

4 TÀze hem-demler mübÀrek olsun ey meh[236] úÀéilüz
Tek añılsun gÀh ü bì-geh[237] èÀşıú-ı dìrìne de

5 PÀdişÀh-ı vaút olur FÀéiø kim alsa dÿşına
Bir èaceb óÀlet var ancaú òırúa-i peşmìnede

48. Óarfü'l YÀé[238]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

---

[231] Ve lehu] –İ2 -P
[232] ümmìdi] ümmìd P
[233] endÿh àamdur] endÿh ü àamdur İ1 İ2
[234] bir dem] şimdi İ2
[235] şenbihde] şenbih İ1
[236] meh] -İ1
[237] gÀh ü bì-geh] gÀh bì-geh İ1 P
[238] Óarfü'l YÀé] –İ2 -P

1 èUşşÀúa kÀrı ol ãanemüñ hep sitem gibi
ErbÀb-ı èaşúa cevr ü sitem mültezem gibi

2 èUşşÀúı bir nigÀh ile ger luùf u[239] ger èitÀb
Eyler helÀk àamzesi[240] tìà-i dÿdem gibi

3 èÁlemde görmedük hele hiçbir gül-i neşÀù
Hep açılan bu bÀàda ezhÀr-ı àam gibi

[P 12a] 4 İnãÀf eyle èÀlemi geşt itdüñ[241] ey nesìm
Gördüñ mi bÿy-i ùurre-i müşgìn-dem[242] gibi

[İ2 12a] 5 FÀéiø ãadÀ-yı nÀyı n'ider ehl-i ùabè olan
Var mı anuñ ãafÀsı ãarìr-i úalem gibi

49. Ve lehu[243]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 èAceb mümkin mi nerm itmek dil-i sengìn-i dil-dÀrı
Biraz hem aàlasam hem söylesem óÀl-i dil-i zÀrı

2 äaúın incÀz-ı vaèd-i vaãla ibrÀm itme dil-dÀra
Ola cÀéiz ki nÀzükdür güsiste-tÀr-ı iúrÀrı

---

239 u] –İ1
240 àamzesi] àamze İ2
241 itdüñ] itdi P
242 müşgìn dem] müşgìnüm P
243 Ve lehu] –İ2 -P

3 Olursa her ne deñlü hicr dÿr-À-dÿra rÀøıyam
Baña gösterme tek bir yerde yÀ Rab yÀr ü aàyÀrı

4 İãÀbet itmede èuşşÀúa[244] tìr-i cevri pey-der-pey
İlÀhì sen òaùÀdan ãaúla ol şÿò-ı cefÀ-kÀrı

5 Senüñ gül-àonce-i ùÿmÀr-ı naôm-ı dil-keşüñ FÀéiø
[İ1 12a] SezÀdur ehl-i èirfÀnuñ olursa zìb-i destÀrı

50. Ve lehu[245]

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

1 Hem sirişkin aúıdur ehl-i dilüñ Àb gibi
Hem yine çarò döner üstine dÿlÀb gibi

2 İrse eflÀke serüñ yine yüzüñ yerlere sür
Úadrüñ efzÿn ola tÀ mihr-i cihÀn-tÀb gibi

3 Dil ider rÿyıñı gördükde perestiş ãanemÀ
EbruvÀnuñ senüñ èaşú ehline miórÀb gibi

4 Görmemişdür daòi inãÀf budur bülbül-i dil
Gülşen-i óüsnde ol àonce-i sìr-Àb gibi

---

[244] èuşşÀúa] -P
[245] Ve lehu] –İ2 -P

5 Nice úor ehl-i dil elden anı FÀéiø bir dem[246]
Var mı bir şevú virür cÀm-ı mey-i nÀb gibi

51. Ve lehu[247]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Seyr ideli o dil-ber-i-òÿrşìd-ùalèati
Úaldı göñülde çıúmadı mihr ü[248] muóabbeti

2 İrişmez oldı gÿşına Àh u fiàÀnımuz
Ol naòl-i nÀz var ise artırdı úÀmeti

3 Bì-iòtiyÀr meyl ider elbetde[249] her gören
Ol şeh-süvÀr-ı kişver-i óüsnü[250] melÀóati

4 Geçmez mi tìr-i àamzeñe cÀnÀ niyÀzımuz
Bir kez nigÀh-ı rÿyıña virmez mi ruòãatı

5 Seyr eyle luùf-ı bÀdeyi nÿş eyledükçe yÀr
Gül-ruòlarınuñ oldı ziyÀde leùÀfeti

6 Bir kerre úandedür deyü itmez misün suéÀl
TenhÀ-neverd-i deşt-i beyÀbÀn-ı firúati

---

[246] elden anı FÀéiø bir dem] elden anı elden FÀéiø İ1
[247] Ve lehu] –İ2 -P
[248] mihr ü muóabbeti] mihr-i muóabbeti İ1 P
[249] elbetde] elbette İ2 P
[250] óüsnü melÀóati] óüsn-i melÀóati İ1

7 Zaòm-ı derÿna itmeyelüm[251] çÀre ey ùabìb
Biz derd-i èaşú-ı yÀrda bulduú selÀmeti

8 ZÀhid dirìà olamaduú ehl-i óÀlden
Gel ol úarìn-i ehl-i ãafÀ gör kerÀmeti[252]

[P 12b] 9 Bir cÀm ile ider seni FÀéiø cihÀna şÀh
Pìr-i muàÀn luùf idüp eylerse himmeti

52. Fi'l YÀé[253]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

[İ1 12b] 1 YÀrdan úÀbil mi menè itmek dil-i dìvÀneyi
Şemèden mümkin midür dÿr eylemek pervÀneyi

2 Gerdişinde yoú ãafÀ bezmünde èÀlem bulmaduk
Gerçi[254] çokdan devr ider bulduú buna peymÀneyi

3 Ülfet itdi çeşm-i mest ile göñül ayrılmadı
Mest olan elbetde[255] èÀdetdür[256] sever mestÀneyi

4 Olmasaydı beste-i zencìr-i zülfüñ ey perì
Bilmezem kim øabù iderdi[257] bu dil-i dìvÀneyi

---

[251] itmeyelüm] itmezüz P İ2
[252] kerÀmeti] selÀmeti İ1
[253] Fi'l YÀé] -İ1 -P
[254] gerçi] ki İ1
[255] elbetde] elbette İ2 P
[256] elbetde èÀdetdür] èÀdetdür elbette İ2

[P 11b] 5 FÀéiøÀ yÀúut ile óüsn ü[258] bahÀda bir ùutan
[İ2 11b] Bilmez imiş úıymet-i laèl-i leb-i cÀnÀneyi

53. Ve lehu[259]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Ne kÀruñ var göñül bî-hÿde[260] feryÀd itmeden àayrı
Ne óÀãıl eyledüñ düşmenleri şÀd itmeden àayrı

2 Ne sÿd itdüñ görüp meyl itmeden her zülf-i pür-çìne
Göñül muràun esìr-i dÀm-ı ãayyÀd itmeden àayrı

3 Baña biñ cevr ider ol bì-vefÀ yanında aàyÀruñ
äafÀ eyler[261] beni nÀ-şÀd idüp şÀd itmeden àayrı

4 HezÀrÀn vaèd-i luùf[262] itmişdi yÀr èömri mezìd[263] olsun
Hep itdi òÀùır-ı vìrÀnum ÀbÀd itmeden àayrı

5 N'ola FÀéiø gibi itseñ şikÀyet çarò-ı kec-revden
Nesin gördüñ dem-À-dem cevr ü[264] bì-dÀd itmeden gayrı

---

[257] iderdi] ider hìç İ1
[258] óüsn ü bahÀ] óüsn-i bahÀ İ1
[259] Ve lehu] –İ2 -P
[260] bì-hÿde] Àh ile İ1
[261] eyler] ile İ1
[262] luùf] vaãl İ1
[263] mezìd] füzÿn İ1
[264] cevr ü bìdÀd] cevr bìdÀd İ1

54. Ve lehu

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Úadr-i bülend olur meh-i çarò-ı dü-tÀ gibi
Naúş-ı cebìni òÀke düşe bÿriyÀ gibi

2 Eyler mi şekve èÀúıl olan rÿzgÀrdan
Çün bu cihÀnda cÀna úaøÀya rıøÀ gibi

3 Ruòãat mı var neôÀreye farù-ı zióÀmdan
èÁlem o şÿò-ı mÀh-veşe mübtelÀ gibi

4 Pür-òÿna óasret oldı olup çÀk çÀk-ı àam
Her dÀà-ı sìne lÀle-i laèlin-úabÀ gibi

5 Nazm-ı laùìf odur ki meyÀsÀ vire neşÀù
EşèÀr-ı pÀk-i FÀéiø-i şìrìn-edÀ gibi[265]

55. Ve lehu[266]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 Düşüp òÀk üzre ôÀhir oldı dillerde perìşÀnı
äabÀ taórìk ider var ise zülf-i èanber-efşÀnı

---

[265] Úadr-i bülend ……………………… şìrìn-edÀ gibi] -İ2 -P
[266] Ve lehu] –İ2 -P

[İ2 12b] 2 Senüñ ey fitne-cÿ òÀl ü[267] òaùuñla zülf -i[268] müşgìnüñ
ÒarÀb itdi bizi Àòir alup èaúl u[269] dil ü cÀnı

3 äalın nÀz ile gel reftÀra sìnem üzre cevlÀn it
Kerem úıl ey riyÀø-ı behcetüñ serv-i òırÀmÀnı

4 äafÀ kesb eylerüm aãlÀ keder úalmaz derÿnumda
Dile tÀb-efgen olduúça òayÀl-i rÿ-yı raòşÀnı

5 İşitdüm ol perì bì-gÀnelerle seyr-i[270] bÀà itmiş
Nice ãabr eylesün Àdem èaceb mi itsem efàÀnı

[İ1 13a] 6 Pür oldı dÀà-ı hicrÀnıyla sìnem seyre gelsün yÀr
Yine ezhÀr ile seyr[271] eyledüm ãaón-ı gülistÀnı

7 Senüñ FÀéiø bu şièr-i dil-keşüñ nÀzük edÀlarla
Unutdursa n'ola erbÀb-ı ùabèa naôm-ı SelmÀn'ı

56. Ve lehu[272]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Dil görüp ol şÿòı bülbülvÀr[273] feryÀd eyledi
Gül ruòun seyr eyleyüp tekrÀr feryÀd eyledi

---

267 óÀl ü òaùuñla] òÀk-i òaùuñla P òÀk ü òaùuñla L
268 zülf-i müşgìnüñ] zülf ü müşgìnüñ İ1
269 èaúl ü dil] èaúl dil P
270 seyr-i bÀà] ser-bÀà P
271 seyr] zeyn İ2 L
272 Ve lehu] –İ2 -P
273 bülbül-vÀr] bülbül-zÀr P

2 Úaãd-ı ãabr itdi egerçi dil görince ol mehi
İòtiyÀrı gitdi Àòir kÀr feryÀd eyledi

3 Deşt-i èışúı ùutdı feryÀdum benüm mÀnend-i Úays
Gÿş idüp tÀ nÀlemi[274] kuhsÀr feryÀd eyledi

4 Ol ùabìb-i cÀn u dil aãlÀ teraóóum itmedi
Gerçi kim òayli dil-i bìmÀr feryÀd eyledi

5 Eyleyince Àteşìn güftÀruñı[275] taórìre úaãd
Elde FÀéiø kilk-i siór-ÀåÀr feryÀd eyledi

57. Ve lehu[276]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Úaçan gelür deyü ÀyÀ o mehveşüñ òaberi
Uçar gözümde òayÀl-i óamÀm-ı nÀme-beri

[P 13a] 2 Düşer mi şÀnıña ey şeh-süvÀr-ı kişver-i nÀz
HelÀk eyleyesin cevr ile fütÀdeleri

3 Mürüvvet it baña sÀúì şerÀb-ı ãÀfì ãun
O defè iderse ider dildeki olan kederi

---

274 tÀ nÀlemi] nÀlÀnumı P
275 güftÀruñı] güftÀrını İ1
276 Ve lehu] –İ2 -P

4 KüşÀde olmadı ãad óayf àonce-i ümmìd
Nesìm-i Àh-ı dilüñ ôÀhir olmadı eåeri

5 Ne dem ki èazm ide kÿy-ı óabìbe FÀéiø-i zÀr
FiàÀnı[277] hem-reh olur seyl-i eşki[278] rÀh-beri

58. áazel-i nÀ-tamÀm [279]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

[İ2 13a] 1 GÀhì o meh ki nÀz ile èarø-ı cemÀl ider
Şerminden[280] ÀfitÀb felekde zevÀl ider

2 Eyler recÀ-yı mìve hemÀn naòl-i òuşkden
Her kim o bì-vefÀdan ümìd-i viãÀl ider

[İ1 13b] 3 Murà-ı dil-i ùabìbde olur bì-úarÀr şevú
Şeh-bÀz-ı çeşmi nÀz ile[281] taórìk-i bÀl[282] ider

MURABBA

59. İlÀhì [283]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

---

[277] fiàÀnı] fiàÀn P
[278] eşki] eşk P
[279] àazel-i nÀ-tamÀm] muúaùùaèÀt murabbaèÀt İ1
[280] şerminden] şerminde P
[281] nÀz ile] nÀza ki P İ2
[282] bÀl] –İ2
[283] İster iseñ…………… dÀrdan deyyÀrdan] –İ1 -P

I İster iseñ bÿy-ı vuãlat cÀnib-i dil-dÀrdan
Olma òÀlì her seóer feryÀd ü Àh ü zÀrdan
Úalbüñi ãÀf it bir mey ol bürîde-efkÀrdan
Baúma fÀnìye elüñ çek dÀrdan deyyÀrdan

II èÁlem-i maènÀya baú geç cümle úìl ü úÀlden
MÀøì vü müstaúbeli úo añlar iseñ óÀlden
Ref è idüp gerd-i sivÀyı òÀùır-ı meyyÀlden
Baúma fÀnìye elüñ çek dÀrdan deyyÀrdan

III Gel gel inãÀf eyle FÀéiø tÀ-be-key cürm ü günÀh
TÀéib ü müstaàfir ol kim èafv ide cürmüñ İlÀh
Levó-i dilden maóv olup naúş-ı sivÀ bì-iştibÀh
Baúma fÀnìye elüñ çek dÀrdan deyyÀrdan

KITALAR

60. Ve lehu

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 á amuñla aàlamaz èÀlemde çeşm-i ter mi úalmışdur
Sirişk-i dìde rìzÀn olmaduú bir yer mi úalmışdur

2 Kime meyl eylesün kimden ümìd-i şefúat itsün[284] dil
VefÀ meémÿl olur èÀlemde bir dil-ber mi úalmışdur

[284] itsün] eylesün İ2

61. Ve lehu[285]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Çün sensin iden herkesi maùlÿbına vÀãıl
Hem senden irer cümleye tevfìú ü hidÀyet

[P 13b] 2 Maèlÿm-ı şerìfüñ olıcaú sırr u òafiyyÀt
DergÀhuña[286] óÀcÀt-ı dili èarøa ne óÀcet

62. Ve lehu

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Cürmümi èafv eyle yÀ Rab sen beni maàfÿr úıl[287]
Refè idüp gerd-i kederden òÀùırum mesrÿr úıl[288]

2 Zìr ü pÀy[289]-ı miónet ü àamda úoma yÀ Rab beni
Úalb-i vìrÀnumı dest-i lutf ile[290] maèmÿr úıl

63. Ve lehu[291]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

[285] Ve lehu] Úıùèa İ2
[286] dergÀhuña] dergÀhına İ1
[287] úıl] it P İ2
[288] úıl] it P İ2
[289] zìr ü pÀy] zìr- pÀy P
[290] luùf ile] luùfuñ ile P
[291] Ve lehu] èArabiyye İ2

1 ليست الد نيا مقام الا رتباح [292]
انها ارض مسراح الا مراح

2 Zinde-dÀr-ı şeb olup ir menzile [293]
بحمد القوم السرى عندا لصباح[294]

64. Ve lehu

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Bir Àyet-i kerìmeye kim idesin naôar
Tefsìr itme reéyüñ ile eylegil óaõer

2 ZìrÀ buyurdı Óaøret-i Peyàamber-i ÒudÀ
من فسرا القران برأيه فقد كفر[295]

65. Ve ehu

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

[İ114a] 1 Yoú mıdur àÀyeti ey şÿò bu cevr ü[296] sitemüñ
Yeter inãÀf yeter cÀnuma kÀr itdi àamuñ

---

[292] "Dünya kazanç makamı değildir.O (dünya) şımarıklıkların kolayca yapıldığı yerdir.
[293] menzile] menzil P
[294] Kavim sabah olunca sevinçten hamdeder.
[295] Kur'an'ı kendi görüşü ile tefsir eden kÀfir olur.(Bilgisi olmadan heva ve hevesiyle.)
[296] ü] –İ2

2 Rÿz ü[297] şeb aàlamadan èÀlemi bì-zÀr itdüñ
Bilsek ey ùıfl-ı dil-i zÀr nedendür elemüñ

66. Ve lehu

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Ben fetó iderüm var ise ger müşkil-i èışúı
Ol fende meger görmedigim bÀb mı úaldı

2 Bilmem kime èarø eyleyeyüm derd-i derÿnum
RÀz-ı dili keşf idicek aóbÀb mı úaldı

67. Ve lehu

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

1 Ùoyunca ãarılsam saña pìrÀhenüñ olsam
Yanınca sürünsem yürisem dÀmenüñ olsam

2 äarf eyler idüm yolına naúd-i dil ü cÀnı[298]
Ol meh dise FÀéiø ne virürdüñ senüñ olsam

68. Ve lehu

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

---

[297] ü] –İ2
[298] cÀnı] cÀnum İ1

[İ2 13b] 1 Ey èÀlem içre luùf u keremle olan àalem
Hem şefúat ü mürüvvetle bulan iştihÀr

2 Ben şaãt-ı saòte dÀòil idüm nice sÀldür
Meémÿldür ki eyleyesin aña iètibÀr

69. BerÀ-yı èAreba-i Naúìb'ül-EşrÀf Es-Seyyid FetóullÀh Efendi Şehìd FeyøullÀh Efendi-ZÀde[299]

feèilÀtün feèilÀtün feèilün

1 ÓabbeõÀ bì-naôìr-i gerdÿna
Seyrde àÀlib idi[300] gerdÿna

2 Úande èazm itse irişür fi'l-óÀl
Aña der-pey saèÀdet ü iúbÀl

3 Maùlaè-ı neyyir-i devletdür bu
Medòal-i burc-ı saèÀdetdür bu

4 TÀze ezhÀr-ı nuúÿşı her Àn
Gül-i cennet gibi nÀ-dìde òazÀn[301]

70. TÀrìò-i Sebìl-i Der-Úurb-i ZÀviye-i ZindÀnì Baba Der-Edirne[302]

---

[299] BerÀ-yı èAreba-i Naúìb'ül-EşrÀf Es-Seyyid FetóullÀh Efendi Şehìd FeyøullÀh Efendi-ZÀde] BerÀ-yı èAreba-i Naúìbü'l EşrÀf İ2
[300] idi] oldı İ1
[301] ÓabbeõÀ………………. nÀdìde òazÀn] -P

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 äÀóibü'l-òayrÀt-ı merd-i nìk-õÀt
Yaènì CÀn-bÀzzÀde õül-úadr-i celìl

2 Bu mübÀrek cÀyı ióyÀ eyledi
Himmetiyle oldı bu zìbÀ-sebìl

3 Leõõetine reşk idüp eyler nigÀh
Dìde-i óasretle èayn-ı selsebìl

4 Teşneler nÿş eyleyüp itsün duèÀ
Vire ãÀóib-i òayra Óaú ecr-i cezìl

[İ115a] 5 Seyr idüp FÀéiø didi tÀrìòini
Menbaè-ı Kevåer sebìl-i bì-èadìl[303] (1106)

71. TÀrìò-i Çeşme vü Sebìl vü MektebòÀne Der-Úurb-i øarbòÀne Der-Edirne[304]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 äÀóib'ül-òayrÀt èAbdullah Efendi nìk-õÀt
Bu maóalli eyledi ióyÀ idüp ecr[305]-i cezìl

---

302 TÀrìò-i Sebìl Der-Úurb-i ZÀviye-i ZindÀnì Baba Der-Edirne] TÀrìò-i BerÀ-yı Sebìl-i Der-Úurb-i ZÀviye-i ZindÀnì Baba İ2
303 äÀóib'ül-òayrÀt……………………… sebìl-i bì-èadìl] -P
304 TÀrìò-i Çeşme vü Sebìl vü MektebòÀne Der-Úurb-i øarbòÀne Der-Edirne] TÀrìò-i BerÀ-yı Çeşme vü Sebìl-i Der-Úurb-i ØarbòÀne-i Edirne İ2 TÀrìò-i BerÀ-yı Çeşme vü Sebìl-i Der-Úurb-i ØarbòÀne P

2 Bir muèallimòÀne bünyÀd eyledi ùaró-ı laùìf
Óüsnüni dÀòì füzÿn itdi bu çeşme bu sebìl

3 TÀ úıyÀmet ola bÀúì çeşme-i òurşìd-veş
Eyleye[306] cÀrì åevÀbın vÀúıfa Rabb-ı Celìl

[İ2 15a] 4 İde her emrinde hem èavn-ı ilÀhì fetó-i bÀb
Nÿr-ı tevfìú ü[307] hidÀyet ola hÀdì vü delìl

5 Seyr iden FÀéiø didi taósìn idüp tÀrìòini
Çeşmesi ãÀfì sebìli[308] ise èayn-ı selsebìl (1098)

72. BerÀ-yı AúbıñarìzÀde AèyÀn-ı Edirne [309]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 AúbıñÀrìzÀde kim ism-i şerìfidür Òalìl
Eyledi bu çeşme-i pÀki binÀ ol nìk-õÀt

2 ÕÀtını Óaú sÀlik-i minhÀc-ı òayrÀt eyledi[310]
Yetmeye taèdÀda ecrin anuñ الاف ومات

3 Vire bÀnìsine BÀrì ãıóóat u èömr-i ùavìl

---

[305] ecr] òayr İ2
[306] eyleye] eyledi İ2
[307] tevfìú ü hidÀyet] tevfìú-i hidÀyet İ1
[308] sebìli] sebìl P
[309] BerÀ-yı AúbıñÀrì-ZÀde AèyÀn-ı Edirne] TÀriò İ2
[310] eyledi] itdi Óaú İ2

NÀmına èayn'ül şifÀé diye bu èaynuñ kÀéinÀt

4 Lÿlesi èaùşÀndur[311] FÀéiø çıúınca úalb-i Àb
Çeşme-i pÀk ü muãaffÀdan gel iç Àb-ı óayÀt [312] (1128)

73. TÀrìò BerÀ-yı Taèmìr-i MinÀre Der-Úaãaba-i İslimye Der-Úurb-i Maórÿsa-i Edirne[313]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Bu mescide naôar-ı himmetiyle ÓÀcì Receb
Yıkup[314] minÀresini minberini itdi binÀ

2 Pesend idüp düşicek úayd-ı fikr-i tÀrìòe
İrişdi gÿşuma hÀtifden ol zamÀn bu ãadÀ

[İ115b] 3 O cedler ile çün İslimye èaynıdur şÀmuñ
MinÀresi daòi FÀéiø minÀre-i beyøÀ (1109)

74. TÀrìò BerÀy-ı BinÀ-yi ÒÀne-i Merdümì èAlì Efendimiz KitÀb-ı DìvÀn-ı Devlet-i èAliyye[315]

---

[311] èaùşÀndur] èaùşÀn dir İ2
[312] AúbıñÀrì………………………… Àb-ı óayÀt] -P
[313] TÀrìò-i BerÀ-yı Taèmìr-i MinÀre Der-Úaãaba-i İslimye Der-Úurb-i Maórÿsa-i Edirne] BerÀ-yı BinÀ-yı MinÀre-i Der-Úaãaba-i İslimye İ2
[314] yıúub] baúub
[315] TÀrìò-i BerÀ-yı BinÀ-i ÒÀne-i Merdümì èAlì Efendimiz KitÀb-ı DìvÀn-ı Devlet-i èAliyye] BerÀ-yı BinÀ-yı ÒÀne-i Merdümì èAlì Efendi KìsedÀr-ı DìvÀn-ı HümÀyÿn İ2

mefÀèìlün mefÀèìlün feèÿlün

1 TeèÀlallÀh zihì beyt-i dil-ÀrÀ
Ki itmiş ìaró anı bir õÀt-ı òoş-rÀy

2 Semuyy-i İbn-i èamm Faòr-ı èÀlem
CenÀb-ı Merdümi-i naôm-pirÀy

3 BinÀ idüp bu beyt-i dil-küşÀyı
NigÀristÀn-ı ÇìnÀsÀ feraó-zÀy

4 Nuúÿşı dil-pesend ü[316] ìaróı dil-keş
Muãannaè bir úusÿrı yoú ser-a-pÀy

[İ2 15b] 5 Zemìni cÀy-ı cennetden nişÀne
Muóaããal úÀbil-i süknÀ dey ü yay

6 Feraó her cÀnibinde cilve-güster
äafÀ her gÿşesinde zìnet-efzÀy

7 Hemìşe ola nüzhetgeh bu menzil
Müéebbed ola yÀ Rab bÀy-ı ber-cÀy

8 Didi seyr eyleyüp tÀrìò FÀéiø
Zihì zìnetde òÀne dil-güşÀ-cÀy [317] (1120)

---

[316] ü] –İ2
[317] TaèÀlallÀh……………………. dil-güşÀ-cÀy] -P

75. TÀrìò BerÀ-yı ZÀviye-i èU**şş**Àúì E**ş-Ş**eyò ÓÀmid Efendi Der-Edirne[318]

müstefèilün müstefèilün müstefèilün müstefèilün

1 ÓÀmid Efendi kim olup pìr-i ùarìú-i èÀşıúÀn
ÓÀlÀ odur ser-òalúa-i cemèiyyet-i èuşşÀúìyÀn

2 èOåmÀn Efendi'den òilÀfet rütbesin aòõ eyleyüp[319]
Sırrını ol õÀt-ı kerìmüñ anda buldılar èayÀn

3 Şimdi anuñ şemèine cemè olmaúdadur erbÀb-ı dil
Rÿşendür anda gördiler nÿr velÀyet-i èÀrifÀn

4 Himmet idüp bu tekyeyi yapdı kenÀr-ı cÿyda
EùrÀfı güllerle müzeyyen nÀle eyler bülbülÀn

[İ116a] 5 äad BÀrekallÀh cÀyı cÀmı mehbiù-i envÀr-ı feyø[320]
Kim dergehidür levóaşallÀh tekye-gÀh-ı ãÀdıúÀn

6 Bunda olur olursa ger cÀm-ı murÀda dest-res
Bunda[321] şitÀb eyler hemìşe zümre-i ãÀóib-dilÀn

7 Bunda gelürler reh-i nÿrdan ùarìú-i ãıdú u heves
Bunda alurlar vÀyesin maórÿm úalmaz ùÀlibÀn[322]

---

[318] TÀrìò-i BerÀ-yı ZÀviye-i èUşşÀúì Eş-Şeyò ÓÀmid Efendi Der-Edirne] BerÀ-yı BinÀ-yı ZÀviye-i Şeyò ÓÀmid Efendi Der-Úurb-i DebbÀà-òÀne İ2 TÀrìò-i BinÀ-yı ZÀviye-i Şeyò ÓÀmid Efendi Der-Úurb-i …..-òÀne P
[319] aòõ eyleyüp] iórÀz idüp P İ2
[320] feyø] úuds P İ2
[321] Bunda] Buña İ2 P

8 Bu cÀyı pìrÀn-ı ùarìú itmiş naôargÀh[323] àÀlibÀ
Rÿ-mÀle zìrÀ cÀn atar òÀk-i derine zÀéirÀn

[P 15a] 9 FÀéiø didi kerrÿbiyÀnuñ birisi tÀrìòini
Bu maèbed-i èuşşÀúiyÀndur cÀygÀh-ı úudsiyÀn (1125)

76. TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı Şeyò'ül ÚurrÀ Ebÿ Bekir Efendi Der-Edirne[324]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Ekmel-i úurrÀ èazìz-i[325] muóterem
Eyledi menzilgehin dÀr-ı beúÀ

2 Ekmeli hem ol ùarìúuñ mÀhiri
ÒÀãılı hergiz naôìr olmaz aña

[İ2 16 a] 3 Didi FÀéiø óüzn ile tÀrìòini
Menzilüñ[326] bu Bekr Efendi èarş ola [327] (1110)

77. TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı ÚaããÀbzÀde MuãùafÀ Efendi Der-Edirne[328]

---

[322] Bunda gelürler…………… úalmaz ùÀlibÀn] -İ1
[323] naôargÀh] naôargeh P İ2
[324] TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı Şeyò'ül ÚurrÀ Ebÿ Bekir Efendi Der-Edirne] BerÀ-yı VefÀt-ı Şeyò'ül ÚurrÀ Ebÿ Bekir Efendi İ2
[325] èazìz-i muóterem] èazìz ü muóterem İ2
[326] Metinlerde menzil vezin ve anlam gereği "menzilüñ" okundu.
[327] Ekmel-i úurrÀ……………………. èarş ola] -P
[328] TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı ÚaããÀb-zÀde MuãùafÀ Efendi Der-Edirne] BerÀ-yı VefÀt-ı ÚaããÀb-zÀde Efendi İ2 TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı ÚaããÀb-zÀde MuãùafÀ Efendi P

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

1 Vücÿdı[329] òÀnesi oldı òarÀb o õÀtuñ kim
SezÀ dinilse aña rükni KÀèbe-i dìnüñ

2 Bu şeş cihetden idince güõer didüm tÀrìò
MaúÀmı[330] cennet ola MuãùafÀ Efendi'nüñ (1128)

78. TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı Gülşenì Velì DedezÀde İbrahìm Efendi Der-Edirne[331]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

1 DirìàÀ gitdi İbrahìm Efendi ol melek-òaãlet
Úoyup bÀà-ı cihÀnuñ berg ü bÀrın oldı ÀzÀde

2 Úuãÿr u[332] cürmüni èafv eyleyüp iósÀn ide MevlÀ
äafÀlar ide[333] úaãr-ı gülşen-i firdevs-i aèlÀda

[İ1 16b] 3 Gelüp didi birisi úudsiyÀndan[334] FÀéiøÀ tÀrìò
RevÀn oldı gülzÀr-ı cinÀna GülşenìzÀde[335] (1104)

329 vücÿdı] vücÿd P
330 maúÀmı] maúÀm İ2
331 TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı Gülşenì Velì Dede-zÀde İbrahìm Efendi]BerÀ-yı VefÀt-ı Şeyò Gülşenì Velì Dede-zÀde İ2
332 Metinlerde vezin ve anlam gereği "ü" okundu.
333 ide] eyleye İ2 -P
334 úudsiyÀndan] úudsiyÀnuñ İ2
335 DirìàÀ gitdi…………………… Gülşenì-zÀde] -P

79. TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı ÚÀdirì Eş-Şeyò Muóammed Efendi Óaøretleri Der-Edirne[336]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Geçdi bu vaóşet-serÀdan yine bir õÀt-ı şerìf
CÀn göziyle èÀlem-i lÀhÿtuñ olup sÀéiri

2 ôÀhir idi cebhesinde nÿr-ı tevóìd-i ÒudÀ
BÀùınına ancaú[337] eylerdi delÀlet ôÀhiri

3 Óüsn-i òulú ile cihÀn olmuşdı anuñ bendesi
DÀmen-i èafv ile òod-èayb u úuãÿruñ sÀtiri

4 Nièmet-i dìdÀr ile Óaú anı tenèìm eyleye
Feyø-i aúdesden ide iórÀz óaôô-ı vÀfiri

5 äanma merúad meşhed-i esrÀr[338]-ı Óaúdur türbesi
VÀãıl olur iètiúÀdıyla ölenler zÀéiri

6 ÒÀk ãanma mezraè-ı tuòm-ı ümìd olmışdur ol
Maúãaduñ óÀãıl olur ôan itme òÀlì ol yiri

7 Düşdi bir tÀrìò FÀéiø dil-nişìn ü Àteşìn[339]
Gitdi ãad Àh cihÀn úuùbı Muóammed ÚÀdirì[340] (1121)

---

[336] TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı ÚÀdirì Eş-Şeyò Muóammed Efendi Óaøretleri Der-Edirne] BerÀ-yı VefÀt-ı Şeyò Muóammed Efendi El-ÚÀdirì İ2
[337] ancaú] el-óaú İ2
[338] esrÀr] envÀr İ2
[339] dil-nişìn ü Àteşìn] Àteşìn ü dil-nişìn İ2

80. äÀóib-i DìvÀn FÀéiø Efendi'nüñ Eèazz-ı AóbÀbından Úanàal äÀlió Çelebi'ye TÀrìòdür[341]

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

1 Çekilüp gitdi cihÀndan yine bir õÀt-ı şerìf
Gitdi Àòir dil-i aóbÀbı úoyup zÀr ü óazìn

2 Didi giryÀn olaraú fevtine FÀéiø tÀrìò
CÀygÀhuñ ola äÀlió Çelebi èarş-ı berìn [342] (1104)

81. TÀrìò-i ŞehÀdet-i Çirmenì Aómed EfendizÀde MuãùafÀ Çelebi Óaúúındadır Der-Úurb-i Edirne[343]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Áh ü ãad feryÀd elüñden ey sipihr-i kìne-òÀh
Eyledüñ bir nev-cüvÀnuñ óÀãıl èömrini[344] tebÀh

[İ117a] 2 Çirmenì Aómed EfendizÀde hem nÀm-ı Nebì
Yaènì ol maòdÿm maôlÿm u[345] şehìd ü[346] bì-günÀh

---

340 Geçdi bu……………………… Muóammed ÚÀdirì] -P
341 äÀóib-i DìvÀn FÀéiø Efendi'nüñ Aèazz-ı AóbÀbından Úanàal äÀlió Çelebi'ye TÀrìòdür] BerÀ-yı VefÀt-ı Úanàal äÀlió Çelebi İ2
342 Çekilüb gitdi………………….. èarş-ı berìn] -P
343 TÀrìò-i ŞehÀdet-i Cirmenì Aómed Efendi-zÀde MuãùafÀ Çelebi Óaúúındadır Der-Úurb-i Edirne] BerÀ-yı ŞehÀdet-i Çirmenli Aómed Efendi-zÀde MuãùafÀ Çelebi İ2
344 èömrini] èömrin İ1
345 maôlÿm u şehìd] maôlÿm-ı şehìd İ1 P
346 şehìd ü bì-günÀh] şehìd-i bì-günÀh İ2

3 CÀm-ı pür-úahr-ı sipihri eyledi dünyÀda nÿş
Ecrini èuúbÀda be-cidd luùf ide anuñ İlÀh

4 Murà-ı rÿóı ÀşiyÀn ide nihÀl-i sidrede
Aña ãaón-ı gülsitÀn-ı cennet ola cilvegÀh

5 ÚudsiyÀndan birisi geldi didi tÀrìòini
Cennet-i èadn ola rÿó-ı MuãùafÀ'ya cÀygÀh[347] (1106)

82. TÀrìò BerÀy-ı VefÀt-ı ÒÀlam OàluzÀde Muóammed Çelebi Der-Edirne[348]

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

1 MÀlik-i mülk-i maèÀrif òÀlüm oàluzÀde[349]
Gelmedi dehre o maòdÿm-ı hünermend gibi

2 TÀéib ü ùÀhir olup èÀúıbeti òayr oldı
Maôhar-ı raómet ola görmeye nÀr-ı àaøabı

3 Áòiret óaúúını úat úat pederi itdi óelÀl
Didi Óaú saña muèìn ola şefìè ola Nebì

[İ2 17a] 4 Úayd-ı tÀrìò-i vefÀtı ile ol maòdÿmuñ
Fikr ile FÀéiø irişdürmiş idi rÿza şebi

[347] Áh ü ãad……………………… MuãùafÀ'ya cÀy-gÀh] -P
[348] TÀrìò BerÀy-ı VefÀt ÒÀlam Oàlu zÀde Muóammed Çelebi Der-Edirne] BerÀ-yı VefÀt-ı ÒÀlam Oàlu zÀde Çelebi İ2
[349] oàlu] oàlı İ2

5 ÚudsiyÀndan biri geldi didi menúÿùa ile
DÀòil-i cennet-i èadn ola Muóammed Çelebi [350] (1118)

83. äÀóib-i DìvÀn Pederlerinüñ VefÀtı EyyÀmında Bu Gÿne Bir Úıùèa Buyurmışlardur

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 Ey iden mevtÀya şefúat añ bu úabrüñ ãÀóibiñ
Rÿóını şÀd it ne var eyle èaùÀ-yı FÀtihÀ

2 Ol demi yÀd eyle kim mülóaú olursın anlara
Her geçenden sen de eylersin recÀ-yı FÀtióÀ

84. BerÀy-ı Mühr-i SüleymÀn Paşa

feèilÀtün feèilÀtün feèilün

Ola nüh şìşe-i çarò içre her Àn
Ter ü tÀze gül-i baòt-ı SüleymÀn

85. BerÀy-ı VefÀt-ı ÓÀmid Efendi

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

---

[350] MÀlik-i mülk………………. Muóammed Çelebi] -P

1 èUşşÀúiyÀndan yine bir õÀt-ı muóterem
èAzm eyledi beúÀya maúÀmı naèìm ola

2 Semt-i beúÀya reh-ber ola aña úudsiyÀn
Úurb-i viãÀl-i Óaúú'a ümìd ol ki yol bula

3 Ùoàrı gider cinÀna maúÀmı behişt olur
èİãyÀnı maóv olur iricek èavn-ı Óaú úula

4 FÀéiø duèÀ idüp didi tÀrìò-i rıóletin
YÀ Rabbi cÀyı ÓÀmid Efendi'nüñ èarş ola[351]

86. TÀrìò

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Seyyid Óüseyn yaènì ol õÀt-ı òoş-òıãÀle
Bir cÀy vir ÒudÀyÀ kim ola nÀmı firdevs

2 Fevtini gÿş idenler tÀrìò içün didiler
Seyyid Óüseyn'üñ olsun yÀ Rab maúÀmı Firdevs[352]

87. TÀrìò

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

---

[351] èUşşÀúiyÀndan ……………… èarş ola] –İ1 -P
[352] Seyyid Óüseyn…………….. maúÀmı Firdevs] –İ1 - P

1 CüdÀ eyler biribirinden aóbÀbı geçer ãoóbet
CihÀnuñ óÀl ü şÀnı böyledür úalmaz bu cemèiyyet

2 Nice nÿş itdi Seyyid MuãùafÀ cÀm-ı fenÀyı gör
Bu bezm erbÀbınuñ hep böyledür óÀli budur èÀdet

3 İlÀhì cilvegÀhın úaãr-ı Firdevs-i berìn eyle
Aña ãad èizzet ile óÿr u àılmÀn ideler òidmet

4 DuèÀ idüp didiler fevtine tÀrìò içün aóbÀb
İlÀhì eyle Seyyid MuãùafÀ'nuñ meskenin cennet[353]

88. Beray-ı VefÀt-ı CÀn-bÀzzÀde

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

1 ÓÀl-i èÀlem böyledür gÀhì ãuèÿd geh hübÿt
Zerre deñlü iètibÀr itme irişseñ rif èate

2 RüzgÀr alıvirse baãsañ devlet ü cÀha úadem
ÓÀøır ol elbette der-peydür ôuhÿr-ı õillete

3 İtdi CÀn-bÀzzÀde gör Àòir şerÀb-ı mevti nÿşı
NÀéil olmuşken cihÀnda nice mÀl ü nièmete

[353] CüdÀ eyler………………… meskenin cennet] –İ1 -P

[İ2 17b] 4 èAfv ide anuñ CenÀb-ı Óaú úuãÿr u cürmüni
Ola müstaàraú yem-i iósÀna baór-ı raómete

5 Rıóleti tÀrìòini FÀéiø didiler úudsiyÀn
Gitdi CÀn-bÀzzÀde el-ÓÀcı Muóammed cennete[354]

89. TÀrìò

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

1 Maòdÿm-ı pÀk Seyyid-i èAlì-neseb dirìà
Terk itdi dehri cennet-i èadn içre cÀy ide

2 Maózÿn olup didüm aña tÀrìò Àh ile
Òuld-i berìn cÀy ola Seyyid Muóammed'e[355]

90. BerÀ-yı ZiyÀret-i ÓÀcì Baba Der-Edirne[356]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

[İ2 14b] [P 14b] İsterseñ eger Kaèbe-i ãıdú içre [357] ãafÀyı
Saèy eyle ziyÀret idegör ÓÀcı Babayı[358]

---

[354] ÓÀl-i èÀlem………………… Muóammed cennete] –İ1 -P
[355] Maòdÿm-ı pÀk……………….. Seyyid Muóammed'e] –İ1 -P
[356] BerÀ-yı ZiyÀret-i ÓÀcì Baba Der-Edirne] Der ZÀviye-i ÓÀcì Baba İ2 Ve lehu P
[357] Kaèbe-i ãıdú içre] görmege cennetde İ1 P
[358] İsterseñ eger…………….. ÓÀcı Babayı] –İ1 -P

91. BerÀ-yı faããã-ı vezìr SüleymÀn Paşa[359]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

Olur elbetde[360] naúş-ı dil-keşinüñ deng ü óayrÀnı
Gören güllerle zìb ü zìnet-i mühr-i SüleymÀnı

92. BerÀy-ı Úaãr-ı Bì-úuãÿr Beóaú Der-Edirne[361]

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

[İ1 14b] Çıúan Buçukdepe úaãrına ref èidüp bÀki
TemÀm mertebe añlar úuãÿr-ı eflÀki[362]

MATLA VE MÜFREDLER

MatÀliè[363]

93. Matlaè [364]

mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün

[P 14] İki güzel seven kişi ey dil ãafÀ ider
Biri cefÀ iderse birisi vefÀ ider

---

[359] BerÀ-yı faããã-ı Vezìr SüleymÀn Paşa] BerÀ-yı faããã-ı Süleyman Paşa P BerÀ-yı mühr-i Süleyman Paşa İ2

[360] elbetde] elbette İ2 P

[361] BerÀ-yı Úaãr-ı Bì-úuãÿr Bióaú Der-Edirne] Der-óaú? Úaãr-ı Bì-úuãÿr (-ı) Buçukdepe İ2

[362] Çıúan Buçukdepe……………….. úuãÿr-ı eflÀki] -P

[363] MaùÀlìè] –İ2 -P

[364] Maùlaè] Ve lehu İ1

94. Beyit[365]

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

Müsellemdür melÀóat èarãasında öñdül almaúda
Güzeller içre çapúınzÀde şimdi òayli yügrükdür

95 . Ve lehu

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

[İ2 14a] Turıncı şÀlumı alma deyü minnetler eylerdüm
Sebük-bÀrum felek şimdi ne şÀlum var ne mÀlum var

96 . Ve lehu

mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün

Ùutuşdı bir úul oàlınuñ ruò-ı zìbÀsına dünyÀ
Ocaúdan böyle yalın yüzli çokdan olmadı peydÀ[366]

97 . Ve lehu[367]

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

---

365 Beyit] Ve lehu İ1
366 Ùutuşdı bir …………………….. olmadı peydÀ] –İ2 -P
367 Ve lehu] maùlaè P

Hiç umulmaz hele ol Àfet-i devrÀna göre

Luùf ide[368] bezme gele bir iki peymÀne göre

98 .Ve lehu[369]

fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün

CÀygÀh-ı ceyş-i àamdur dil feraó çıúsun deyü

ŞÀh-ı àamdan gelmede fermÀn fermÀn üstine

99. Ve lehu[370]

mefèÿlü mefÀèìlü mefÀèìlü feèÿlün

Tìr-i sitemüñ ey úaşı yÀ cÀnuma geçdi

PeykÀn-ı àam-endÿz-ı cefÀ cÀnuma geçdi

100. Ve lehu

feèilÀtün feèilÀtün feèilÀtün feèilün

Dehr-i gülşende İlÀhì ola æÀbit NuèmÀn

101.

شعر

و ما لا ق و هر ً فى الفضيله مثله

وما نال كعب ً في التي احته كعب

---

[368] ide] ile İ1

[369] Ve lehu] Beyit İ2 P

[370] Ve lehu] maùlaè İ2 P

102. Maùlaè

mefÀèilün feèilÀtün mefÀèilün feèilün

MaúÀm-ı òuld-eåerin çün ziyÀret itdük anuñ
DilÀ niyÀz iderüz himmetin Nefes Babanuñ[371]

DìvÀnü'l merdüm ü maàfÿr
FÀéiø Efendi el-Edirnevì

[371] MaúÀm-ı òuld…………………. Nefes Babanuñ] –İ1 -P

DİZİN

A

B

E

F

G

İ

K

S

Ş

Z

SONUÇ

XVII. Yüzyılın sonu XVIII. Yüzyılın başı her ne kadar Osmanlı Devleti için siyasî ve sosyal çalkantıların zirveye ulaştığı bir dönemse de aynı şeyi edebî gelişmeler için söyleyemeyiz. Divan şiiri bu dönemde zirve şahsiyetler yetiştirmeye devam etmiştir. Bir taraftan Sebk-i Hindi şairler üzerinde etkili olurken bir taraftan da mahallileşme akımı etki alanını genişletme çabası içerisinde olmuştur. Böyle bir atmosferde Edirneli Fâiz, tek eseri olan divanıyla klasik şiir vadisindeki yerini almıştır.

Edirneli Fâiz'in hayatı, edebî kişiliği, divandaki şiirlerin şekil özellikleri, divanın muhteva özellikleri, divanın tenkitli metni ve bütün kelimelerin çekimleriyle birlikte verildiği dizin bölümlerinden oluşan çalışmamızı tamamladık. Şairle ilgili kaynaklar sınırlı ve bilgiler de birbirinin tekrarı mahiyetinde olduğundan hep aynı kaynaklara ait bilgileri kullanmak zorunda kaldık. Kaynaklarda Edirneli Fâiz'in doğum tarihi, ailesi ve öğrenimiyle ilgili teferruatlı bilgiye ulaşamadık.

Edirneli Fâiz'in şiirlerinde atıfta bulunduğu Nef'i, Şeyhülislam Yahya ve Nâbî'den etkilendiğini söylemek mümkündür. Nâbî etkisinin daha ağır bastığını ona yazdığı dört nazireden ve anlamı öne çıkaran şiirlerinden anlıyoruz. Bu divan, şair Nâbî'nin etkilerini ve bu etkinin sınırlarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

XVIII. Yüzyılın başlarında Edirne, en parlak zamanlarından birini yaşıyordu. O dönemlerde Edirne'ye yerleşen devlet ricaliyle ve Edirne'nin edebî şahsiyetleriyle iyi ilişkiler kuran Edirneli Fâiz, devrindeki olayları ve çevresini şiirlerinde oldukça net bir biçimde yansıtmıştır. Bu açıdan divan hacimli olmamasına rağmen kendi dönemi için tarihî-kültürel bilgilere sahiptir.

Edirne’nin edebî muhitlerinde saygın bir yeri olduğu anlaşılan şaire yaşadığı dönemde nazireler yazılmış ve bazı gazelleri bestelenmiştir. Dolayısıyla bu divan, dönemindeki ictimai ve insani ilişkilerin divan şairlerince nasıl algılandığını göstermesi açısından önem taşır. Şair, müderris olmasına rağmen ilmî kişiliğini şiirlerine yansıtmamıştır. Bu da divan şairlerinin meslekleriyle eserlerinin muhtevası arasında her zaman doğrudan bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Şair, divanında külfetsiz bir söyleyişi yeğlemiş, şiir dilini günlük konuşma dili özelliklerine yaklaştırmıştır. Mahallileşme akımının etkisinde kalan Edirneli Fâiz’in divanı bu akımın gittikçe genişlediğine şahitlik eder. Edirneli Fâiz, âşıkane gazelleriyle tanınan ortalama bir şair olarak değerlendirilebilir.

Bütün nazım şekillerine örnek şiirlerin bulunmadığı divanda yedi kaside, 52 gazel, bir murabba, 27 kıta, 10 matla ve dört müfred vardır. En çok kullanılan vezin “mefèÿlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün” veznidir. Şair divanında büyük oranda redifi tercih etmiştir.

Edirneli Fâiz, klasik divan muhtevasına uyarak önce tevhit ve na’t içerikli kasideler söyler. Daha sonra geçmişteki ve kendi dönemindeki din büyüklerine övgülerde bulunur. Gazellerinde ise klasik sevgili tipi üzerinde durur, ona olan aşkını işler.

Edirneli Fâiz Divanı’nın toplam yedi nüshasına ulaşılmıştır. Nüshaların tarihi belli değildir. L nüshası şairin kendi el yazısıyla yazıldığı söylenen bazı gazelleri içeren küçük bir nüshadır. Metin oluşturulurken İ1, İ2 ve P nüshaları kullanılmış ve nüsha farkları belitilmiştir. Hacim bakımından divançe özelliği göstermesine rağmen müstensihler ve tezkire yazarları tarafından divan diye adlandırılmıştır. Biz de hem bu adlandırmaya dayanarak hem de şairin

eserinin muhteva değerini göz önünde bulundurarak divan adını muhafaza ettik.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan, ***Şiir Dili ve Türk Şiir Dili***, Ankara, 1995.

AKSOY, Ömer Asım, ***Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü***, Ankara, 1981.

ARİSTOTALES: **Poetika**, çeviren: İsmail Tunalı, İstanbul, 2006.

BİLGEGİL, M. Kaya, ***Edebiyat Bilgi ve Teorileri***, İstanbul, 1989.

BİLKAN, Ali Fuat, ***Nâbî*** **Dîvânı**, İstanbul, 1997.

CANIM, Rıdvan, ***Edirne Şâirleri***, Ankara, 1995.

DEVELLİOĞLU, Ferit, ***Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat***, Ankara, 2002.

Dergah ***Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi***, *Fâiz Maddesi*, C. III, İstanbul, 1985.

DİLÇİN, Cem, ***Yeni Tarama Sözlüğü***, Ankara 1983.

___________, **Örneklerle *Türk Şiir Bilgisi***, Ankara, 1992.

DİRİÖZ, Meserret, ***Nâbî Dîvânı***, İstanbul, 1994.

ERGUN, Saadettin Nüzhet, ***Türk Şâirleri***, Ankara, 1940.

GÖKBİLGİN, M.Tayyib, ***Edirne Şehrinin Kurucuları***, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan kitabı, Ankara, 1965.

İPEKTEN, Haluk vd., ***Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü***, Ankara, 1988.

_____________, ***Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz***, İstanbul, 1997.

İsmâil Beliğ, ***Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'ar***, yayına hazırlayan: Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Ankara, 1985.

KOCAKAPLAN, İsa, ***Açıklamalı Edebî Sanatlar***, İstanbul, 1992.

LEVEND, Agâh Sırrı LEVEND, ***Tanzi mat'a Kadar Edebiyat Tarihi Dersleri***, İstanbul, 1932.

________________________ , ***Türk Edebiyatı Tarihi / Giriş***, c. I, Ankara 1998.

Muallim Nâci, ***Luġat-ı Nāçį***, İstanbul 1995.

M. Süreyya, ***Sicill-i Osmânî***, İstanbul, 1315/1897.

Mustafa Safâyî Efendi, ***Tezkire-i Safâyî***, yayına hazırlayan: Pervin Çapan, Ankara, 2005.

Pakalın, Mehmet Zeki, ***Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü***, c. I-III, İstanbul 2004.

PEREMECİ, Osman Nuri, ***Edirne Tarihi***, İstanbul, 1939.

Sâlim Efendi, ***Tezkire-i Sâlim***, İstanbul, 1315/1897.

SARAÇ, M. A. Yekta, ***Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat***, İstanbul, 2000.

SELEN, Hamit Sadi, ***Yazma Cihannümâ'ya Göre Edirne Şehri***, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan kitabı, Ankara, 1965.

SOYSAL, M Orhan, ***Edebi Sanatlar ve Tanınması***, İstanbul, 1998.

Şemseddin Sâmî***, Kāmūs-ı Türkî*** İstanbul 1317.

Şeyhî Mehmed Efendi, ***Vekayiu'l-Fuzala***, yayına hazırlayan: Abdülkadir Özcan, İstanbul, 1989.

TANYERİ, M. Ali, ***Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler***, Ankara, 1999.

ÜNVER, İsmail, ***"Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"*** , Türkoloji Dergisi, XI, 1, 51-89.

ÖZET

Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Edirneli Fâiz Edirne’de doğmuştur. Hayatının büyük bir kısmını Edirne’de geçirdiği anlaşılan şair Edirne’deki çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır.Şairliği ve ilim adamlığı vasfının yanında hat sanatında da makbul bir kişi olarak tanındığı kaynaklarda vurgulanmaktadır.

Tezkirelerde, ilim ve edepten nasiplenerek herkesin teveccühünü kazanmış marifet ve kemal ehli olarak nitelendirilen Edirneli Fâiz, dönemin üstadları sayılan Nef’i ve Şeyhülislam Yahya’nın yanında Nâbî ve Sırrî gibi şairlerden de etkilenmiştir.Nâbî ve Sırrî’ye nazireler yazan Edirneli Fâiz, Edirne ve çevresindeki şairler tarafından tanınan bir şairdir.Döneminin şairlerinden Nazîm ve Râzî Edirneli Fâiz’e nazire yazmışlardır.

Edirneli Fâiz kendisine güveni son derece iyi olan bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır. O, kendisini söze intizam veren bir şair olarak görür. Divan şiirinin geleneksel aşk anlayışının değişmeye başladığı, yenilik arayışlarının kendisini hissettirdiği bir dönemin şairi olan Edirneli Fâiz’de Mahallileşme akımının etkileri görülmektedir.Şair divanında Türkçenin sade söyleyişlerine, günlük dilde kullanılan orijinal ifadelere, atasözlerine ve deyimlere yer vererek halkın ağzındaki Türkçeyi yakalamıştır.Divan şiirini etkisi altına almaya başlayan Sebk-i Hindi akımından etkilenmediğini söylemek mümkündür.

Edirneli Fâiz, 18. yüzyılın başlarında en parlak dönemlerinden birini yaşayan Edirne şehrinin önemli merkezlerini ve şahsiyetlerini şiirlerinde konu edinmiştir. Dolayısıyla divandan Edirne tarihine ve sosyolojisine yönelik tespitlere ulaşmak mümkündür.

Şairin kullandığı benzetmeleri de tespit ettiğimiz bu çalışmada Edirneli Fâiz'in şairlik yönünü ve divanının metnini ortaya çıkardık.

ABSTRACT

Fâiz was born in Edirne. That is why he is called as “Edirneli Fâiz”. It is not exactly known when he was born. He lived in Edirne in about entire of his life. He worked in various Moslem theological schools (Medrese in Turkish) in Edirne as a muderris that refers to a university teacher. We know from the references that he was good at the art of Turkish calligraphy besides poetry and science.

In tezkires, Fâiz is mentioned with his talent, well mannered, wisdom and maturity. He was influenced from the masters of his period. Some of them are Nef’i, Seyhulislam Yahya, Nâbî and Sırrî. Fâiz who wrote some nazires for Nâbî and Sırrî was known by the poets around Edirne. Some of his coevals such as Nazîm and Râzî wrote nazires for him.

Edirneli Fâiz had a great self- confidence. He saw himself as a poet who gives order to words. We determine that he had some effects of localization trend. He caught an original expression that was used by folk by using some proverbs and phrases. His Turkish was so pure. It is possible to say that he was not influenced from the trend of Sebk-i Hindi.

Edirneli Fâiz used the important places and people from Edirne, from 18th century in his poems. So, it is possible to reach some information about the history and the sociology of Edirne in his divan.

In this study, we have brought to light his poet side and his divan and also the imitations that were used by Fâiz.